

บทที่ 4

ลักษณะเด่นของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลาม ในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์

วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ แม้จะเป็นวรรณกรรมร่วมสมัยที่เริ่มจัดพิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2557 มีระบบการพิมพ์ การจัดรูปแบบ การเรียบเรียงที่ทันสมัย แต่เนื้อหา คำสอนและกลวิธีในการสอนมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น แตกต่างจากวรรณกรรมร่วมสมัยทั่วไป กล่าวคือมีทั้งคำสอนและกลวิธีการสอนที่สืบทอดมาจากการสอนแบบดั้งเดิม เช่น คำสอนเกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลาม คำสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อิสลาม กลวิธีการสอนโดยอ้างอิงคัมภีร์อัล - กุรอาน อัล - ฮะดีษ และคำสอน กลวิธีการสอนที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ เช่น คำสอนเกี่ยวกับการใช้ วิจารณ์ญาณในการรับสาร คำสอนเกี่ยวกับความสมานฉันท์ในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นต้น ทำให้ เนื้อหาที่สอนมีความแปลกใหม่ สามารถคงความน่าเชื่อถือของคำสอนแบบดั้งเดิมและมีความทันสมัย สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมปัจจุบัน จากลักษณะของข้อมูลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึง จะวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ใน 2 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา และลักษณะเด่นด้านกลวิธีการสอน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ที่กำหนดไว้ดังนี้

ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา

เนื้อหาวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ มุ่งสั่งสอนทั้งบุคคล ทั่วไป ทั้งที่นับถือศาสนาอิสลามและนับถือศาสนา ความเชื่ออื่น ๆ และสอนเฉพาะกลุ่มบุคคล เช่น ชาวมุสลิมทั่วไป เยาวชนมุสลิม และมุอัลลัฟ (ผู้เข้ารับศาสนาอิสลามใหม่, ผู้ที่เปลี่ยนจากศาสนาอื่นมา นับถือศาสนาอิสลาม) โดยเนื้อหาหลักที่นำมาสอนเป็นหลักการในศาสนาอิสลาม ที่นำมาประยุกต์สอน ในเรื่องที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในกรุงเทพมหานครปัจจุบัน ทำให้เนื้อหา คำสอนมีความ ทันสมัย เห็นภาพชัดเจน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวันได้โดยง่าย การวิเคราะห์ ลักษณะเด่นด้านเนื้อหานี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ โดยจำแนกเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ตัวบทมุ่ง สั่งสอน เพื่อแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมคำสอนดังกล่าวมุ่งสอนกลุ่มใดบ้าง จากนั้นจะนำเสนอผลการ วิเคราะห์เนื้อหาของวรรณกรรมคำสอนว่าสอนในเรื่องใด พร้อมแสดงความถี่ของเรื่องที่สอนเพื่อสรุป เป็นลักษณะเด่นด้านเนื้อหา

1. เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนบุคคลทั่วไป

จากการวิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ พบว่า มีเนื้อหาที่มุ่งสอนบุคคลทั่วไป ไม่ได้จำกัดการสอนเฉพาะชาวมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น ดังข้อความตอนหนึ่งในตัวบทที่ว่า

“คำสอนของศาสนาอิสลามที่แท้จริงนั้น สอนให้มนุษย์ทุกคน เคารพสิทธิทางความเชื่อซึ่งกันและกัน ห้ามละเมิดสิทธิเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อของบุคคลอื่น ซึ่งสิ่งนี้คือพื้นฐานความสงบสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 52, 7)

“มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับวิญญาณที่บริสุทธิ์ ปราศจากความผิดพลาดหรือบกพร่อง สัญชาติญาณตามธรรมชาติ หรือการจัดการทางจิตวิญญาณของมนุษย์คือการทำสิ่งที่ถูกต้อง”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 50, 3)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่าในตัวบทแม้จะอ้างอิงคำสอนทางศาสนาอิสลามแต่ก็มุ่งสอน “มนุษย์ทุกคน” ซึ่งหมายถึงบุคคลโดยทั่วไป นอกจากนี้เนื้อหาในตัวบทส่วนหนึ่งเป็นเรื่องที่มุ่งสอนบุคคลทั่วไปเช่น เรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เรื่องการใช้จารณญาณในการรับสาร เรื่องการรักษาสุขภาพ เป็นต้น ดังนั้นวารสารดังกล่าวเผยแพร่โดยทั่วไปในกรุงเทพมหานคร เช่น ห้องสมุดประจำมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ห้องสมุดชุมชน มุมอ่านหนังสือของสถานที่สำคัญทั้งภาครัฐและเอกชน ไม่จำกัดการเผยแพร่เฉพาะในหน่วยงานของชาวมุสลิมเท่านั้น เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนบุคคลทั่วไป ปรากฏทั้งสิ้น 67 บทความคำสอน จำแนกตามเนื้อหาเรื่องที่สอนได้ 14 เรื่อง ดังนี้

1.1 ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ที่มุ่งสอนบุคคลทั่วไป มีเนื้อหาสอนเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์มากที่สุด พบ 28 บทความคำสอน คำสอนเหล่านี้กล่าวถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ พระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย เหตุการณ์สำคัญ รัฐพิธี และพระราชประวัติของพระมหากษัตริย์ไทย เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญ พระจริยวัตร พระเกียรติยศ ตลอดจนพระเมตตาของพระมหากษัตริย์ที่ทรงมีต่อ

พสกนิกรชาวไทย เพื่อสอนและน้อมนำให้ผู้อ่านมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังปรากฏในข้อความว่า

“ประชาชนชาวไทยควรมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และเห็นพ้องต้องกันว่าพระราชพิธีบรมราชาภิเษกมีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมใจของพสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่า และถือเป็นการเฉลิมพระเกียรติยศว่า ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ของประเทศโดยสมบูรณ์ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมรับของประชาชน เป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่น มั่นคง และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติด้วย”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 48, 3)

“ผลจากการทรงงานด้านการพัฒนาด้วยพระวิริยะอุตสาหะ ตลอดเวลาแห่งการครองราชย์มากกว่า 70 ปี พระมหากษัตริย์ที่ทรงงานเพื่อพสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่า ทุกศาสนา ทำให้พระบารมีของพระองค์ได้ปกเกล้าปกกระหม่อมทุกอณูของแผ่นดิน ขอให้ปวงพสกนิกรแห่งสยามประเทศร่วมน้อมเกล้าฯ ถวายความจงรักภักดี รำลึกในพระมหากษัตริย์คุณอันหาที่สุดมิได้ เพื่อน้อมนำพระราชดำรัส พระบรมราชาบาท และเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท ตลอดจนทำหน้าที่แห่งตนให้ดีที่สุด”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 43, 3)

คำสอนเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ สะท้อนถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย แสดงถึงบทบาทและพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์ที่ประชาชนแก่ประชาชน ตลอดจนความผูกพันระหว่างประชาชนชาวไทยกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์ปกครองมาโดยตลอด ดังที่วิลาสวงศ์ พงศะบุตร และวุฒิชัย มูลศิลป์ (2549, 7) บรรเทิง พาพิจิตร (2549, 3) กล่าวสอดคล้องกันว่า ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของสังคมไทยคือ การมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขต่อเนื่องกันมาโดยตลอดไม่ขาดสาย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่เคารพเทิดทูนของประชาชนชาวไทย ทุกพระองค์ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์ต่อความมั่นคงของประเทศ และความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนตลอดมา

สังคมไทยจึงยอมรับ ยกย่องสถาบันพระมหากษัตริย์สืบมาตั้งแต่อดีต ประชาชนมีหน้าที่ถวายความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในฐานะเครื่องบันทึกบรรทัดฐานและค่านิยมในสังคมไทย จึงมีส่วนสะท้อนให้เห็นคำสอนเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นจำนวนมาก

1.2 การใช้วิจารณญาณในการรับสาร

วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องการใช้วิจารณญาณในการรับสาร พบ 14 บทความคำสอน คำสอนเหล่านี้กล่าวถึงการใช้วิจารณญาณอันประกอบด้วยความคิดไตร่ตรองด้วยหลักการ เหตุผล ที่ถูกต้อง รอบคอบ ก่อนปลงใจเชื่อหรือปฏิบัติตามเนื้อหา ข้อมูล ข่าวสารที่ได้อ่าน หรือรับฟังมาจากแหล่งต่าง ๆ ดังปรากฏในข้อความว่า

“เมื่อท่านผู้อ่านได้บริโภคข้อมูลข่าวสารข้างต้นทั้ง 2 เรื่องแล้ว ในที่สุดขอเรียนเชิญชวนทุกท่านได้พิจารณาสังเคราะห์ที่เป็นคำสอน บทบัญญัติแห่งพระองค์อัลลอฮ์ ที่ให้แนวทางในการบริโภคข้อมูลข่าวสารไว้ในคัมภีร์อัล - กุรอานซูเราะฮ์ อัล - ฮุจรอต อายะฮ์ 6 ความว่า ศรัทธาชนทั้งหลายหากคนชั่วนำข่าวใด ๆ มาแจ้งแก่พวกเจ้า พวกเจ้าก็จงสอบสวนให้แน่ชัด หากไม่แล้วพวกเจ้าก็จะก่อเคราะห์กรรมแก่พวกหนึ่งโดยไม่รู้ตัว แล้วพวกเจ้าก็จะเสียใจในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำลงไป”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 23, 3)

“...ถึงเวลาแล้วที่ปัจเจกชนมุสลิมทุกคน รวมถึงพี่น้องร่วมสังคม ควรศึกษา สอบถาม ถึงหลักคำสอนของอิสลามที่ถูกต้อง วิถีปฏิบัติของชาวมุสลิมเป็นอย่างไร ความเชื่อ ความศรัทธาที่ถูกต้องเป็นอย่างไร ข่าวคราวที่เป็นข้อมูลเท็จ (Fake News) ก็จะต้องถูกหมักหมม...”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 52, 3)

จากข้อความที่นำมากล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นการนำหลักคำสอนในศาสนาอิสลามมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่เจือไปด้วยอคติ ข้อมูลเท็จ หรือความคิดเห็นที่มีลักษณะของการใส่ร้ายป้ายสี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอข่าวสารที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดความหวาดระแวงความแตกแยกทางความคิดในสังคม ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวถึงไว้ตอนหนึ่งของตัวบทว่า

“ช่วงเดือนพฤษภาคม 2559 นี้ มีการส่งข้อมูลในโลก Social Media และมีการแพร่กระจายข่าวสารออกไปในวงกว้าง โดยหวังผลอย่างน้อยให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ศาสนิกชนส่วนใหญ่ของประเทศ และอาจหวังผลมากไปถึงการเมือง ให้คนไม่รู้ข้อเท็จจริงเข้าใจผิด”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 23, 3)

ข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นบริบททางสังคมในกรุงเทพมหานครปัจจุบัน ที่มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอันเป็นเท็จผ่าน Social Media และสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นเขตเมืองที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ในสังคมกับการสร้างวรรณกรรมคำสอน และทำให้เห็นว่าคำสอนในศาสนาอิสลามเป็นธรรมนุญของชีวิตที่มีความทันสมัย สามารถนำมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาทางสังคมปัจจุบันได้ มีความยืดหยุ่น และไม่ขัดแย้งกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย ในขณะเดียวกันเนื้อหาคำสอนในเรื่องการใช้วิจารณญาณในการรับสารที่ปรากฏจำนวนมากนี้ ก็แสดงถึงปัญหาและสภาพการสื่อสารของผู้คนในสังคมกรุงเทพมหานครปัจจุบันด้วย

1.3 ความสมานฉันท์

วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องความสมานฉันท์ พบ 5 บทความคำสอน คำสอนเหล่านี้กล่าวถึงแนวทางการคิดและปฏิบัติตนเพื่อสร้างความพอใจในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในกรุงเทพมหานครปัจจุบันที่มีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม ประชาชนมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา และต้องมีปฏิสัมพันธ์ ติดต่อกันอยู่ตลอดเวลา ดังปรากฏในข้อความว่า

“...จงติดตามความชั่วทุกขณะด้วยความตั้งงามซึ่งมันจะลบล้างความชื่อนั้น ๆ และจงปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายด้วยมารยาทอันดีงาม ... นอกจากนั้นสังคมจะร่มเย็นเป็นสุข และเกิดสมานฉันท์ที่ยั่งยืนอย่างแน่นอน”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 52, 6)

“ในการปฏิบัติตนต่อสังคมที่มีวัฒนธรรมและความเชื่อที่หลากหลายนั้น ศาสนาอิสลามแนะนำการใช้กฎแห่งธรรมาภิบาล ปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติ ตระกูล สีผิว หรือแม้แต่ศาสนา”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 50, 13)

เนื้อหาคำสอนเรื่องความสมานฉันท์เหล่านี้ เป็นการนำหลักคำสอนในศาสนาอิสลามมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับภาวะ “สังคมพหุวัฒนธรรม” ของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน เพื่อให้ประชาชนที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ตลอดจนชาติพันธุ์ สามารถติดต่อกันอยู่ร่วมกันและอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ทั้งยังเป็นสื่อแสดงความจริงใจของชาวมุสลิมที่มุ่งมั่นสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคม อันจะนำไปสู่ความเป็นเอกภาพในสังคมไทย ดังที่ปรากฏ

ข้อความตอนหนึ่งในตัวบทคำสอนว่า “เพื่อสร้างความเข้มแข็ง มั่นคงทางสังคม และความเป็นเอกภาพในสังคมไทย” (วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 50, 13)

1.4 การใช้ไหวพริบ สติปัญญา แก้ไขปัญหา

วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องการใช้ไหวพริบ สติปัญญา แก้ไขปัญหา พบ 3 บทความคำสอน คำสอนเหล่านี้สอนการแก้ไขปัญหา ทั้งปัญหาเฉพาะหน้า และปัญหาที่ก่อให้เกิดภัยอันตราย โดยมุ่งสอนให้รู้จักใช้ไหวพริบ สติปัญญา แก้ไขปัญหาให้ลุล่วง หรือเพื่อเอาตัวรอดจากเหตุคับขันต่าง ๆ คำสอนเรื่องนี้จะสอนผ่านเรื่องตลกขำขัน โดยให้ผู้อ่านเห็นแนวทางการใช้ไหวพริบ สติปัญญา แก้ไขปัญหาของตัวละครในเรื่อง เช่น

“ชายสองคนทะเลาะกันและพากันไปหาโยฮาซึ่งเป็นผู้พิพากษา ... โจทก์กล่าวว่า ชายคนนี้แบกของหนักจนเขาล้มลงบนพื้น เขาขอให้ฉันช่วยเหลือฉันได้ขอให้เขาจ่ายค่าจ้างให้ฉันที่จะช่วยเหลือเขา เขาตอบว่า “ไม่มีอะไร” ซึ่งฉันก็พอใจเอาค่าจ้างนั้นและได้แบกของไปส่งให้เขาจนถึงที่ แต่เมื่อฉันทวงเอาค่าจ้างเขาไม่ยอมจ่ายให้ เขาบอกว่า “ไม่มีอะไร” และฉันก็ต้องการจะได้มัน ฉันจึงได้มาหาท่านเพื่อให้เขามอบ “ไม่มีอะไร” นั้นให้ฉันเป็นค่าจ้าง โยฮาเมื่อได้ฟังเช่นนั้นก็เข้าใจเรื่อง จึงเรียกโจทก์เข้ามาใกล้ ๆ แล้วกล่าวแก่โจทก์ว่า ท่านจงยกหนังสือเล่มนี้ขึ้น เมื่อเขายกหนังสือขึ้นแล้ว โยฮาได้ถามเขาว่าท่านพบอะไรอยู่ใต้หนังสือบ้าง เขาตอบว่า “ไม่มีอะไร” โยฮาจึงกล่าวว่าท่านจงรีบรับเอามันไป และกลับไปได้แล้ว”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 24, 2)

จากข้อความข้างต้นเป็นการสอนโดยใช้เรื่องตลกขนาดสั้น เนื้อหาเป็นการยกอุทาหรณ์ของผู้พิพากษาที่ชื่อโยฮา กับโจทก์ในคดีที่ไม่มีความรู้จนนำไปสู่ความขัดแย้งกับจำเลย โยฮาสามารถใช้ไหวพริบ สติปัญญา แก้ไขความขัดแย้งนี้โดยวิธีที่ทำให้โจทก์เข้าใจความหมายของคำว่า “ไม่มีอะไร” ที่จำเลยกล่าวไว้ตั้งแต่แรก ถือเป็น การสร้างความกระจ่างให้ผู้เป็นโจทก์สามารถแก้มลทินให้กับจำเลย และเป็นการปิดคดีความโดยไม่เกิดความบาดหมางทะเลาะวิวาท

คำสอนเรื่องนี้มีความเป็นนามธรรมสูง เข้าใจยากหากไม่มีกรณีศึกษา หรืออุทาหรณ์ตัวอย่างมาแสดง ผู้แต่งจึงใช้กลวิธีผูกเรื่องตลกเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจน เนื้อหาของคำสอนมีความยืดหยุ่น ไม่เฉพาะตายตัว สามารถประยุกต์ใช้และดัดแปลงให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม ลักษณะของผู้อ่านได้หลากหลาย และสะท้อนให้เห็นค่านิยมของศาสนาอิสลามที่ส่งเสริมการใช้ปัญญา ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังข้อความในอัล - กุรอาน ความว่า “อันที่จริง เหล่าผู้มีปัญญาเท่านั้นที่จะได้ฉุ

คิด” (13 : 19) และ “แท้จริง ในสิ่งดังกล่าวนี้ย่อมมีบรรดาเครื่องหมายสำคัญสำหรับกลุ่มชนที่พวกเขาใคร่ครวญ” (39 : 42)

1.5 การพัฒนาตนเอง

วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องการพัฒนาตนเอง พบ 3 บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้บุคคลทั่วไปเพิ่มพูนศักยภาพ และพัฒนาทักษะของตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาความคิด ความทรงจำ การแสวงหาความรู้ ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“การพัฒนาตนเองเรื่องของความคิด ...เมื่อเราบันทึกสิ่งต่าง ๆ ไว้ และแยกแยะบางสิ่งจากสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เราต้องรำลึกถึงความประทับใจในสิ่งที่เห็น ได้ยิน รู้สึก กระทำและสร้างการเชื่อมโยงเพื่อเรียกคืนขึ้นมาอีกครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องตรวจสอบหรือประเมินตนเองอีกครั้ง หลายคนต้องการช่วงเวลาในการไตร่ตรองอย่างเงียบ ๆ เพื่อทำความเข้าใจ”
(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 51, 3)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการพัฒนาความคิด โดยให้แนวทางในการใช้สติระลึกถึง “บันทึก” หรือความทรงจำส่วนลึกจากประสบการณ์ที่ผู้อ่านเคยประสบมา เพื่อตรวจสอบและประเมินความสามารถในการคิด ทั้งนี้อาจต้องเวลา หรือสมาธิจากความเงียบร่วมด้วย คำสอนเรื่องการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ นี้ เป็นแก่นของการสถาปนาศาสนาอิสลาม อัลลอฮ์ทรงกำหนดให้มนุษย์พัฒนาตนเองเพื่อให้รู้ในสิ่งที่ไม่รู้ พระองค์ทรงสอนให้มนุษย์ “อ่าน” และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ ดังข้อความในอัล - กุรอาน ความว่า

“จงอ่าน ด้วยพระนามแห่งพระผู้อภิบาลของเจ้า ผู้ทรงบันดาลสร้าง พระองค์ทรงสร้างมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่าน และพระผู้อภิบาลของเจ้านั้นทรงเกริกเกียรติยิ่ง พระผู้ทรงสอนให้รู้ด้วยปากกา พระองค์ทรงสอนให้มนุษย์รู้ถึงสิ่งที่มนุษย์ไม่เคยรู้มาก่อน” (96 : 1-5)

จากข้อความในอัล - กุรอาน ข้างต้นสะท้อนถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเอง เนื่องจากเป็นพระประสงค์ของอัลลอฮ์ และในบทความคำสอนก็กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเองไว้ในตอนต้นด้วย ดังข้อความว่า

“การพัฒนาตนเองเพื่อการปรับคลื่นความคิด สติปัญญา และจิตวิญญาณ ถือเป็นมติดีที่สำคัญยิ่ง”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 51, 3)

1.6 การรักษาสุขภาพ

วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องการรักษาสุขภาพ พบ 3 บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนวิธีการดูแล บำรุง รักษาสุขภาพสำหรับบุคคลทั่วไป การป้องกันตนเองจากโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ได้แก่ การส่งเสริมให้รับประทานอาหารเช้า การป้องกัน รักษา โรคนี้ในถุงน้ำดี และการเชิญชวนให้บุคคลทั่วไปขริบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศ เพื่อสุขอนามัย ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“การขริบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศมีความสำคัญเพื่อความสะอาดทางด้านสุขภาพ เป็นการขจัดสิ่งสกปรกที่เป็นต้นเหตุของโรคร้ายต่าง ๆ การขริบเป็นการดูแลด้านสุขอนามัย เป็นการลดความเสี่ยงการเป็นโรคร้าย ซึ่งก็สอดคล้องกับทางการแพทย์ที่กล่าวโดยสรุปว่า การขริบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศช่วยลดความเสี่ยงเป็นโรคมะเร็ง การติดเชื้อทางเดินปัสสาวะ ป้องกัน กามโรค โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่น ๆ”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 49, 14)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการรักษาสุขภาพด้วยการขริบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศ ซึ่งคนทั่วไปมักเข้าใจผิดว่าเป็นพิธีกรรมเฉพาะของชาวมุสลิมเท่านั้น ความจริงการขริบเป็นวิธีการรักษาสุขภาพของอวัยวะเพศอย่างหนึ่งที่บุคคลทั่วไปสามารถกระทำได้ คำสอนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นลักษณะสำคัญของศาสนาอิสลามที่ถือเป็น “ธรรมเนียมของชีวิตมนุษย์” โดยอัลลอฮ์ผู้ทรงปรีชาได้ทรงออกแบบขั้นตอนการใช้ชีวิตที่ถูกต้อง เหมาะสม ไว้เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน รวมถึงการรักษาสุขภาพของมนุษย์ด้วย

คำสอนเรื่องการรักษาสุขภาพยังแสดงถึงความสำคัญขององค์ความรู้ทางด้านแพทยศาสตร์และการสาธารณสุขในศาสนาอิสลาม โดยมีคำเรียกความรู้และคำสอนด้านนี้ว่า “อิลมุฎฎิบ” อาลี เสือสมิง (2556, 172) กล่าวว่า ศาสนาอิสลามเต็มไปด้วยจิตวิญญาณอันสูงส่งและความมีใจกว้างในการรักษาสุขภาพ บรรดานักปกครองชาวมุสลิมได้จัดส่งคณะแพทย์ออกไปยังดินแดนของรัฐอิสลามโดยมีภารกิจในการบำบัดรักษาโรค และการจัดยารักษาโรคให้แก่ผู้ป่วยทั่วไปโดยไม่แบ่งแยกศาสนาและความเชื่อ ในสมัยของท่านนบีมุฮัมมัดเองนั้นท่านได้เคยเรียกตัวอัล-หารีษ อิบนุกะละดะฮ์ (เสียชีวิต ฮ. ศ. 50 / ค.ศ. 670) ซึ่งมีไข้มุสลิม เพื่อทำการรักษาท่านสะอูด อิบนูอับีวักก็อศ (ร.ฎ.) สาวกคนสำคัญที่ล้มป่วย จากเหตุการณ์ในคำกล่าวของอาลี และคำสอนเรื่องการรักษาสุขภาพข้างต้นสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์สำคัญของชาวมุสลิมที่ให้ความสำคัญ และเปิดกว้างในการรักษาสุขภาพ โดย

ไม่มีข้อห้ามในการที่ชาวมุสลิมจะรับการรักษาและบำบัดโรคจากแพทย์ที่มีใจมุสลิม และไม่มีข้อห้ามในการที่มุสลิมจะศึกษาเรียนรู้การรักษาสุขภาพจากอาจารย์แพทย์ที่มีใจมุสลิม คำสอนนี้แสดงให้เห็นความทันสมัยของศาสนาอิสลาม และสอดคล้องกับสังคมกรุงเทพมหานครปัจจุบันที่โรงพยาบาลหน่วยงานด้านการสาธารณสุข มีบุคลากรที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน การเข้าถึงการรักษาโรค หรือการรับข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ ตามคำสอนของศาสนาอิสลามที่ไร้เงื่อนไขและข้อจำกัดใด ๆ จึงทำให้ชาวมุสลิมและประชาชนทั่วไปสามารถดูแลรักษาสุขภาพของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.7 ความอดทนและการให้อภัย

วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องความอดทนและการให้อภัยพบ 3 บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้บุคคลทั่วไปในสังคมมีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในสภาพตามความเป็นจริง และรู้จักให้อภัย คือยกโทษให้ความผิดพลาดของผู้อื่น การสอนเรื่องความอดทนและการให้อภัยในศาสนาอิสลามเป็นสิ่งสำคัญและมักปรากฏร่วมกัน ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“อัลลอฮ์ทรงบัญชาให้มนุษย์ทุกคนมีการอภัย ไม่ถือโทษ และนับว่าการให้อภัยเป็นอาวุธของผู้เข้มแข็ง...ผู้ที่ให้อภัยผู้อื่นย่อมเป็นผู้ที่มีจิตใจสูงส่งและงดงาม มีขันติธรรมและความอดทน มุอาวิยะห์ได้กล่าวว่า พวกเขาท่านจงมีขันติธรรม และความอดทนจนกว่าพวกเขาท่านจะมีโอกาส และเมื่อพวกเขาท่านมีโอกาส พวกเขาท่านจงให้อภัยและให้ความกรุณา”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 7, 2)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องความอดทนและการให้อภัย คำสอน 2 ประการนี้เป็นบัญญัติคู่ที่มักจะปรากฏร่วมกันในการสอนของชาวมุสลิม เนื่องจากเป็นพระวจนะของอัลลอฮ์ที่ประทานแก่ท่านนบีมุฮัมมัดให้ยึดถือปฏิบัติผ่านคัมภีร์อัล - กุรอาน ความว่า

“เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์ โอัมฮัมมัด ท่านจึงเป็นผู้ที่สุภาพอ่อนโยนต่อพวกเขา และถ้าหากท่านเป็นผู้ที่มีความหยาบคาย และมีใจที่แข็งกระด้างแล้ว แน่نونพวกเขาก็คงปลื้มตัวออกไปจากท่าน ดังนั้นท่านจงให้อภัยพวกเขา จงวิงวอนของอภัยโทษให้พวกเขา จงปรึกษาหารือกับพวกเขาในการทำงาน และเมื่อท่านได้ตัดสินใจแล้ว ก็จงมอบหมายความสำเร็จให้แก่อัลลอฮ์เถิด เพราะความจริงอัลลอฮ์ทรงโปรดปรานผู้มอบหมายทั้งหลาย” (3 : 159)

คำสอนเรื่องความอดทนและการให้อภัยเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตตัวเมือง และกรุงเทพมหานครที่เป็นศูนย์รวมผู้คนที่มีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ทั้งยังมีประชากรและผู้เดินทางเพื่อประกอบกิจกรรม

ทางด้านธุรกิจ การท่องเที่ยว การศึกษา และอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้อาจเกิดความขัดแย้งจากความแตกต่าง หรือความไม่เข้าใจระหว่างกันได้โดยง่าย การอดทนและให้อภัยผู้อื่น จึงเป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้งดังกล่าว เป็นสิ่งเชื่อมโยงในการติดต่อสื่อสารกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม และสะท้อนถึงความทันสมัยของคำสอนในศาสนาอิสลามที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

1.8 การบริจาค

วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องการบริจาค พบ 2 บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้บุคคลทั่วไปเข้าใจแก่นแท้ของการบริจาค นั่นคือการมีเจตนาที่บริสุทธิ์ เต็มใจ และมีความพร้อมที่จะบริจาค ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“หลักสำคัญในการบริจาคคือให้ตัดสินใจทำด้วยใจที่บริสุทธิ์ ไม่ต้องถามว่าเขาจะเอาไปทำอะไร หรือไม่ต้องไปวิจารณ์รูปร่างของคนที่มาขอ เช่น ร่างกายยังแข็งแรง ไม่น่าจะมาขอรับบริจาคเลย หรือในรายที่เรียไรไปสร้างมัสยิด สร้างโรงเรียน หากจะมีความประสงค์ก็ทำไป ไม่ต้องไปสงสัยว่าเขาจะเอาเงินที่ได้ไปทำจริงไหม...”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 32, 2)

การบริจาคด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์นี้เป็นหลักสำคัญในคำสอนของศาสนาอิสลามเรื่อง “ศอดะเกาะห์” เนื่องจากเจตนาที่บริสุทธิ์จะถูกตอบรับผลบุญจากอัลลอฮ์ หากบริจาคด้วยเจตนาที่แฝงเร้นด้วยการโอ้อวด หรือไม่เต็มใจที่จะบริจาค การบริจาค่นั้นจะถือว่าสูญเปล่าและไม่ได้รับผลบุญใด ๆ ดังข้อความในอัล - กุรอาน ความว่า

“บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงอย่าให้บรรดาทานของพวกเจ้าไร้ผล ด้วยการลำเลิก และก่อความเดือดร้อน เช่นผู้ที่บริจาคทรัพย์ของเขาเพื่ออวดผู้คน” (2 : 264)

การบริจาคด้วยจิตใจบริสุทธิ์จึงถือเป็นศอดะเกาะห์ที่เป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ปัจจุบันประเทศไทยมีภัยพิบัติที่เกิดจากธรรมชาติ และโรคระบาดอยู่เสมอ เช่น ปัญหาอุทกภัย ภัยแล้ง โรคไข้เลือดออก โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) เป็นต้น มีผู้ได้รับความทุกข์และความเดือนร้อนเป็นจำนวนมาก การบริจาคด้วยจิตบริสุทธิ์จึงเป็นแนวทางการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่สำคัญ สะท้อนให้เห็นความเป็นมิตร ความเอื้ออาทร และความปรารถนาอันดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่น สร้างไมตรีและความเข้าใจอันดีระหว่างกันในสังคมโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

1.9 ความกตัญญูต่อบิดามารดา

วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดา พบ 1 บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้บุคคลทั่วตระหนักถึงความอุปการะ หรือซาบซึ้งในคุณประโยชน์ที่บิดา มารดามีให้ และตอบแทนเมื่อมีโอกาส ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“การแทนคุณบิดามารดาถือเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคน และถือเป็นการภักดีที่ยิ่งใหญ่ต่ออัลลอฮ์ ทำให้ได้ใกล้ชิดกับพระองค์ การแทนคุณบิดามารดาจะทำให้ได้รับความเมตตาและโปรดปรานจากอัลลอฮ์และเป็น การปิดเป่าภัยพิบัติให้พ้นไป อัลลอฮ์ตาอาลาได้ให้ความยิ่งใหญ่กับเรื่องการ แทนคุณบิดามารดาโดยนำการแทนคุณบิดามารดามารวมไว้กับการให้ เอกภาพแก่พระองค์ (เตาฮีด)...”

(วารสารมุสลิม กทม. นีวส์ ฉบับที่ 49, 5)

คำสอนให้มีความกตัญญูต่อบิดามารดา นี้ เป็นหลักสำคัญของศาสนาอิสลาม เนื่องจากเป็นคำสอนที่อัลลอฮ์ทรงประทานแก่มวลมนุษย์ผ่านคัมภีร์อัล - กุรอาน พระองค์ทรง กำหนดการใช้วาจาและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมแก่บิดา มารดา ไว้อย่างชัดเจน ความว่า

“ และองค์อภิบาลของท่านได้กำชับว่าพวกท่านอย่าสักการะสิ่งใดนอกจากพระองค์เท่านั้นและจงทดแทนคุณบิดามารดาของท่านเป็นไปได้ที่โนวัยชราจะมีคนใดคนหนึ่งหรือทั้งสองคนจากบิดามารดาของท่านมาอยู่ร่วมกับท่านดังนั้นท่านอย่าใช้วาจาที่แสดงความไม่พอใจต่อบิดามารดาอย่าชู้ตตะคอกบิดามารดา แต่ท่านจงพูดกับบิดามารดาด้วยคำพูดที่สุภาพให้เกียรติยกย่องและจงปฏิบัติต่อบิดามารดาด้วยความนอบน้อมที่เกิดจากความเมตตาสงสารและจงวิงวอนว่าข้า แต่องค์อภิบาลของข้าพเจ้าได้โปรดให้ ความเมตตาแก่บิดามารดาจุดดั่งที่เขาทั้งสองได้เลี้ยงดูข้าพเจ้ามาในยามเยาว์วัย” (17 : 23-24)

คำสอนเรื่องความกตัญญูเป็นจารีตสำคัญในสังคมมุสลิมที่สร้างความเข้มแข็งระหว่างเครือญาติและสถาบันครอบครัว การนำคำสอนเรื่องนี้มาเผยแพร่ในสังคมปัจจุบันและขยายกลุ่มเป้าหมายในการสอนให้กว้างขวาง ครอบคลุมกลุ่มคนในสังคมโดยรวม เป็นการแก้ปัญหาทางสังคมในปัจจุบันที่หลายครอบครัวต้องแยกจากบิดามารดาไปอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมเมืองอย่างกรุงเทพมหานครที่นับวันจะเกิดปัญหาในครอบครัวมากขึ้นทุกขณะ การละทิ้ง

บิดา มารดา จนเกิดผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมด้านอื่น ๆ ที่ซับซ้อนตามมา (วรจฐ สุวรรณฤทธิ์ และคณะ, 2549, 99) สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างภาษา วรรณกรรม และสังคม นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นค่านิยมการให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติและครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความกตัญญูต่อบิดา มารดา ของชาวไทยมุสลิมได้อย่างชัดเจน

1.10 การไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง

วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องการไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง พบ 1 บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้บุคคลทั่วไปไม่รับหรือให้สินบนเพื่อหวังผลคะแนนในการเลือกตั้ง ทั้งระดับท้องถิ่น ชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“...การได้ตำแหน่งมาโดยการซื้อสิทธิ์ขายเสียงซึ่งถือว่าเป็นสิ่งต้องห้ามที่จะกระทำไม่ได้โดยเด็ดขาด และเป็นบาปใหญ่เพราะท่านรอซูลุลเลาะห์ (ซ.ล.) ได้กล่าวสาปแช่งไว้ดัง หะดีษที่ว่า ท่านรอซูลุลเลาะห์ได้สาปแช่งผู้จ่ายสินบนและผู้รับสินบน และรวมไปถึงผู้ประสานงานในการจ่ายสินบนด้วย และการสาปแช่งนั้นหมายถึงการขอให้ผู้นั้นไม่ได้รับความเมตตาใด ๆ จากอัลลอฮ์ ตอาลา การซื้อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นการติดสินบนชนิดหนึ่งที่ทำให้ผู้รับสินบนเกิดความลำเอียง และเข้าข้างผู้ที่จ่ายสินบนให้โดยจะไม่ใช้ดุลพินิจใด ๆ ในการตัดสินใจอย่างเป็นธรรม เหล่านี้คือคำสั่งสอน คำเตือน และคำแนะนำของท่านนบี (ซ.ล.) บุคคลทั่วไปที่น้อมรับและปฏิบัติตามเขาจะไม่ได้พบกับความเสียหายในอาคิเราะห์อย่างแน่นอน”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 48, 5)

คำสอนให้ไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียงดังกล่าวมักใช้เผยแพร่ในช่วงที่มีการหาเสียงเลือกตั้งเพื่อเตือนสติและสอนแง่คิดให้บุคคลทั่วไปละเว้นการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง และให้ใช้ดุลยพินิจอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมในการเลือกสรรบุคคลเพื่อปฏิบัติงานในหน้าที่ต่าง ๆ จากคำสอนที่ยกมากล่าวจะเห็นว่าท่านศาสดามุฮัมมัดได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้แล้วในอดีต สะท้อนถึงความยึดหยุ่นและความทันสมัยของคำสอนในศาสนาอิสลาม ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้โดยง่ายในยุคสมัยปัจจุบัน นอกจากนี้ยังแสดงถึงบรรทัดฐานและค่านิยมในสังคมมุสลิมที่ไม่ยอมรับการซื้อสิทธิ์ขายเสียง จึงสืบทอดคำสอนนี้มาจนถึงปัจจุบัน

1.11 ความมุ่งมั่น

วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องความมุ่งมั่น พบ 1 บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้บุคคลทั่วไป มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการทำสิ่งที่ถูกต้อง หรือไม่ย่อท้อหรือล้มเลิกความตั้งใจดีโดยง่าย ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“ท่านเคยกล่าวว่า สัตว์ส่วนประชากรไม่ใช่เป็นปัญหาที่เราจะประสบความสำเร็จ แต่อยู่ที่ศักยภาพความตั้งใจจริงโดยเฉพาะความมุ่งมั่น เมื่อมีความมุ่งมั่น ร่วมกับความเมตตาของพระเจ้าที่เป็นเจ้าที่จะประทานพรให้ เพราะนครศรีธรรมราชในเขตเลือกตั้งผมมีพื้นที่น้องชาวมุสลิมประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์ แต่คนที่ประชาชนเขามอบคะแนนความไว้วางใจให้มากที่สุดในการเลือกตั้งคือผมสุรินทร์ ที่เป็นมุสลิมครับ”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 43, 5)

คำสอนที่นำมากล่าวข้างต้น ผู้เขียนสอนเรื่องความมุ่งมั่นในการทำความดี โดยใช้ชีวประวัติของ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ เป็นตัวอย่าง ชี้ให้เห็นผลของความมุ่งมั่นที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ และความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต การยกคำสอนเรื่องนี้มากล่าวในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมคำสอนที่เผยแพร่ในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากภาวะทางสังคมของกรุงเทพมหานครที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดปัญหากระทบต่อชีวิตประชาชนในหลาย ๆ ด้าน เช่น แบบแผนการดำเนินชีวิต รายได้ ภาวะหนี้สิน ปัญหาครอบครัว ลักษณะเช่นนี้บั่นทอนกำลังใจและความตั้งใจของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งความมุ่งมั่นในการทำความดีตามแบบแผนทางสังคม (บำเพ็ญ เสียสละ, 2552, 29-30) คำสอนเรื่องความมุ่งมั่นนี้จึงเป็นแนวทางการปฏิบัติตนที่เหมาะสมในสภาพสังคมปัจจุบันของกรุงเทพมหานคร ในขณะเดียวกันกลวิธีการสอนที่ผู้แต่งเลือกใช้ก็สัมพันธ์กับบทบาทของวรรณกรรมคำสอนในแง่ของการให้กำลังใจผู้อ่าน ทำให้เห็นแบบอย่างและบันปลายของดีผู้ที่ดำรงความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิต

1.12 การไม่ละเมิดผู้อื่น

วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องการไม่ละเมิดผู้อื่น พบ 1 บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้บุคคลทั่วไปละเว้นการละเมิดเบียดเบียนผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ เช่น การโกง ทรัพย์ การกล่าววาจาใส่ร้าย การทำร้ายร่างกายผู้อื่น ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“คนทุกคนอย่าไปละเมิดผู้อื่นไม่ว่าจะด้วยคำพูด การกระทำ หรือจิตใจก็ตาม บางคนทำความดีทุกอย่างเมื่อไปถึงวันกิยามะห์เขาคงจะผ่านด่านการสอบสวนของอัลลอฮ์ได้อย่างง่ายดาย แต่แล้วเขาต้องพบกับโจทก์ที่เป็นคู่กรณีของเขามากมายที่จะทวงคืนความยุติธรรมที่ถูกละเมิดจากการที่ด่าเขา ใส่ร้ายเขา โกงเขา ทำร้ายเขาตบตีเขา วิธีการที่อัลลอฮ์จะคืนความยุติธรรมคือริบความดีของผู้ที่ละเมิดไปให้แก่ผู้ที่ถูกละเมิด ถ้าหากความดีความชอบที่เขาทำไว้ไม่พอเขาจะต้องรับเอาบาปและรับความผิดของผู้ที่ถูกละเมิดมาเป็นของเขาด้วย ท่านนบี (ซ.ล.) จึงเรียกคนอย่างนี้ว่าเป็นคนล้มละลาย เพราะเขาไม่เหลือความดีอะไรติดตัว ยิ่งไปกว่านั้นยังต้อง

แบกรับบาปของคนอื่นอีก นี่คือความอภัยศที่เขารับในวันกิยามะห์นั้น
ทุกคนจึงควรพิจารณาและเว้นการละเมิดผู้อื่นเถิด”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 43, 5)

คำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องการไม่ละเมิดผู้อื่นข้างต้น เป็นการสอนบุคคลทั่วไปโดยยกแนวคิดในศาสนาอิสลามเรื่องการตอบแทนของอัลลอฮ์ คำสอนนั้นนอกจากจะมุ่งสอนเพื่อกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมแล้ว ยังเป็นการเผยแผ่แนวคิดเรื่องการพิพากษาของอัลลอฮ์อย่างยุติธรรมแก่ผู้อ่านต่างศาสนา ทำให้เข้าใจระบบคิด ค่านิยม และลักษณะร่วมอันเป็นสากลของลัทธิ ศาสนาต่าง ๆ เกี่ยวกับการผลหรือการตอบแทนพฤติกรรมของบุคคล เช่น เรื่องกรรมในศาสนาพุทธ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามในสังคมปัจจุบัน และแสดงถึงแนวทางการสร้างสันติภาพอันเป็นแก่นแท้ของศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมอีกด้วย

1.13 มารยาทในการติดต่อกิจธุระ

วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องมารยาทในการติดต่อกิจธุระ พบ 1 บทความ คำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้บุคคลทั่วไป มีมารยาทในการติดต่อกิจธุระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดต่อกิจธุระที่บ้าน หรือสถานที่ส่วนตัวของผู้อื่น ผู้ไปเยือนเพื่อติดต่อกิจธุระ จะต้องคำนึงถึงมารยาท กาลเทศะ และความเหมาะสมด้านต่าง ๆ ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“ขณะที่โยฮาอยู่ที่ชั้นบนของบ้าน มีชายคนหนึ่งมาเคาะประตูบ้าน เขาชะโงกมองดูทางหน้าต่างเห็นชายคนหนึ่งยืนอยู่จึงถามว่ามีธุระอะไร?? เขาตอบว่าลงมาข้างล่างสิฉันต้องการพูดธุระกับท่าน โยฮาจึงลงไปข้างล่าง ชายคนนั้นพูดขึ้นว่าเจ้านายครับผมเป็นคนจนต้องการความช่วยเหลือจากท่าน โยฮาบอกแก่ชายคนนั้นว่าถ้าเช่นนั้นตามฉันมา โยฮาพาชายคนนั้นขึ้นไปชั้นบนเมื่อขึ้นไปถึงชั้นบนแล้ว ... เขาจึงหันไปหาชายคนนั้นแล้วพูดขึ้นว่า ไม่เป็นไรนะอัลเลาะห์จะช่วยเหลือท่านเอง ส่วนฉันไม่มีอะไรจะให้ท่านหรอก 5555 ชายคนนั้นจึงพูดขึ้นว่าแล้วทำไมไม่บอกฉันตอนอยู่ข้างล่างเล่า? โยฮาจึงสวนกลับไปว่าแล้วทำไมท่านจึงให้ฉันลงไปข้างล่างโดยไม่บอกธุระของท่านตอนฉันอยู่ข้างบน 555”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 8, 2)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนมารยาทในการติดต่อกิจธุระ ผู้มาเยือนควรแจ้งธุระของตน หรือเรื่องที่ต้องการติดต่อให้ชัดเจนเสียก่อน เพื่อไม่ให้เสียเวลา และเพื่อไม่เป็นการเสียมารยาท ตัวบทแสดงให้เห็นภูมิปัญญาในการใช้กลวิธีในการสอน และสะท้อนถึงค่านิยมเรื่องการติดต่อกิจธุระในศาสนาอิสลาม ดังที่ บรรจง บินกาซัน (2543, 17) กล่าวว่า อิสลามไม่ได้สอนให้แยกตัวออกจากสังคมไปอยู่อย่างโดดเดี่ยว โดยไม่ติดต่อกิจธุระหรือสมาคมกับผู้อื่น ตรงกันข้ามอิสลามสนับสนุนให้

มีการติดต่อสื่อสารและอยู่ร่วมกันในสังคม โดยกำหนดมารยาทไว้เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้อง คำสอนเรื่องมารยาทในการติดต่อกิจธุระนี้จึงเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อชาวมุสลิม และระหว่างบุคคลทั่วไป เพื่อให้การติดต่อกิจธุระมีประสิทธิภาพ เกิดผลดีตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเป็นการลดความขัดแย้งในสังคมปัจจุบันด้วย

1.14 การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ

วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ พบ 1 บทความ คำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้บุคคลทั่วไป วิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา แล้วหาวิธีการแก้ปัญหานั้น ๆ ที่สาเหตุดังกล่าว เป็นการแก้ปัญหาที่ยั่งยืนและจะทำให้ปัญหาต่าง ๆ คลี่คลายไปได้ในที่สุด ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“ชายคนหนึ่งไปหาหมอแล้วบอกหมอว่าเขามีอาการปวดท้อง หมอถามว่าไปกินอะไรมา? คนไข้ตอบว่ากินขนมปังไหม้มาครับ หมอบอกนางพยาบาลให้เอายาหยอดตามาเพื่อหยอดให้คนไข้ $\wedge = \wedge$.. ผมปวดท้อง ไม่ได้เจ็บตาครับคุณหมอ?? .. หมอบอกว่าผมรู้แล้ว แต่ต้องการทำให้ตาคุณสว่างเพื่อจะได้เห็นขนมปังไหม้ .. จะได้ไม่กินมันเข้าไปอีก 555”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 7, 2)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการใช้อุทาหรณ์ให้เห็นการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้ง โดยค้นหาสาเหตุที่แท้จริงอันเป็นต้นตอของปัญหานั้น ๆ และดำเนินการแก้ปัญหามาให้ตรงจุด คำสอนเรื่องการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุนี้ สะท้อนค่านิยมในศาสนาอิสลามที่ส่งเสริมให้มนุษย์รู้จักคิดวิเคราะห์ เพื่อหาสาเหตุของปัญหาและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ศาสนาอิสลามสอนว่าปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นสิ่งที่อัลลอฮ์กำหนดขึ้นเพื่อทดสอบการแก้ปัญหาของมนุษย์ ดังข้อความในอัล - กุรอาน ความว่า

“และแน่นอนเราจะทดสอบพวกเจ้าด้วยเพียง เล็ก ๆ น้อย ๆ จากความหวาดกลัว ความหิวโหย และด้วยการสูญเสียอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ทรัพย์สิน ชีวิต และพืชผล” (2 : 155)

ดังนั้นปัญหาต่าง ๆ จึงไม่ใช่เรื่องน่าวิตกกังวล หรือเป็นสิ่งบั่นทอนชีวิต เนื่องจากเป็นเพียงบททดสอบจากอัลลอฮ์ มนุษย์จึงมีหน้าที่ต้องแก้ไขปัญหานั้นด้วยสติปัญญา ดังที่ อาลี เสีอสมิง (2556, 61) กล่าวว่า ศาสนาอิสลามเรียกร้องให้มนุษย์ทุกคนใช้สติปัญญาในการวิเคราะห์ปัญหาด้วยเหตุและผล ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ คำสอนเรื่องการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุจึงถูกหยิบยกมาใช้สอนบุคคลทั่วไป เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้อ่านตระหนักถึงการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง และเป็นการนำเสนอแนวคิด คำสอน และค่านิยมในศาสนาอิสลามให้แพร่หลายในสังคมผ่านคำสอนดังกล่าว

4	/	/	
5	/		
6	/		
7	/		
8			
12	/		
13	/		
15			
17	/	/	
19			
20		/	
21		/	
23	/	/	
24		/	
25		/	
27	/	/	
28	/		

วารสาร
ฉบับที่

ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์
การใช้วารสารในวารสาร
ความสามัคคี
การใช้หัวขั้ว สติปัญญาแก้ไข้ปัญหา
การพัฒนาตนเอง
การรักษาสภาพ
ความอดทนและการให้อภัย
การบริจาค
ความกตัญญูต่อบิดา มารดา
การไม่เชื่อลัทธิชายเสีย
ความมุ่งมั่น
การไม่ละเมิดผู้อื่น
มารยาทในการติดต่อธุรกิจ
การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ

29	//			
	/			
30	/			
31				/
32		/		/
34	/	/		
35	/	/		
36	/	/		
37	/	/		
38	/	/		
วาระสาร ฉบับที่				
39	/	/	ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การใช้วิจารณญาณในการรับสาร	
40	/	/	ความสมานฉันท์	
41	/	/	การใช้ไหวพริบ สติปัญญาแก้ไข้ปัญหา	
42	/		การพัฒนาตนเอง	
43	/		การรักภาษาสุขภาพ	
44		/	ความอดทนและการให้อภัย	
46		/	การบริจาค	
48	/		ความกตัญญูต่อบิดา มารดา	
			การไม่เชื่อสืทธิชัยเสียง	/
			ความมุ่งมั่น	
			การไม่ละเมิดผู้อื่น	
			มารยาทในการติดต่อกิจธุระ	
			การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ	

49					/				/				
50		/		/									
51				/									
52		/		/									
รวม	28	14	5	3	3	3	3	2	1	1	1	1	1

ตารางที่ 1 ความถี่ของเนื้อหาคำสอนสำหรับบุคคลทั่วไป

จากตารางที่ 1 เนื้อหาคำสอนที่ปรากฏความถี่ในการสอนมากที่สุด ได้แก่ คำสอนเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ สะท้อนให้เห็นค่านิยมของชาวไทยมุสลิมที่มีความผูกพัน และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างเหนียวแน่น ผู้เขียนตัวบทเห็นว่าเรื่องดังกล่าวมีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝัง และน้อมนำไปสู่บุคคลทั่วไปในสังคมตระหนัก ปฏิบัติตาม จึงสร้างตัวบทคำสอนในเรื่องนี้เผยแพร่เป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้เนื้อหาคำสอนที่พบส่วนใหญ่นำมาจากคำสอนในศาสนาอิสลามทั้งสิ้น ผู้เขียนนำหลักการทางศาสนา มาผสานกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมกรุงเทพมหานครปัจจุบัน ทำให้ผู้อ่านไม่รู้สึกรู้ว่ากำลังเรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามโดยตรง ทั้งนี้เพื่อให้คำสอนมีความเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น และเพื่อให้ผู้อ่านเปิดใจยอมรับคำสอนไปปฏิบัติจริง เนื่องจากประชาชนในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มิมีความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น และมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทำให้เห็นว่าเนื้อหาคำสอนของศาสนาอิสลามมีการพัฒนาตามบริบททางสังคมปัจจุบันด้วย

2 เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนเฉพาะกลุ่มบุคคล

วรรณกรรมคำสอนของไทยโดยทั่วไปจะมีคำสอนที่มุ่งสอนเฉพาะกลุ่มบุคคล เป็นคำสอนที่มีเนื้อหาสำหรับสั่งสอนกลุ่มบุคคลตามสถานะ เพศ วัย หรืออาชีพโดยเฉพาะ ดังที่ นิยะดา เหล่าสุนทร (2540) วิเคราะห์เนื้อหาของวรรณกรรมคำสอนของไทยในภาพรวม พบว่ามีเนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนเฉพาะกลุ่มบุคคล 5 กลุ่ม ได้แก่ กษัตริย์ ราชเสวก บุรุษ สตรี และเด็ก พิชลินจ์ จินนุ่น (2555) วิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนของไทยภาคใต้ “ฉบับพิมพ์เล่มเล็ก” พบว่ามีเนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนเฉพาะกลุ่มบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ เด็กวัด บุรุษ สตรี ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาของวรรณกรรมคำสอนของไทยในภาพรวม และไทยภาคใต้ดังกล่าว แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบริบททางสังคมเกี่ยวกับกลุ่มบุคคล เช่น สถานะทางสังคม เพศ อาชีพ กับเนื้อหาคำสอนในวรรณกรรมคำสอนของไทย ดังนั้นการวิเคราะห์เนื้อหาจึงสะท้อนให้เห็นภาพของสังคม และรากฐานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนผู้สร้างวรรณกรรมคำสอนได้อย่างชัดเจน

ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ก็มีลักษณะดังกล่าวเช่นกัน คือมีคำสอนที่มุ่งสอนเฉพาะกลุ่มบุคคลในสังคม แต่มีความแตกต่างที่น่าสนใจและยังไม่มีผลการวิจัยใดค้นพบและเผยแพร่มาก่อน ความแตกต่างนี้เป็นลักษณะเด่นของเนื้อหาที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลาม ทำให้เนื้อหาคำสอนจำแนกสอนบุคคลเฉพาะกลุ่มตามลักษณะทางศาสนาด้วย เช่น สอนชาวมุสลิมทั่วไป (ที่นับถือศาสนาอิสลามมาตั้งแต่เกิด) สอนมูฮัลลัฟ (ชาวมุสลิมใหม่ที่เปลี่ยนจากศาสนาอื่นมานับถือศาสนาอิสลาม) นอกจากนี้ยังพบว่าเนื้อหาคำสอนจำแนกสอนบุคคลเฉพาะกลุ่มทั้งตามช่วงวัย ได้แก่ สอนเยาวชนมุสลิม ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาที่ปรากฏนี้สะท้อนถึงระบบการสร้างตัวบท ภูมิปัญญาทั้งด้านภาษาและด้านการสอนของชาวไทยมุสลิม ดังผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปนี้

2.1 เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนชาวมุสลิมทั่วไป

จากการวิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ พบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่มุ่งสอนชาวมุสลิมทั่วไป กล่าวคือเป็นคำสอนที่ใช้สำหรับสั่งสอน แนะนำ หรือให้ความประพฤติแก่ชาวมุสลิมทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานะ เนื้อหาที่มีความเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับหลักความเชื่อ และหลักการปฏิบัติตนตามข้อบัญญัติสำหรับชาวมุสลิมเท่านั้น บุคคลทั่วไปที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามไม่สามารถปฏิบัติตามหรือเรียนรู้ได้ เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนชาวมุสลิมทั่วไปปรากฏทั้งสิ้น 118 บทความคำสอน จำแนกตามเนื้อหาเรื่องที่สอนได้ 7 เรื่อง ดังนี้

1) หลักศรัทธา 6 ประการ (รูกันอีมาน)

หลักศรัทธา 6 ประการ เป็นบัญญัติความเชื่อพื้นฐานที่ชาวมุสลิมทุกคนต้องศรัทธาอย่างจริงใจ หลักศรัทธา 6 ประการนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อีมาน” หมายถึง การรู้ การเชื่อ โดยที่ไม่มีข้อสงสัย หลักศรัทธา 6 ประการ จึงได้แก่ความเชื่ออย่างไม่มีข้อกลางแคลงใจในสิ่งสำคัญของศาสนาอิสลาม 6 ประการ คือ อัลลอฮ์ผู้เป็นพระเจ้าสูงสุดพระองค์เดียว มลาอิกะฮ์ บรรดาศักดิ์ของอัลลอฮ์ บรรดานบีหรือศาสดา การฟื้นคืนชีพหลังความตายในโลกหน้า และกฎกำหนดสถานะของอัลลอฮ์ (บรรจง บินกาซัน, 2547, 197) วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องหลักศรัทธา 6 ประการ พบ 48 บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้ชาวมุสลิมทุกคนยึดมั่นในหลักศรัทธา 6 ประการ ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“...ขออัลลอฮ์ได้โปรดชี้แนะท่าน เพราะเมื่อฉันได้พิจารณาความรู้ในคัมภีร์เตอรอห์ อินญีล อีซซะบูร์ และอัล - กุรอาน ฉันได้พบว่าความดีและหลักศาสนาทั้งหมดนั้นจะวนเวียนอยู่ในนี้...”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 30, 2)

ข้อความคำสอนที่นำมากล่าวข้างต้นเป็นคำสอนเรื่องหลักศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์ของอัลลอฮ์ อันได้แก่ คัมภีร์เตอราฮ์ คัมภีร์อินญิล คัมภีร์อัซซุร และคัมภีร์อัล - กุรอาน ในที่นี้ผู้เขียนระบุถึงความสำคัญของคัมภีร์ทั้ง 4 ว่าเป็นแหล่งรวมความดีงามและหลักการของศาสนาอิสลามทั้งหมด คำสอนนี้ถือเป็นคำสอนดั้งเดิมของศาสนาอิสลาม และด้วยสภาพสังคมปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้สื่อบันเทิงต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวมุสลิมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัจจัยเหล่านี้อาจทำให้ชาวมุสลิมห่างไกลจากบรรดาคัมภีร์ทางศาสนา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของหลักคำสอนในศาสนาอิสลาม และเป็นหนึ่งในหลักศรัทธา 6 ประการ ผู้เขียนจึงยกเรื่องนี้มาสอนเพื่อย้ำเตือนให้ชาวไทยมุสลิมตระหนักถึงความสำคัญของคัมภีร์ต่าง ๆ ดังกล่าว

“ปฏิบัติตามสุนนะห์ของท่านนบี (ซ.ล.) ทั้งคำพูดและการกระทำ และนำสุนนะห์ของท่านมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ให้ความสำคัญกับคำพูดของท่าน และแบบอย่างจากการกระทำของท่าน และต้องยึดหลักอากิเดฮ์ตามหลักอากิเดฮ์ของท่าน และผู้ที่เจริญรอยตามท่านจากชาวอะห์ลิซซุนนะห์วัลญะมาอะห์ สิ่งทีกล่าวนี้อาจจะช่วยเพิ่มพูนศรัทธาอีมาน และเพิ่มพูนความรักในท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ให้มากยิ่งขึ้น”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 27, 2)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นคำสอนเรื่องหลักศรัทธาต่อบรรดานบีหรือศาสดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านนบีมุฮัมมัด ซึ่งเป็นนบีท่านสุดท้ายและเป็นศาสนทูตที่อัลลอฮ์ทรงเลือกให้เผยแพร่คำสอนในคัมภีร์อัล - กุรอาน โดยผู้เขียนระบุให้ชาวมุสลิมปฏิบัติตามสุนนะห์ (แบบอย่างการปฏิบัติทั้งคำพูดและการแสดงออกในรูปแบบอื่น ๆ ของท่านนบีมุฮัมมัด) ทั้งด้านคำพูด การกระทำ และอากิเดฮ์ (ความเชื่อในใจ) ทั้งนี้เพื่อแสดงถึงการมีศรัทธา (อีมาน) และความรักต่อท่านนบีมุฮัมมัด

เนื่องจากหลักศรัทธา 6 ประการเป็นบัญญัติทางศาสนาอิสลามที่สำคัญที่สุดเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่หลักปฏิบัติ 5 ประการ และข้อบัญญัติอื่น ๆ หากชาวมุสลิมมีอีมานบกพร่องจะนำไปสู่บาปหรือกระทั่งขาดจากความเป็นมุสลิม และจะถูกลงโทษจากอัลลอฮ์อย่างรุนแรง ด้วยความสำคัญดังกล่าวจึงปรากฏคำสอนเรื่องนี้มากที่สุด

2) หลักปฏิบัติ 5 ประการ (รูกันอิสลาม)

หลักปฏิบัติ 5 ประการ เป็นบัญญัติภาคปฏิบัติที่ชาวมุสลิมต้องปฏิบัติสืบเนื่องจากหลักศรัทธา ได้แก่ การปฏิญาณตน การนมาซ (ละหมาด) การถือศีลอด การจ่ายซะกาต และการทำฮัจญ์ วรรณกรรมคำสอนที่มีเนื้อหาสอนเรื่องหลักปฏิบัติ 5 ประการ พบ 42 บทความ คำสอน เนื้อหาংশอนให้ชาวมุสลิมทุกคนที่ปฏิบัติตามหลักปฏิบัติ 5 ประการอย่างครบถ้วน เพื่อจะได้รับการตอบแทนจากอัลลอฮ์ ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“ฮัจญ์มีบรุษมีเงื่อนไขและมีองค์ประกอบหลายอย่าง อาจพูดได้ว่าไม่ง่ายเลยที่คน ๆ หนึ่งจะได้ฮัจญ์ที่มีบรุษ นอกจากเขาจะได้ระมัดระวังในทุกองค์ประกอบและทุกขั้นตอนของฮัจญ์ เริ่มตั้งแต่การมีเจตนาที่บริสุทธิ์ การกลั่นกรองทรัพย์สินเงินทองที่จะนำมาใช้กับกิจการนี้ การเตาบะฮ์กลับเนื้อกลับตัว การปฏิบัติฮัจญ์ถูกต้องทุกขั้นตอน และที่สำคัญคือการทำตัวให้ปลอดภัยจากพฤติกรรม 3 ประการ ได้แก่ ไม่มีพฤติกรรมเชิงชู้สาว ไม่ละเมิดบัญญัติของอัลลอฮ์ และไม่ทะเลาะวิวาทในระหว่างทำฮัจญ์...”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 26, 6)

ข้อความคำสอนที่นำมากล่าวข้างต้นเป็นคำสอนเรื่องหลักปฏิบัติในการทำฮัจญ์ ซึ่งชาวมุสลิมที่ถึงพร้อมด้วยสุขภาพร่างกาย จิตใจ และกำลังทรัพย์ จะเดินทางไปทำฮัจญ์ที่กะอ์บะฮ์ในเมืองเมกกะฮ์ ระหว่างวันที่ 8 - 12 ของเดือนซุลฮิจญะฮ์ ตัวบทคำสอนกล่าวถึงการทำให้ฮัจญ์ที่ “มีบรุษ” คือฮัจญ์ที่ได้รับการตอบรับจากอัลลอฮ์ และพระองค์จะประทานสวนสวรรค์เป็นการตอบแทนในการพิพากษา ถือเป็นฮัจญ์ที่สมบูรณ์ซึ่งต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น การเตาบะฮ์ (การสำนึกในความคิดหรือพฤติกรรมที่ผิดบาป) การใช้เงินที่ได้มาโดยสุจริตในการใช้จ่ายระหว่างทำฮัจญ์ การละเว้นบาป 3 ประการระหว่างทำฮัจญ์ เป็นต้น

“หน้าที่ของชะกาตคือการควบคุมรายได้ส่วนบุคคล ไม่ให้เพิ่มพูนขึ้นจนเกินระดับของความพอดี และควบคุมให้ควบคุมให้ความเจริญเติบโตของรายได้ส่วนบุคคล อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเราสามารถพบหลักการนี้ได้จากคำพูดของท่านปี (ช.ล.) ที่กำชับแก่เหล่าสาวกของท่านขณะที่ถูกส่งไปยังหัวเมืองและยังเผ่าต่าง ๆ ว่า ...ท่านจงแจ้งแก่พวกเขาว่าอัลลอฮ์ได้กำหนดการบริจาคตานให้เป็นหน้าที่ของพวกเขา โดยเก็บจากคนรวยของพวกเขา และจ่ายคืนให้แก่คนจนของพวกเขา”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 47, 4)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นคำสอนเรื่องหลักปฏิบัติในการจ่ายชะกาต ซึ่งเป็นภาษีจากหลักปฏิบัติที่ชาวมุสลิมต้องจ่ายจากทรัพย์สิน หรือผลผลิตทางการเกษตรที่หามาได้หรือเก็บเกี่ยวได้ในรอบปี ตัวบทที่ยกมาอธิบายถึงแก่นแท้ของการจ่ายชะกาต คือเพื่อ “ควบคุมรายได้ส่วนบุคคล” เนื่องจากอัตราที่กำหนดนั้นจะคิดจากรายได้ส่วนเกินเพื่อนำไปมอบให้คนอนาถายากจน เป็นหลักปฏิบัติที่มุ่งขัดเกลาจิตใจผู้มีรายได้ตามกำหนด ในขณะที่เดียวกันก็ใช้จุนเจือผู้ขัดสน ทำให้สังคมมุสลิมมีเอกภาพแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยพบว่าบทความคำสอนเกี่ยวกับหลักปฏิบัติ 5 ประการนี้ มีการเลือกสรรเนื้อหาเพื่อเผยแพร่ให้สอดคล้องกับกิจกรรมสำคัญตามปฏิทินอิสลาม เช่น บทความคำสอนเรื่องการถือศีลอด จะเผยแพร่ช่วงเดือนเราะมะฎอน เนื่องจากในเดือนดังกล่าวชาวมุสลิมอยู่ระหว่าง

การถือศีลอด ผู้อ่านจะได้แง่คิด แนวทางการถือศีลอดที่ถูกต้อง และคำสอนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ระหว่างถือศีลอด คำสอนเรื่องการทำฮัจญ์จะเผยแพร่ช่วงเดือนซุลกีลฮ์หรือเดือนซุลฮิจญะฮ์ เนื่องจากเป็นเดือนที่ชาวมุสลิมเตรียมตัวในด้านต่าง ๆ ก่อนไปทำฮัจญ์ เป็นต้น บทความคำสอนเหล่านี้จึงเป็นเสมือนคู่มือคำสอนสำหรับชาวมุสลิมในการปฏิบัติตามหลักปฏิบัติ 5 ประการ อย่างถูกต้อง ครบถ้วน เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารคำสอนระหว่างชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันที่สะดวก ไม่ต้องเดินทางไปฟังกุตบะฮ์ (เทศนา) ที่มีสยิด หรือไปเสวนาศาสนากับบาบอ (ครูผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลาม) เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาและการคมนาคมในสังคมเมือง

3) การเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลาม (ตะวะฮ์)

การเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลาม หรือการตะวะฮ์ เป็นภารกิจหลักประการหนึ่งของชาวมุสลิม อัล - กุรอาน ระบุไว้ว่าอัลลอฮ์ทรงมอบหมายต่อชาวมุสลิมทุกคนให้เชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลาม หรือการตะวะฮ์สู่อิสลาม ดังข้อความว่า

“และสุเจ้าควรจะต้องให้มีคนหนึ่งเชิญชวนไปสู่การดี และห้ามปรามการชั่ว และพวกเขาเหล่านั้นจะเป็นผู้ได้รับความสำเร็จ”

(3 : 104)

ข้อความในอัล - กุรอาน ข้างต้นถือเป็นอายะฮ์ต้นแบบที่บรรดานบีหรือศาสดาในศาสนาอิสลามทั้ง 25 ท่าน ได้มุ่งมั่นและปฏิบัติเป็นแนวทางไว้อย่างเข้มแข็ง ชาวมุสลิมจึงมีหน้าที่ในการเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ความดีงามในศาสนาอิสลามสืบมาจนถึงปัจจุบัน คำสอนเรื่องการเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลามพบ 20 บทความคำสอน มีเนื้อหาเป็นการให้แนวทาง วิธีการ ภารกิจศึกษา และข้อควรคำนึงถึงสำหรับการเชิญชวนที่ถูกต้องตามบัญญัติทางศาสนาอิสลาม และสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานคร ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“องค์ประกอบที่สำคัญของการตะวะฮ์อิสลาม คือ

1. ดาอีย์ ผู้ทำหน้าที่ตะวะฮ์ซึ่งอาจเป็นบุคคล คณะบุคคล หรือองค์กร
2. มัดอูว์ ผู้รับการตะวะฮ์ซึ่งมีหลากหลายประเภท
3. สื่อที่ใช้ในการตะวะฮ์
4. เรื่องหรือเนื้อหาที่จะตะวะฮ์
5. วิธีการตะวะฮ์

งานตะวะฮ์เป็นงานที่สำคัญและมีเกียรติเป็นงานหลักของท่านนบีและศาสนทูตของอัลลอฮ์ทุกคนในอดีต ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ความว่า “แท้จริงเราได้ส่งศาสนทูตยังทุกประชาชาติเพื่อเรียกร้องเชิญชวนให้ผู้คนเคารพภักดี

อัลลอฮ์และออกห่างจากภูมูต (สิ่งที่ถูกเคารพภักดีนอกจากอัลลอฮ์) (อัล-กุรอาน 16 : 36) อัลลอฮ์ได้กำหนดให้ประชาชาติมุสลิมเป็นประชาชาติ ตะวะฮ์ (อัล-กุรอาน 3 : 104) และให้ตะวะฮ์ด้วยวิทย์ปัญญา และการ ตักเตือนที่ดี เจริญและตอบโต้ด้วยความสุขุมและนุ่มนวล (อัลกุรอาน 16 : 125)”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 33, 6)

ข้อความคำสอนที่นำมากล่าวข้างต้นเป็นคำสอนเรื่องการเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ ศาสนาอิสลาม โดยอธิบายถึงความสำคัญ องค์ประกอบ ตลอดจนวิธีการเชิญชวนที่ถูกต้องตาม ข้อบัญญัติทางศาสนาอิสลาม โดยอ้างอิงจากข้อความในคัมภีร์อัล - กุรอาน ทำให้ผู้อ่านตระหนักถึง ความสำคัญ และมีพื้นฐานความรู้ในการเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลามอย่างถูกต้อง เหมาะสม

“เมื่อปลายของวันที่ 18 เมษายน 2558 ผู้เขียนได้มีโอกาสชม ภาพยนตร์เรื่อง “อมิน” ที่ห้องประชุมขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ถนนแจ้งวัฒนะ โดยการประสานจากเจ้าหน้าที่ของไวท์ชาเนล ซึ่งต้อง ขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ เสียตายที่นั่งใกล้จอไปนิดหนึ่งจึงไม่ค่อยได้รสชาติใน การดูเท่าที่ควร ทำให้นึกถึงสมัยเด็ก ๆ ที่มักชอบนั่งอยู่ใกล้จอหนัง กลางแปลงเพราะรู้สึกสนุกกว่าการนั่งอยู่ไกล ๆ ใครมีประสบการณ์สมัยเด็ก ๆ เหมือนกับผู้เขียนคงเข้าใจเรื่องนี้ดี และคงหาเหตุผลได้ว่าทำไมจึงเป็น อย่างนั้น หันมาพูดถึงภาพยนตร์เรื่องอมินซึ่งได้กลายเป็นภาพยนตร์ที่มุสลิม ในเมืองไทยพูดถึงมากที่สุดขณะนี้ ผู้เขียนไม่บังอาจวิจารณ์ภาพยนตร์เรื่อง นี้เพราะมิใช่เป็นนักวิจารณ์ภาพยนตร์ แต่จะขอพูดถึงภาพยนตร์ในแง่ของ ปรากฏการณ์ในสังคมมุสลิมไทย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของการของการทำสื่อ ตะวะฮ์อิสลามในรูปแบบใหม่ ๆ ที่สามารถดึงดูดผู้คนในสังคมให้สนใจ อิสลามและเข้าใจอิสลามอย่างถูกต้อง กลุ่มเป้าหมายของภาพยนตร์จึงมิได้ จำกัดอยู่เฉพาะผู้นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น แต่ผู้ที่ไม่ได้นับถืออิสลามก็เป็น อีกกลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่น่าสนใจไม่น้อย ต้องขอชื่นชมคนเขียนบทภาพยนตร์ ผู้กำกับ การแสดง ดารา นักแสดง และโปรดิวเซอร์ผู้ผลิต ที่ทำภาพยนตร์ เรื่องนี้ออกมาได้ดี แม้จะมีข้อวิจารณ์ในบางจุดซึ่งถือเป็นเรื่องปกติของงาน ทุกงานที่ทำโดยมนุษย์”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 16, 6)

ข้อความคำสอนที่นำมากล่าวข้างต้นเป็นการยกตัวอย่างการทำสื่อเชิญชวน ผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลามที่สอดคล้องกับสังคมกรุงเทพมหานครปัจจุบัน ผู้เขียนระบุว่า ภาพยนตร์เรื่อง อมินเป็นสื่อการเชิญชวนที่ “เป็นปรากฏการณ์ของการของการทำสื่อตะวะฮ์อิสลามในรูปแบบใหม่ ๆ ที่สามารถดึงดูดผู้คนในสังคมให้สนใจอิสลามและเข้าใจอิสลามอย่างถูกต้อง” ทั้งนี้ผู้เขียนได้ชื่นชมการ

ทำสื่อดังกล่าวและนำมาเป็นแนวทางให้ผู้อ่านพัฒนาสื่อสำหรับการเชิญชวนในปัจจุบันให้มีคุณภาพและน่าสนใจ อันจะทำให้การเชิญชวนสู่ศาสนาอิสลามมีประสิทธิภาพตามแนวทางที่ถูกต้องแห่งศาสนาอิสลาม

ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาการสอนเรื่องการเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่อิสลาม จะมุ่งสอนให้มุสลิมเข้าใจหลักการเชิญชวนที่ถูกต้องตามบัญญัติทางศาสนา และใช้วิธีการที่สอดคล้องกับสังคมในกรุงเทพมหานคร ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการเชิญชวนในปัจจุบัน มีความแตกต่างกันไปตามความถนัดของผู้เชิญชวน และตามสภาพสังคม ดังที่ บรรจง บินกาซัน (2547, 66) กล่าวว่า ปัจจุบันมีสถาบันและองค์กรกลุ่มมุสลิมต่าง ๆ มากมาย จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อการตระวะฮ์ ตามบัญชาของอัลลอฮ์และแนวทางของบรรดานบีที่ปฏิบัติไว้ แต่รูปแบบการเชิญชวนหรือตระวะฮ์นี้มีความแตกต่างกันไปตามความถนัดของผู้ปฏิบัติงานและตามสภาพการณ์ของแต่ละท้องที่ จากคำกล่าวของบรรจงทำให้เห็นว่าแนวทางการเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลามที่ยังมีรูปแบบไม่แน่นอน และมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมแต่ละแห่ง เนื้อหาการสอนที่ปรากฏในตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งอธิบายหลักการเชิญชวนที่ถูกต้องตามบัญญัติทางศาสนา โดยอ้างอิงข้อความจากคัมภีร์อัล - กุรอาน เพื่อให้ผู้อ่านเชื่อมั่นและเห็นหลักการปฏิบัติที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังสอนวิธีการเชิญชวนที่สอดคล้องกับสังคมในกรุงเทพมหานครในลักษณะต่าง ๆ เช่น การใช้สื่อภาพยนตร์ การจัดงานเสวนา อีกด้วย

4) ธุรกิจอิสลาม

ธุรกิจอิสลามเป็นบัญญัติหนึ่งของข้อบังคับทางสังคมหรือฟัฎกัฟฟา-ยะฮ์มุสลิมในแต่ละชุมชนหรือแต่ละสังคมจะต้องจัดให้มีคนปฏิบัติ เมื่อมีผู้ปฏิบัติก็ถือว่าเป็นการเพียงพอและสร้างความสมดุลให้กับสังคม ดังนั้นชาวมุสลิมในแต่ละแห่งจึงต้องมีผู้ประกอบการธุรกิจต่าง ๆ เพื่อสร้างความสมดุลและทำให้สังคมหรือชุมชนของตนสมบูรณ์แบบตามแนวทางของอิสลาม ท่าน นบีมุฮัมมัด ได้กล่าวถึงธุรกิจอิสลามปรากฏในหะดีษ ความว่า “สุเจ้าจงมีส่วนร่วมในธุรกิจ เพราะเก้าจากสิบส่วนรายได้มาจากกิจกรรมทางธุรกิจ” (บันทึกโดยอัล-อิรอกีย) คำกล่าวนี้สะท้อนถึงความสำคัญของธุรกิจที่เป็นเครื่องแสวงหาทรัพย์สินโดยได้รับการยอมรับจากศาสนาอิสลาม คำสอนเรื่องธุรกิจอิสลาม พบ 3 บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนการทำธุรกิจที่สอดคล้องกับข้อบัญญัติทางศาสนาอิสลาม เช่น ธุรกิจฮาลาลในลักษณะต่าง ๆ ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาฮาลาลได้ยกระดับจากประเด็นเกี่ยวกับการบริโภคเฉพาะกลุ่มมุสลิม สู่อุตสาหกรรมการค้าระดับโลก อีกทั้งกระจายขอบเขตจากเดิมที่จำกัดเฉพาะเรื่องของอาหารและเครื่องดื่ม ไปสู่อุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น เครื่องสำอาง (Halal Cosmetics) การเดินทาง

และการท่องเที่ยว (Halal Travel) แฟชั่น (Modest Fashion) รวมไปถึงเรื่องการเงินการธนาคาร (Islamic Finance) จากรายงาน The State Of The Global Islamic Economy Report 2017/18 ระบุว่ามูลค่าการค้าสินค้าฮาลาลทั่วโลกอยู่ที่ประมาณ 2 ล้านล้านเหรียญสหรัฐในปี พ.ศ. 2559 และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนคาดการณ์ว่าจะมีมูลค่าเกิน 3 ล้านล้านเหรียญสหรัฐภายในปี พ.ศ. 2565 พูดได้ว่า ณ ปัจจุบัน ฮาลาลเป็นหนึ่งในธุรกิจเกี่ยวเนื่องกับการบริโภคที่เติบโตมากที่สุดในโลก การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรมุสลิมโลกจากการศึกษาของ Pew Research Center ระบุว่าประมาณการจำนวนประชากรมุสลิมทั่วโลกอยู่ที่ 1,800 ล้านคนเมื่อปี พ.ศ. 2554 แต่มีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนคาดการณ์ว่าภายในปี พ.ศ. 2573 จำนวนมุสลิมโลกจะอยู่ที่ประมาณ 2,200 ล้านคนหรือเท่ากับ 26% ของประชากรทั่วโลก การศึกษาดังกล่าวยังระบุอีกว่าอัตราการเติบโตของผู้นับถือศาสนาอิสลามถือว่าสูงที่สุดในทุกกลุ่มศาสนา โดยเฉพาะในทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือ...ไม่สำคัญว่าแมวจะสีดำหรือสีขาว ทรายที่มันสามารถจับหนูได้ ตั้ง เสียผิงพูดประโยคนี้ไว้ แม้ไม่เกี่ยวอะไรกับเรื่องพหุวัฒนธรรมแต่ผมว่าเป็นแนวคิดที่ดีและน่าจะนำมาประยุกต์ใช้กันได้”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 51, 6)

ข้อความคำสอนที่นำมากล่าวข้างต้นเป็นการสอนเรื่องธุรกิจอิสลาม เนื้อหากล่าวถึงโอกาสทางธุรกิจ แนวทางการลงทุน และแนวโน้มของตลาดธุรกิจฮาลาล ผู้เขียนวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลทางวิชาการต่าง ๆ ว่าธุรกิจฮาลาลมีแนวโน้มการเติบโตสูงในโลกปัจจุบัน คำสอนชี้ให้เห็นโอกาสและสนับสนุนให้ผู้อ่านลงทุนธุรกิจฮาลาล เพื่อให้เกิดความสมดุลตามบัญญัติฟิสิกิฟายะฮ์ ทั้งนี้ผู้เขียนยังได้เน้นย้ำในต้วบทหลายแห่งว่าการทำธุรกิจฮาลาลจะต้อง “มีสินค้าหลากหลายและถูกต้องสอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลาม” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวมุสลิม เนื้อหาคำสอนสะท้อนให้เห็นลักษณะสำคัญของศาสนาอิสลามที่มีลักษณะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชีวิต มีคำสอนและข้อบัญญัติครอบคลุมการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมอย่างครบถ้วน

5) นิติศาสตร์อิสลาม (ฟิกฮ์)

นิติศาสตร์อิสลาม เป็นข้อบัญญัติในการควบคุมกิจกรรมของชาวมุสลิม ตั้งแต่เรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ สังคม การเมือง กฎหมายอาญา กฎหมายครอบครัว มรดก และอื่น ๆ ให้เป็นไปตามคำสั่งของอัลลอฮ์และแนวทางปฏิบัติของท่านนบีมุฮัมมัด บรรจง บินกาซัน (2547,91) กล่าวถึงความสำคัญของนิติศาสตร์อิสลามว่า “ตรงไหนที่มีความจำเป็นต้องใช้กฎหมายอิสลามเข้าไปพิจารณา และตัดสิน ตรงนั้นก็เป็นเรื่องของฟิกฮ์” ดังนั้นนิติศาสตร์อิสลามจึงเป็นกฎหมาย หรือบรรทัดฐานในการวินิจฉัยข้อปฏิบัติของชาวมุสลิมนั่นเอง เนื้อหาคำสอนเรื่องนิติศาสตร์อิสลาม พบ 3

บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนถึงแหล่งที่มาหรือแหล่งอ้างอิงข้อวินิจฉัยในนิติศาสตร์อิสลาม ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“แหล่งที่มาของนิติศาสตร์อิสลามอีกแหล่งคือกีياس คือการนำเอาเรื่องที่ไม่มีข้อกำหนดของศาสนาไปเปรียบเทียบกับอีกเรื่องหนึ่งที่มีตัวบทระบุชัดถึงข้อกำหนดของมัน และที่นำไปเปรียบเทียบกับก็เพราะมีเหตุผลอย่างเดียวกัน และหลักกีياسนี้เราจะใช้อ้างอิงได้ต่อเมื่อเราไม่พบข้อกำหนดของประเด็นหนึ่งประเด็นใดอยู่ในอัล - กุรอาน ในซุนนะห์ และอิจมาอ์แล้วเท่านั้น ...องค์ประกอบสำคัญของกีياسมีสี่ประการ ได้แก่ หลักเดิมที่ถูกเปรียบเทียบ, ประเด็นปลีกย่อยที่ถูกนำไปเปรียบเทียบ, ข้อกำหนดของหลักเดิมที่ระบุชัด, และเหตุผลร่วมระหว่างหลักเดิมกับประเด็นปลีกย่อย

ตัวอย่างกีياس

แท้จริงอัลเลาะห์ทรงห้ามสุรา โดยระบุชัดเจนในอัล-กุรอาน เหตุผลที่ห้ามก็คือสุราเป็นสิ่งที่ทำให้มึนเมาทำให้ขาดสติ ดังนั้นเมื่อเราพบเครื่องดื่มชนิดใดก็ตาม แม้จะไม่ได้ใช้ชื่อว่าสุราก็ตามหากเราพบว่าเครื่องดื่มนี้ทำให้มึนเมาเราก็ตัดสินได้ว่ามันเป็นสิ่งต้องห้ามโดยใช้หลักกีياسกับสุราเพราะเหตุผลที่ห้ามก็คือการทำให้มึนเมาและขาดสติ เหล่านี้คือแหล่งที่มาของบัญญัติศาสนาที่กำหนดต่าง ๆ ของหลักนิติศาสตร์อิสลามใช้อ้างอิง”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 20, 6)

ข้อความคำสอนที่นำมากล่าวข้างต้นเป็นการสอนเรื่องแหล่งที่มาของนิติศาสตร์อิสลาม คือการกีياس ผู้เขียนสอนหลักการกีياس แนวทางการกีياس และตัวอย่างการกีياسสุรากับเครื่องดื่มชนิดอื่น เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและสามารถกีياسสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง คำสอนนี้แสดงให้เห็นว่านิติศาสตร์อิสลามมีเนื้อหากว้างขวางและมีหลักปฏิบัติซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดต่าง ๆ แต่เป็นระบบที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของชาวมุสลิม เนื่องจากมีรากฐานมาจากอัล - กุรอาน ทำให้เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อนยุ่งยาก และสามารถปฏิบัติได้จริงในบริบททางสังคมปัจจุบัน

6) การประกันภัยอิสลาม (ตะกาฟูล)

การประกันภัยอิสลามหรือตะกาฟูล เป็นการรับประกันภัยชีวิต หรือทรัพย์สิน โดยจะได้รับเงินชดเชยตามเงื่อนไขในกรมธรรม์ การประกันภัยอิสลามเป็นการรับประกันภัยตามบทบัญญัติของศาสนาที่ห้ามคิดดอกเบี้ย ห้ามใช้เป็นแหล่งฟอกเงิน และห้ามทำประกันภัยด้วยเจตนาที่ไม่บริสุทธิ์ เงินกำไรที่ได้จะถูกนำไปช่วยเหลือชาวมุสลิมหรือดำเนินกิจการอันเกี่ยวเนื่องกับ

ศาสนาอิสลาม คำสอนเรื่องการประกันภัยอิสลาม พบ 1 บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้ชาวมุสลิม มีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อระบบการประกันภัยอิสลาม ข้อแตกต่างจากประกันภัยโดยทั่วไป และผลบุญ หรือความดีงามจากการทำประกันภัยอิสลามที่ถูกต้อง ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“...ตะกาฟูลหรือผลิตภัณฑ์การประกันแบบอิสลามนั้น เป็นวิธีการแห่งการสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอีก ตัวเลือกหนึ่งสำหรับมุสลิม ซึ่งไม่ทำให้เสียหลักการศรัทธา และสร้างรอย มลทินให้กับชีวิตแต่อย่างใด ตรงกันข้ามกลับจะนำไปสู่ความจำเริญและสร้าง คุณค่าแห่งชีวิตและจิตวิญญาณอีกมิติหนึ่งด้วย ดังนั้นจึงเป็น “ปรศนีย์” ที่ ชวนคิดได้ว่า “คุณรู้จักตะกาฟูล-ผลิตภัณฑ์การประกันแบบอิสลาม อย่างไร?” ทั้งนี้อาจจะได้คำตอบสู่การเติมเต็มชีวิต เพื่อสร้างความมั่นคงและ ความจำเริญให้กับตนเองและครอบครัวด้วย “ตะกาฟูล” ได้หรือยัง?”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 49, 2)

จากข้อความคำสอนข้างต้นผู้เขียนกล่าวถึงความสำคัญ และลักษณะเด่น ของการประกันภัยอิสลาม พร้อมทั้งกระตุ้นให้ชาวมุสลิมแสวงหาความรู้ที่เกี่ยวข้องและร่วมทำ ประกันภัยดังกล่าว เพื่อสร้างมั่นคงให้กับชีวิต ทรัพย์สิน และเป็นการเพิ่มพูนผลบุญจากการใช้จ่าย ตามแนวทางของศาสนาอิสลามอีกด้วย คำสอนนี้สะท้อนให้เห็นความเมตตาและความปรีชา ของอัลลอฮ์ที่ทรงออกแบบวิถีชีวิตของชาวมุสลิมไว้อย่างดีเยี่ยม แสดงถึงความสมบูรณ์รอบด้านของ บทบัญญัติทางศาสนาอิสลาม และทำให้เห็นค่านิยมของชาวมุสลิมที่ไม่ประมาทและมีระบบ เตรียมพร้อมสำหรับการสูญเสียภายใต้แนวทางของศาสนาอิสลามอย่างชัดเจน

7) การเชือดสัตว์พลี (กurban)

การเชือดสัตว์พลี หรือการทำกurbanเพื่ออัลลอฮ์ เป็นกิจกรรมหนึ่งในการ เจริญฉลองวันอีดีลอัฎฮา หรือวันอีตุลอัฎฮา มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความยินดีแก่ชาวมุสลิมที่เดินทางไปทำฮัจญ์ เนื้อของสัตว์ที่เชือดห้ามนำไปจำหน่าย ชาวมุสลิมจะนำเนื้อเหล่านี้ไปรับประทานใน ครอบครัว แจกจ่ายแก่เครือญาติและผู้ขัดสน คำสอนเรื่องการเชือดสัตว์พลี พบ 1 บทความคำสอน เนื้อหากกล่าวถึงลักษณะของอูดฮียะห์ (สัตว์ที่จะนำมาเชือด) ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“สัตว์ที่ใช้ทำอูดฮียะห์ได้นั้นต้องเป็นอูฐ หรือวัว หรือแกะ หรือ แพะ เพราะอัลลอฮ์ ตะอาลา ทรงตรัสไว้มีความหมายว่า: “และสำหรับทุก ประชาชาตินั้นเราได้กำหนดศาสนพิธีไว้แล้วเพื่อให้พวกเขา กล่าวนาม ของอัลลอฮ์ เหนือสิ่งที่พระองค์ได้ประทานเป็นปัจจัยยังชีพแก่พวกเขาจาก จำพวกปศุสัตว์” (อัลฮัจย์: 34) และคำว่าปศุสัตว์นั้นก็ไม่นับไปจากสัตว์ทั้ง สามจำพวกที่กล่าวมาแล้วนั้น และเพราะไม่เคยมีผู้ใดรายงานจากท่านร่อซูล

ลุลลยศ์อลลัลลยอะลัยฮิวะซัลลัม และคอฮาบะห์ของท่านว่าได้ทำอูดฮียะห์ด้วยสัตว์อื่น และสัตว์ที่ดีที่สุดในการทำอูดฮียะห์ก็คืออูฐ รองลงมา ได้แก่ วัว และรองลงมา ก็ ได้แก่ แพะ แกะ (ส่วนควายนั้นนักวิชาการกล่าวว่า ใช้ทำอูดฮียะห์ได้เพราะควายเป็นวัวชนิดหนึ่งหรือเทียบเคียงกับวัวจากหนังสืออัลเมาซุอะห์อัลกัวยัตฮียะห์) อนุญาตให้ใช้อูฐและวัวหนึ่งตัวทำอูดฮียะห์ได้เจ็ดคน ... อูฐต้องมีอายุย่างเข้าปีที่หก วัวและแพะต้องมีอายุย่างเข้าปีที่สาม ส่วนเงื่อนไขของแกะนั้นต้องมีอายุย่างเข้าปีที่สอง หรือฟันหน้าร่วงคือผลัดฟันหน้าแต่อายุยังไม่ถึงกำหนดก็ตาม”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 26, 2)

จากคำสอนข้างต้นผู้เขียนสอนเรื่องชนิดของสัตว์ที่สามารถนำมาเชือดพลีได้ รวมถึงอายุของสัตว์แต่ละชนิดที่อนุมัติให้เชือดได้ ทั้งนี้ผู้เขียนได้อ้างตัวบทคัมภีร์อัล - กุรอาน และคำกล่าวของท่านปมัมมัดประกอบการสอน ปัจจุบันชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานครยังมีการเชือดสัตว์พลีอยู่ โดยการเข้าหุ้กันไม่เกิน 7 คน ต่อสัตว์ 1 ตัว แต่ชาวมุสลิมบางส่วนไม่ได้ให้ความสำคัญกับอายุของสัตว์ที่เชือด เนื่องจากไม่ได้เดินทางไปเลือกสัตว์ด้วยตนเอง อาจเพราะข้อจำกัดของสังคมเมืองที่มีพื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์น้อย สัตว์ที่ใช้เชือดส่วนใหญ่จึงถูกนำเข้ามาจากต่างจังหวัดหรือกรุงเทพมหานครรอบนอก เช่น เขตหนองจอก เขตลาดกระบัง เป็นต้น ผู้ซื้อจึงไม่สามารถตรวจสอบอายุของสัตว์ได้ชัดเจน คำสอนนี้จึงถูกเผยแพร่เพื่อให้ชาวมุสลิมตระหนักถึงความสำคัญ และถ่วงในการเลือกสัตว์เพื่อเชือดพลีแต่อัลลอฮ์ ตามแนวทางของศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง

ผู้วิจัยพบว่าคำสอนในเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เขียนนำมากล่าวเพื่อสอนชาวมุสลิมทั่วไป เป็นคำสอนเกี่ยวกับหลักสำคัญทางศาสนาอิสลามทั้งสิ้น สะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ในการสอนชาวมุสลิมเพื่อเน้นย้ำและเสริมสร้างความใกล้ชิดระหว่างชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานครกับศาสนาอิสลาม แม้ว่าบริบททางสังคมในกรุงเทพมหานครอาจทำให้ชาวมุสลิมห่างไกลจากคำสอนในศาสนาอิสลาม เช่น การฟังคุตบะฮ์ หรือการเทศนาธรรมในวันศุกร์ที่มีสยิด การสนทนาธรรมกับบาบอผู้มีความรู้ทางศาสนา เนื่องจากในช่วงเวลาในการร่วมกิจกรรมเหล่านี้ ชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานครจำนวนมากอยู่ระหว่างการปฏิบัติงาน หรือการประกอบอาชีพ วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ซึ่งเผยแพร่โดยทั่วไปและไม่มีค่าใช้จ่าย จึงทำหน้าที่เผยแพร่คำสอนทางศาสนาอิสลามที่สำคัญ และเมื่อพิจารณาความถี่ในการเผยแพร่คำสอนแต่ละเรื่อง ทำให้เห็นลักษณะเด่นด้านเนื้อหาของวรรณกรรมสำหรับสอนชาวมุสลิมทั่วไปได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังตารางที่ 2

วารสารฉบับที่	หลักการ หลักศร้ทธา 6 ประการ	หลักการ หลักปฏิบัติ 5 ประการ	การเชิญชวนผู้นั้นเข้าสู่ศาสนาอิสลาม	รุกรกอิสลาม	นิตศาสตร้อิสลาม	การประกนกันภัยอิสลาม	การเช็ดศตวรรษ์พลี
1	/	/					
2	/	/	/				
3	/	/					
4	/	/					
5	/	/	/				
6	/	/	/				
7	/						
8	/	/	/				
9	//	/	/				
10	/	/	/				
11	//	/					
12	/	/					
13	/	/					
วารสารฉบับที่	หลักการ หลักศร้ทธา 6 ประการ	หลักการ หลักปฏิบัติ 5 ประการ	การเชิญชวนผู้นั้นเข้าสู่ศาสนาอิสลาม	รุกรกอิสลาม	นิตศาสตร้อิสลาม	การประกนกันภัยอิสลาม	การเช็ดศตวรรษ์พลี

14	/	/	/	
15	/	/	/	
16	/	//	/	
17	/			/
18	//	//		
19			/	/
20			/	/
21	//		/	
22	/		//	
23	/		/	
24	/	//		
25		///		
26	/	//		/
27	/	/		
28	/	/		
29	/			
30	/	/		
31		/		
32	/			
33	/	/	/	
34	/	/		
35	/	/		
36	/	/		
37	/		/	

38	/	/					
39	/	/					
40	/	/					
	วาระสารณบัตที่						
	หลักศรัทธา 6 ประการ						
	หลักปฏิบัติ 5 ประการ						
			การเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลาม				
				ธุรกิจอิสลาม			
					นิติศาสตร์อิสลาม		
						การประกันภัยอิสลาม	
							การเชือดสัตว์พลี
41	/	/					
42	/				/		
43	/						
45	/	/	/				
46	/		/				
47		///					
49	/					/	
50		/			/		
51	/				/		
52	/		/				
รวม	48	42	20	3	3	1	1

ตารางที่ 2 ความถี่ของเนื้อหาคำสอนสำหรับชาวมุสลิมทั่วไป

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 2 จะเห็นว่าคำสอนเกี่ยวกับหลักสำคัญในศาสนาอิสลาม ได้แก่ หลักศรัทธา 6 ประการ หลักปฏิบัติ 5 ประการ และการเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลาม ปรากฏมากที่สุด เนื่องจากคำสอนเหล่านี้เป็นพื้นฐานและเป็นข้อบัญญัติภาคบังคับ ที่อัลลอฮ์ทรงมอบหมายให้ชาวมุสลิมทุกคนต้องยึดมั่นและปฏิบัติตาม คำสอนเหล่านี้จึงปรากฏมากที่สุด

นอกจากนี้ยังมีคำสอนเกี่ยวกับเรื่องที่ชาวมุสลิมเกิดความสับสน หย่อนยานในการปฏิบัติ หรือเป็นเรื่องที่ยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนเผยแพร่ในสังคม ได้แก่ เรื่องธุรกิจอิสลาม นิติศาสตร์อิสลาม การประกันภัยอิสลาม และการเชือดสัตว์พลี ผู้เขียนจึงสร้างวรรณกรรมคำสอนเพื่อเผยแพร่คำสอนและหลักการที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้องและชัดเจน เพื่อเป็นหลักปฏิบัติสำหรับชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานคร

2.2 เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนเยาวชนมุสลิม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ มีเนื้อหาที่ใช้สำหรับสอนเยาวชนมุสลิมโดยเฉพาะ กล่าวคือเป็นคำสอนที่ใช้สำหรับสั่งสอน แนะนำ หรือให้ความประพฤติแก่เยาวชนมุสลิม โดยผู้เขียนจะระบุในตัวอย่างชัดเจนว่าเป็นคำสอนสำหรับเยาวชนมุสลิม อาจใช้รูปภาพ ข้อความ ชื่อเรื่อง เพื่อสื่อว่าเป็นคำสอนสำหรับเยาวชนมุสลิม และโน้มน้าวใจให้เยาวชนมุสลิมสนใจติดตามอ่าน เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนเยาวชนมุสลิมปรากฏทั้งสิ้น 12 บทความคำสอน จำแนกตามเนื้อหาเรื่องที่สอนได้ 2 เรื่อง ดังนี้

1) การพัฒนาคุณภาพชีวิต

วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามสำหรับสอนเยาวชนมุสลิม มีเนื้อหาสอนการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากที่สุด พบ 9 บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ แก่เยาวชนมุสลิม เช่น การพัฒนาความรู้ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัว การใช้นวัตกรรมในการศึกษา การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง เป็นต้น ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“ช่วงปิดภาคเรียนเด็ก ๆ ควรเรียนรู้คำสอนของศาสนาอิสลาม ให้มากที่สุด เพื่อเป็นพื้นฐานในการใช้ชีวิต และฝึกการปฏิบัติตนให้เป็นมุสลิมที่ดีทั้งในปัจจุบันและอนาคต อาจจะช่วยเข้าค่ายเยาวชนภาคฤดูร้อนที่มัสยิด หรือโรงเรียนศาสนา ค่ายฝึกอ่านอัล-กุรอาน ค่ายผู้นำเยาวชน ฯลฯ ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครร่วมกันจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เหล่านี้จะทำให้มีทักษะในการใช้ชีวิตที่ดี และมีความบะรอกัต...”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 46, 8)

จากคำสอนข้างต้น จะเห็นว่าผู้เขียนใช้ข้อความ “ช่วงปิดภาคเรียนเด็ก ๆ ควรเรียนรู้คำสอนของศาสนาอิสลาม” เพื่อระบุชัดเจนว่าเป็นคำสอนสำหรับเยาวชนมุสลิม เนื้อหาสอนเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยชี้ชวนให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของคำสอนในศาสนาอิสลาม ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และแนะนำแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมของศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานคร รวมถึงผลลัพธ์ที่จะได้จากการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมว่า “จะทำให้มีทักษะในการใช้ชีวิตที่ดี และมีความบะรอกัต (ความเจริญ)”

“เด็ก ๆ ควรใช้เวลาว่างอย่างฉลาด เช่น ละหมาด หรือ อ่านอัล-กุรอานร่วมกันกับพ่อ แม่ หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ในบ้าน อาจเดินทางไปที่มีสยิดด้วยกัน หรือไปที่มัสยิดอลลา (สถานที่ละหมาดของชุมชน) ...หากมีเวลามากอาจหาโอกาสพบปะปู่ ย่า ตา ยาย (กรณียังมีชีวิตอยู่) ญาติพี่น้องทั้งฝ่ายพ่อและแม่ อาจเริ่มจากผู้ที่อยู่ใกล้ ๆ ก่อน เพื่อกระชับพื้นที่แห่งความรัก ความเคารพยกย่อง และสายสัมพันธ์แห่งความเป็นเครือญาติให้แน่นแฟ้นอยู่เสมอ”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 20, 3)

คำสอนข้างต้นเป็นคำสอนสำหรับเยาวชนมุสลิม มีเนื้อหาংশอนการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้เขียนนำเสนอแนวทางการใช้เวลาว่างสำหรับพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยเน้นการทำกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม ได้แก่ การละหมาด การอ่านคัมภีร์อัล - กุรอานร่วมกันกับสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ยังนำเสนอกิจกรรมการเยี่ยมเครือญาติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นค่านิยมของชาวมุสลิมที่ให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติ และเป็นการกำหนดความประพฤติให้เยาวชนมีความใกล้ชิดกับญาติ และสมาชิกในครอบครัว

2) การมีจิตสาธารณะ

วรรณกรรมคำสอนสำหรับเยาวชนมุสลิม มีเนื้อหาংশอนเรื่องการมีจิตสาธารณะ พบ 3 บทความคำสอน เนื้อหาংশอนให้เยาวชนมีความคิดริเริ่มและใช้เวลาในการทำประโยชน์แก่สาธารณะด้วยความเต็มใจ มุ่งให้แก่งคิดในเสียสละเพื่อปฏิบัติงานของสังคมส่วนรวม ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“สำหรับน้อง ๆ ผู้เสียสละเตรียมงานอบรมเยาวชน รวมถึงน้อง ๆ ที่มีจิตอาสา ทำงานให้สังคม หากมีใครถามว่าทำไปทำไมทั้งที่ไม่ได้สิ่งตอบแทนอะไรเลย ผมมีคำตอบที่ดีให้หนึ่งคำตอบครับ นั่นคือ ฉันทำตามซุนนะห์”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 32, 5)

คำสอนข้างต้นเป็นการสอนให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะทำงานต่าง ๆ เพื่อสังคมส่วนรวม ในฐานะที่เป็น “ซุนนะห์” หมายถึง เป็นการกระทำตามแบบอย่างของท่านบีมุฮัมมัด ซึ่งจะได้รับผลบุญตอบแทนในวันพิพากษา แม้ว่าจะไม่ได้รับการตอบแทนใด ๆ ในขณะนี้ทำหรือในโลกนี้ก็ตาม

ผู้วิจัยพบว่าคำสอนในเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เขียนนำมากล่าวเพื่อสอนเยาวชนมุสลิม เป็นคำสอนเกี่ยวกับความประพฤติที่พึงประสงค์ของเยาวชนมุสลิมต่อศาสนา ครอบครัว และสังคมโดยรวม เช่น สอนการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม เป็นความประพฤติที่พึงประสงค์ของเยาวชนมุสลิมต่อศาสนาอิสลาม สอนการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นความประพฤติที่พึงประสงค์ของเยาวชนมุสลิมต่อครอบครัว การสอนให้มีจิตสาธารณะ เป็นความประพฤติที่พึงประสงค์ของเยาวชนมุสลิมต่อสังคมโดยรวม และเมื่อพิจารณาความถี่ของคำสอนที่ปรากฏจะทำให้เห็นลักษณะด้านเนื้อหาของวรรณกรรมสำหรับสอนเยาวชนมุสลิมได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังตารางที่ 3

วารสารฉบับที่	การพัฒนาคุณภาพชีวิต	การมีจิตสาธารณะ
10	/	
11	/	
13		/
14		/
20	/	
22	/	
30	/	
31	/	
32		/
43	/	
45	/	
46	/	
รวม	9	3

ตารางที่ 3 ความถี่ของเนื้อหาคำสอนสำหรับเยาวชนมุสลิม

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 3 จะเห็นว่าคำสอนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ปรากฏมากที่สุด เนื่องจากคำสอนเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน

ผู้เขียนต้องการให้เยาวชนมีทักษะในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ สอดคล้องกับ บรูมและเซลซนิก (Bloom and Selznick, 1955, 86) ที่กล่าวว่า การอบรมและขัดเกลาเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ เนื่องจากเป็นวัยที่เริ่มต้นเรียนรู้ค่านิยม ระเบียบ แบบแผนที่สังคมนั้น ๆ วางเอาไว้ หากได้รับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี เยาวชนจะสามารถเรียนรู้และผลานกับแบบแผนทางสังคมดังกล่าว ทำให้มีความพร้อมเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ดังนั้นวรรณกรรมคำสอนสำหรับเยาวชน ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการอบรมเยาวชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินชีวิตในวัยผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังปรากฏคำสอนเรื่องจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เยาวชนมุสลิมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติ และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมส่วนรวมต่อไปด้วย

2.3 เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนกรรมการในองค์กรอิสลาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ มีเนื้อหาที่ใช้สำหรับสอนกรรมการในองค์กรอิสลามโดยเฉพาะ ได้แก่ กรรมการอิสลามประจำมัสยิด และกรรมการประจำสถานศึกษาศาสนาอิสลาม เนื้อหามุ่งสอนหลักการปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรอิสลามตามศาสนบัญญัติ และอธิบายแนวทางการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนกรรมการในองค์กรอิสลามปรากฏทั้งสิ้น 6 บทความ คำสอน จำแนกตามเนื้อหาเรื่องที่สอนได้ 2 เรื่อง ดังนี้

1) การพัฒนาภูมิทัศน์

วรรณกรรมคำสอนสำหรับกรรมการในองค์กรอิสลามมีเนื้อหาสอนเรื่องการพัฒนาภูมิทัศน์ พบ 3 บทความ คำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้กรรมการทุกคนเอาใจใส่และปรับปรุงภูมิทัศน์ของมัสยิด หรือโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม เช่น ก่อสร้างองค์ประกอบที่จำเป็น ทำความสะอาดอาคาร สถานที่ ซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างที่ชำรุด ปรับปรุง ตกแต่งบริเวณที่ตั้งให้สวยงาม ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“นโยบายแรกที่จะต้องทำคือการพัฒนาภูมิทัศน์โดยรอบมัสยิด สร้างห้องน้ำ ห้องส้วม ทำความสะอาดให้เรียบร้อย ผมถือว่าความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งของความศรัทธา ดังนั้นการพัฒนาห้องส้วมจึงเป็นภารกิจแรก ๆ”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 51, 20)

คำสอนข้างต้นเป็นการสอนอิมามและกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้พัฒนาภูมิทัศน์ของมัสยิดเป็นอันดับแรก โดยก่อสร้างองค์ประกอบที่จำเป็น ได้แก่ ห้องน้ำ ห้องส้วม

และดูแลทำความสะอาดให้ดี คำสอนนี้สืบเนื่องมาจากมัสยิดเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาอิสลาม มีข้อกำหนดเคร่งครัดเรื่องความสะอาด ผู้จะเข้าไปละหมาดหรือประกอบกิจกรรมทางศาสนาต้องอาบน้ำละหมาดเสียก่อน หากเป็นสตรีมีประจำเดือนห้ามเข้ามัสยิด บรรจง บินกาซัน (2543, 9) กล่าวว่า ชาวมุสลิมที่ร่างกายไม่อยู่ในภาวะสะอาดตามหลักศาสนา เช่น มีประจำเดือน ร่างกายหรือเสื้อผ้าเปื้อน ปัสสาวะ อุจจาระ เลือด อสุจิ ซากสัตว์ตาย ห้ามเข้าไปในมัสยิด หากจำเป็นต้องเดินผ่านมัสยิดก็ให้เดินผ่านไปโดยเร็ว จากคำกล่าวนี้ถือว่ามีมาและกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจึงมีหน้าที่โดยตรงในการรักษาความสะอาดของมัสยิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนสิ่งปฏิกูลอย่างห้องน้ำและห้องส้วม

2) การจัดการที่ดินวะกัฟ

ที่ดินวะกัฟ หมายถึง ที่ดินของผู้มีจิตกุศลที่บริจาคให้แก่มัสยิด หรือโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ที่ดินวะกัฟในกรุงเทพมหานครมักมีปัญหาเกี่ยวกับการทำนิติกรรมบ่อยครั้ง ดังที่ผู้เขียนได้บรรยายแทรกในต้นบทความว่า “ปัญหาเรื่องที่ดินวะกัฟเกิดขึ้นบ่อยครั้ง หากเจ้าทรัพย์ไม่รีบทำนิติกรรมให้ถูกต้องเรียบร้อย ในกรุงเทพมหานครที่ผ่านมาปัญหานี้เกิดขึ้นมากมาย และเมื่อมัสยิดจะรับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินจากผู้ซื้อหรือผู้บริจาคมาใส่ชื่อมัสยิดในโฉนดที่ดินฐานะเจ้าของที่ดิน มัสยิดจะต้องชำระภาษีและค่าธรรมเนียมตามที่ทางราชการกำหนด ...ในราคาร้อยละ 2 ของราคาประเมินที่ดิน มัสยิดหลายแห่งในกรุงเทพมหานครจึงไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากราคาประเมินที่ดินในกรุงเทพมหานครสูงมาก” (วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 33, 3) ดังนั้นผู้เขียนจึงสร้างคำสอนในการจัดการที่ดินวะกัฟให้ถูกต้อง ทั้งตามหลักศาสนาอิสลามและตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คำสอนเรื่องการจัดการที่ดินวะกัฟ พบ 3 บทความคำสอน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“สรุปสาระสำคัญคือจากพระราชกฤษฎีกาและกฎกระทรวงรวมทั้ง 3 ฉบับ เป็นเหตุให้มีการยกเว้นภาษีเงินได้ตามส่วน 3 หมวด 3 และภาษีธุรกิจเฉพาะตามหมวด 5 ในลักษณะ 2 แห่งประมวลรัษฎากรสำหรับการโอนกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองในที่ดินโดยไม่มีค่าตอบแทนให้แก่วัดมัสยิด และวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ทั้งนี้เฉพาะการโอนที่ดินส่วนที่ทำให้ศาสนสถานดังกล่าวมีที่ดินไม่เกิน 50 ไร่ เป็นอันไม่ต้องเสียภาษีทั้ง 3 ประเภท และสำหรับค่าจดทะเบียนเฉพาะในกรณีวัดวาอาราม วัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก หรือมัสยิดอิสลามเป็นผู้รับให้เพื่อใช้เป็นที่ตั้งศาสนสถาน ทั้งนี้ในส่วนที่ได้มารวมกับที่ดินที่มีอยู่ก่อนแล้วไม่เกิน 50 ไร่ เรียกตามราคาประเมินทุนทรัพย์ตามที่คณะกรรมการกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์กำหนดในอัตราร้อยละ 0.01 หรือร้อยละ 1 สตางค์ จากราคาประเมินที่ดินที่ทางราชการกำหนด ดังนั้นในปัจจุบันมัสยิดไต่ยังไม่ดำเนินการก็ขอให้รีบดำเนินการเสีย...”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 33, 3)

จากคำสอนข้างต้น ผู้เขียนได้สอนเรื่องการจัดการที่วะกั๊ฟของมัสยิด โดยอธิบายถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับที่ดินวะกั๊ฟ และแนวทางปฏิบัติในการทำนิติกรรมจากชื่อผู้อุทิศเป็นกรรมสิทธิ์ของมัสยิด ซึ่งต้องชำระภาษีเป็นจำนวนมาก แต่หากจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดตามกฎหมาย และที่ดินวะกั๊ฟนั้นมีเนื้อที่ไม่เกิน 50 ไร่ ก็จะได้รับยกเว้นภาษีดังกล่าว นอกจากนี้ผู้เขียนยังกำชับให้มัสยิดที่ยังไม่ดำเนินการทั้งเรื่องนิติกรรมในโฉนดและการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดดำเนินการให้เรียบร้อยโดยเร็ว

ผู้วิจัยพบว่าคำสอนในเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เขียนนำมากล่าวเพื่อสอนกรรมการขององค์กรอิสลาม เป็นคำสอนเกี่ยวกับการบริหารจัดการมัสยิดและโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม เนื้อหาคำสอนมีทั้งส่วนที่อิงจากบัญญัติทางศาสนาอิสลาม ได้แก่ การพัฒนาภูมิทัศน์ และมาจากประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ การจัดการที่ดินวะกั๊ฟ เพื่อความชัดเจนผู้วิจัยจะนำเสนอความถี่ของเรื่องที่สอนกรรมการขององค์กรอิสลาม ดังตารางที่ 4

วารสารฉบับที่	การพัฒนาภูมิทัศน์	การจัดการที่ดินวะกั๊ฟ
19	/	
33		/
42		/
47		/
48	/	
51	/	
รวม	3	3

ตารางที่ 4 ความถี่ของเนื้อหาคำสอนสำหรับกรรมการในองค์กรอิสลาม

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 4 จะเห็นว่าสัดส่วนคำสอนเรื่องการพัฒนาภูมิทัศน์และการจัดการที่ดินวะกั๊ฟปรากฏความถี่ในการสอนเท่ากัน เนื่องจากข้อมูลและองค์ความรู้ในการบริหารจัดการองค์กรอิสลามเรื่องอื่น ๆ เป็นสิ่งที่ผู้เข้าสู่ตำแหน่งกรรมการประจำองค์กรนั้น ๆ มีความรู้ดีอยู่แล้ว และสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากระเบียบของแต่ละองค์กร ดังนั้นไม่จำเป็นต้องสร้าง

วรรณกรรมคำสอนเพื่อสอนในเรื่องเหล่านั้นอีก ส่วนเรื่องที่น่ามาสอนนี้เป็นข้อบัญญัติทางศาสนาที่ไม่ได้ถูกระบุไว้ในระเบียบปฏิบัติของมัซยิด หรือโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามโดยตรง ได้แก่ เรื่องการพัฒนาภูมิทัศน์ และเป็นประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับข้อกำหนดที่มีความละเอียด ลึกซึ้ง ได้แก่ เรื่องการจัดการที่ดินวะกัฟ ตัวบทวรรณกรรมคำสอนสำหรับกรรมการขององค์กรอิสลามนี้ จึงสะท้อนถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับสังคมมุสลิมในกรุงเทพมหานคร และแสดงให้เห็นกลไกการพัฒนาองค์กรอิสลามในกรุงเทพมหานครโดยใช้วรรณกรรมคำสอนเป็นเครื่องมือสำคัญด้วย

2.4 เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนมุอัลลัฟ

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ พบว่า มีเนื้อหาคำสอนที่ระบุว่าจะใช้สอนเฉพาะมุอัลลัฟ ได้แก่ ชาวมุสลิมใหม่ที่เปลี่ยนจากศาสนาอื่นมานับถือศาสนาอิสลาม อาจเปลี่ยนโดยการแต่งงานกับชาวมุสลิม หรือจากการเชิญชวนเข้าสู่ศาสนาอิสลามในรูปแบบต่าง ๆ เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนมุอัลลัฟ ปรากฏทั้งสิ้น 2 บทความคำสอน จำแนกตามเนื้อหาเรื่องที่สอนได้ 2 เรื่อง ดังนี้

1) การปรับตัวในสังคมใหม่

วรรณกรรมคำสอนสำหรับมุอัลลัฟมีเนื้อหาสอนเรื่องการปรับตัวในสังคมใหม่ พบ 1 บทความคำสอน เนื้อหามุ่งสอนให้มุอัลลัฟ ปรับพฤติกรรมต่าง ๆ จากเดิม ให้ถูกต้องตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม และให้สอดคล้องเหมาะสมกับสังคมมุสลิม ซึ่งถือเป็นสังคมใหม่ของมุอัลลัฟที่ยังไม่คุ้นชิน ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“ผู้ที่เป็นมุอัลลัฟต้องปรับตัวตามสังคมใหม่ คือสังคมมุสลิมที่ตนไม่เคยคุ้นเคยมาก่อน ต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ การแต่งกาย อาหารการกิน หรือแม้แต่การเรียกชื่อใหม่ หรือการทำศีตานสำหรับผู้ชาย การต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลามในชีวิตประจำวันในเรื่องของการละหมาด 5 เวลา เรื่องความสะอาดและการชำระล้าง ตลอดจนถึงมารยาทต่าง ๆ ของอิสลามที่เป็นขนบธรรมเนียมและประเพณีปฏิบัติในชุมชนมุสลิมทั้งหลายทั้งปวง...”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 48, 8)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนให้ชาวมุอัลลัฟปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดั้งเดิมของตน ให้สอดคล้องกับสังคมมุสลิม ทั้งเรื่องการแต่งกาย การรับประทานอาหาร การใช้ชื่อมุสลิม การทำศีตาน (หรือสุหนัต หมายถึง การขลิบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศชาย) การละหมาดให้ครบที่ 5 เวลาใน 1 วัน การรักษามารยาท สิ่งเหล่านี้ปรากฏในคำสอนเนื่องจากเป็นองค์ประกอบเฉพาะของชาวมุสลิมที่แตกต่างไปจากผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ ทั้งยังเป็นเรื่องที่มีรายละเอียดมาก มุอัลลัฟที่เข้ารับอิสลามใหม่จึงไม่คุ้นชิน เป็นเหตุให้อาจละเลยหรือถอดใจในการปฏิบัติ ผู้เขียนจึงเน้นย้ำและมุ่งสั่งสอนมุอัลลัฟโดยการสร้างตัวบทเพื่อสอนในประเด็นเหล่านี้โดยเฉพาะ

2) การอธิบายทำความเข้าใจกับสังคมเดิม

วรรณกรรมคำสอนสำหรับมุสลัฟมีเนื้อหาสอนเรื่องการอธิบายทำความเข้าใจกับสังคมเดิม พบ 1 บทความคำสอน เนื้อหาংশสอนให้มุสลัฟ อธิบายและทำความเข้าใจกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อนฝูง หรือผู้ที่เคยติดต่อสัมพันธ์ในสังคมเดิมของตน ว่าตนได้เป็นมุสลิมและมีการปฏิบัติแบบใหม่ ซึ่งอาจแตกต่างไปจากเดิม เพื่อแสดงถึงความบริสุทธิ์ใจ ความตั้งใจจริงในการเข้ารับอิสลาม และเป็นการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจ ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“ในกรณีที่พ่อ แม่ และญาติพี่น้อง ซึ่งนับถือศาสนาอื่น หากคนเหล่านั้นรังเกียจและไม่พอใจในการเปลี่ยนศาสนาของท่าน ท่านจะต้องอธิบาย พุดคุย และแสดงความบริสุทธิ์ใจต่อพวกเขา แสดงให้เขาเห็นว่าท่านมีความตั้งใจจริง และศาสนาอิสลามไม่ใช่เรื่องเลวร้ายใด ๆ ...นอกจากนี้ท่านต้องอธิบายขอบเขตและแนวทางของศาสนาอิสลามแก่พวกเขา จะได้มีแนวปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้อง”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 31, 6)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนให้ชาวมุสลัฟอธิบายทำความเข้าใจกับสังคมเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลใกล้ชิด เช่น พ่อ แม่ และเครือญาติ ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความตั้งใจจริงในการเป็นมุสลิม ศาสนาอิสลามเป็นแนวทางที่ดี และแนวทางการปฏิบัติต่าง ๆ ของการเป็นมุสลิม ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน และเป็นการแสดงความจริงใจในการเป็นมุสลิม

ผู้วิจัยพบว่าคำสอนในเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เขียนนำมากล่าวเพื่อสอนมุสลัฟ เป็นคำสอนเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของมุสลัฟ ทั้งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับข้อบัญญัติในศาสนาอิสลาม และการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าว แก่บุคคลใกล้ชิดในแวดวงสังคมเดิม คำสอนทั้ง 2 เรื่องนี้ปรากฏความถี่ในการสอนเท่ากันดังตารางที่ 5

วารสารฉบับที่	การปรับตัวในสังคมใหม่	การอธิบายทำความเข้าใจกับสังคมเดิม
31	/	
48		/
รวม	1	1

ตารางที่ 5 ความถี่ของเนื้อหาคำสอนสำหรับมุสลัฟ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 5 จะเห็นว่าสัดส่วนคำสอนเรื่องการปรับตัวในสังคมใหม่ และการอธิบายทำความเข้าใจกับสังคมเดิมปรากฏความถี่ในการสอนเท่ากัน เนื่องจากทั้ง 2 ส่วนล้วนมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของมุสลิมเช่นเดียวกัน คำสอนเหล่านี้สะท้อนถึงความเข้าใจและความเห็นใจของผู้เขียนและสังคมมุสลิมที่มีต่อมุสลิม เนื่องจากเมื่อมุสลิมเข้ารับอิสลามแล้วจะต้องเผชิญกับบททดสอบต่าง ๆ ของอัลลอฮ์ เช่น ความยากลำบากในการปฏิบัติสิ่งที่ไม่คุ้นเคย การยับยั้งการปฏิบัติตามวิถีชีวิตแบบเดิมที่ขัดต่อบัญญัติอิสลาม การเผชิญปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องของผู้คนในแวดวงสังคมเดิม จึงมีตัวบทคำสอนสำหรับชาวมุสลิมโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อให้มุสลิมสามารถดำเนินชีวิตต่อไปอย่างปกติสุขในวิถีทางแห่งอิสลาม

ผลการวิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาคำสอนมีทั้งมุ่งสอนบุคคลทั่วไป และสอนเฉพาะกลุ่มบุคคล คำสอนสำหรับบุคคลทั่วไป มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม ในกรุงเทพมหานคร ปัจจุบัน ซึ่งเป็นขอบเขตด้านพื้นที่ที่ผู้เขียนต้องการเผยแพร่คำสอน เนื้อหาคำสอนมีความทันสมัย เห็นภาพชัดเจน ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ง่าย และเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในกรุงเทพมหานคร เนื้อหาคำสอนที่ปรากฏความถี่ในการสอนมากที่สุด ได้แก่ คำสอนเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ สะท้อนให้เห็นค่านิยมของชาวไทยที่มีความผูกพัน และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างเหนียวแน่น

คำสอนเฉพาะกลุ่มบุคคลจำแนกย่อยได้เป็นคำสอนสำหรับมุสลิมทั่วไป คำสอนสำหรับเยาวชนมุสลิม คำสอนสำหรับกรรมการขององค์กรอิสลาม และคำสอนสำหรับมุสลิม เนื้อหาคำสอนที่มุ่งสอนชาวมุสลิมทั่วไป เป็นคำสอนเกี่ยวกับหลักสำคัญทางศาสนาอิสลามทั้งสิ้น สะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ในการสอนชาวมุสลิมเพื่อเน้นย้ำและเสริมสร้างความใกล้ชิดระหว่างชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานครกับศาสนาอิสลาม เนื้อหาคำสอนเกี่ยวกับ หลักศรัทธา 6 ประการ ปรากฏมากที่สุด เนื่องจากคำสอนเป็นพื้นฐานและเป็นข้อบัญญัติภาคบังคับ ที่อัลลอฮ์ทรงมอบหมายให้ชาวมุสลิมทุกคนต้องยึดมั่นและปฏิบัติตาม นอกจากนี้ยังมีคำสอนเกี่ยวกับเรื่องที่ชาวมุสลิมเกิดความสับสน หย่อนยานในการปฏิบัติ หรือเป็นเรื่องที่ยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนเผยแพร่ในสังคม ผู้เขียนจึงสร้างวรรณกรรมคำสอนเพื่อเผยแพร่คำสอนและหลักการที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้องและชัดเจน เพื่อเป็นหลักปฏิบัติสำหรับชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานคร

คำสอนที่มุ่งสอนเยาวชนมุสลิม มีเนื้อหาคำสอนเกี่ยวกับความประพฤติที่พึงประสงค์ของเยาวชนมุสลิมต่อศาสนา ครอบครัว และสังคมโดยรวม คำสอนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ปรากฏมากที่สุด เนื่องจากเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ผู้เขียนต้องการให้เยาวชนมีทักษะในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังปรากฏคำสอนเรื่องจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เยาวชนมุสลิมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติ และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมส่วนรวมต่อไปด้วย

คำสอนที่มุ่งสอนกรรมการขององค์กรอิสลาม มีเนื้อหาคำสอนเกี่ยวกับการบริหารจัดการ มัสยิด และโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม คำสอนมีทั้งส่วนที่อิงจากบัญญัติทางศาสนาอิสลาม และมาจากประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการองค์กรอิสลาม สัดส่วนคำสอนเรื่องการพัฒนาภูมิทัศน์ และการจัดการที่ดินวะกัฟปรากฏความถี่ในการสอนเท่ากัน เนื่องจากเป็นข้อบัญญัติทางศาสนาที่ไม่ได้ถูกระบุไว้ในระเบียบปฏิบัติของมัสยิด หรือโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามโดยตรง และเป็นประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับข้อกำหนดที่มีความละเอียด ลึกซึ้ง ส่วนข้อมูลและองค์ความรู้ในการบริหารจัดการองค์กรอิสลามเรื่องอื่น ๆ เป็นสิ่งที่ผู้เข้าสู่ตำแหน่งกรรมการประจำองค์กรนั้น ๆ มีความรู้ดีอยู่แล้ว และสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากระเบียบของแต่ละองค์กร ตัวบทวรรณกรรมคำสอนสำหรับกรรมการขององค์กรอิสลามนี้ สะท้อนถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับสังคมมุสลิมในกรุงเทพมหานคร และแสดงให้เห็นกลไกการพัฒนาองค์กรอิสลามในกรุงเทพมหานครโดยใช้วรรณกรรมคำสอนเป็นเครื่องมือสำคัญ

คำสอนที่มุ่งสอนมุอัลลัฟ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของมุอัลลัฟ ทั้งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับข้อบัญญัติในศาสนาอิสลาม และการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าวแก่บุคคลใกล้ชิดในแวดวงสังคมเดิม สัดส่วนคำสอนเรื่องการปรับตัวในสังคมใหม่ และการอธิบายทำความเข้าใจกับสังคมเดิมปรากฏความถี่ในการสอนเท่ากัน เนื่องจากทั้ง 2 ส่วนล้วนมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของมุอัลลัฟเช่นเดียวกัน คำสอนเหล่านี้สะท้อนถึงความเข้าใจและความเห็นใจของผู้เขียนและสังคมมุสลิมที่มีต่อมุอัลลัฟ

ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ที่กล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นลักษณะความเป็นสากลของคำสอนในศาสนาอิสลามที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน ทำให้เห็นภูมิปัญญาทางภาษาในการสร้างตัวบทคำสอน ที่สามารถดำรงบทบัญญัติในศาสนาอิสลามและสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่านไปพร้อม ๆ กัน ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงระบบความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมอิสลาม อันเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิม ทั้งยังสะท้อนเจตนาในการพัฒนาคน พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศชาติ ของผู้สร้างวรรณกรรมอย่างชัดเจน

ลักษณะเด่นด้านกลวิธีการสอน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมคำสอนของไทยพบว่า การวิเคราะห์กลวิธีการสอนในวรรณกรรมคำสอนดั้งเดิม และวรรณกรรมคำสอนร่วมสมัยที่ผ่านมาปรากฏกลวิธีการสอนไม่แตกต่างกันนัก แสดงให้เห็นขนบนิยมด้านกลวิธีการสอนซึ่งเป็นลักษณะร่วมในวรรณกรรมคำสอนไทย ได้แก่ การสอนโดยตรง การสอนโดยวิธีเปรียบเทียบ การสอนโดยยกนิทานหรืออุทาหรณ์ ประกอบ การสอนโดยอ้างอิงพุทธศาสนา สอนผ่านบทสนทนา สอนแทรกคำอธิบายพิธีกรรม เป็นต้น

ผลการวิจัยที่ผ่านมาเป็นแนวทางสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่ากลวิธีการสอนของวรรณกรรมศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ มีลักษณะเด่นที่แตกต่างไปจากวรรณกรรมคำสอนของไทยที่มีผู้เคยวิเคราะห์ไว้แล้ว แสดงให้เห็นภูมิปัญญาทางภาษาไทยที่เลือกใช้กลวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาคำสอนและสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานครปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นค่านิยม จารีตปฏิบัติ และบรรทัดฐานทางสังคมอันเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมได้อย่างชัดเจน ผลการวิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านกลวิธีการสอนของวรรณกรรมศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ มีรายละเอียดดังนี้

1 สอนโดยอ้างอิงจากหลักวินิจัยกฎหมายอิสลาม

การสอนโดยอ้างอิงจากหลักวินิจัยกฎหมายอิสลามเป็นกลวิธีการสอนโดยอ้างถึงหลักวินิจัยกฎหมายอิสลาม ซึ่งมีที่มาจาก 4 แหล่งสำคัญ ได้แก่ คัมภีร์อัล - กุรอาน อัล - หะดีษ อิจญ์มาอ์ และกี ยาส ผู้เขียนเลือกใช้เฉพาะ คัมภีร์อัล - กุรอาน อัล - หะดีษ ในการอ้างอิงประกอบการสอนเท่านั้น เนื่องจากเป็นแหล่งอ้างอิงที่สำคัญที่สุดในศาสนาอิสลาม และเป็นต้นทางของกฎหมายอิสลามด้วย โดยคัมภีร์อัล - กุรอาน เป็นโอองการของอัลลอฮ์ ที่ทรงประทานมาให้กับท่านศาสดามุฮัมมัดเพื่อใช้ควบคุมชาวมุสลิมทุกคน และอัล - หะดีษเป็นแหล่งขอกกฎหมายและคำสอนทางศาสนาอิสลามรองจากอัล - กุรอาน ได้แก่ แบบอย่าง คำสอน และการดำเนินชีวิตทุกอิริยาบถของท่านศาสดามุฮัมมัด รวมถึงสิ่งที่ท่านศาสดายอมรับในการกระทำของผู้อื่น ซึ่งมีสาวกเป็นประจักษ์พยานและจดบันทึกสืบทอดต่อ ๆ มา การสอนโดยอ้างอิงจากหลักวินิจัยกฎหมายอิสลามนี้ไม่ได้เน้นการขยายความให้เห็นภาพชัดเจนเหมือนกับการอ้างอิงในวรรณกรรมคำสอนทั่วไป แต่เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวบทคำสอน และมีนัยให้ผู้อ่านปฏิบัติตามเนื่องจากเป็นพระประสงค์ของอัลลอฮ์ ดังนี้

“ชะกาตเป็นรুকนอิสลามประการหนึ่งที่มีความสำคัญมาก มีหลักฐานเด็ดขาดมากมายที่บ่งชี้และยืนยันว่าชะกาตนั้นเป็นข้อกำหนดทางศาสนาที่ชัดเจน เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปถึงขั้นที่ผู้ใดปฏิเสธก็จะต้องสิ้นสภาพการเป็นมุสลิม หลักฐานจากคำดำรัสของอัลลอฮ์ตอาลาที่มีความหมายว่า “พวกท่านทั้งหลายจงดำรงละหมาดและจงจ่ายชะกาต (2 : 43) คำสั่งให้จ่ายชะกาตได้มีการระบุช้อยู่ในอัล - กุรอาน หลายอายะห์ดังปรากฏรายงานว่ามีระบุอยู่ถึงสามสิบสองแห่ง”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 47, 5)

จากตัวอย่างคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการจ่ายชะกาต ซึ่งเป็นรুকนอิสลามหรือหลักปฏิบัติ 5 ประการของชาวมุสลิม ผู้เขียนได้อ้างอิงข้อความจากคัมภีร์อัล - กุรอาน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของคำสอน เป็นกลวิธีการสอนที่สร้างพลังให้เนื้อหาคำสอนมีอำนาจควบคุมพฤติกรรมของผู้อ่านให้จ่ายชะกาต เนื่องจากหากขัดคำสอนจะถือว่าขัดคำสั่งของอัลลอฮ์ และผู้เขียนได้เน้นย้ำว่าถือ

เป็นการ “สิ้นสภาพการเป็นมุสลิม” คำสอนนี้มีนัยให้ผู้อ่านปฏิบัติตามที่สะท้อนถึงค่านิยมของชาวมุสลิมที่ยึดมั่นในเอกภาพของอัลลอฮ์เหนือสิ่งอื่นใด

“งานตะวะฮ์เป็นงานที่สำคัญและมีเกียรติ เป็นงานหลักของท่านนบีและศาสนทูตของอัลลอฮ์ทุกคนในอดีต ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ความว่า แท้จริงเราได้ส่งศาสนทูตยังทุกประชาชาติ เพื่อเรียกร้องเชิญชวนให้ผู้คนเคารพภักดีอัลลอฮ์ และออกห่างจากภูถชูต (สิ่งที่ถูกเคารพภักดีนอกจากอัลลอฮ์) (อัลกุรอาน 16 : 36) อัลลอฮ์ได้กำหนดให้ประชาชาติมุสลิมเป็นประชาชาติตะวะฮ์ (อัลกุรอาน 3 : 104.) และให้ตะวะฮ์ด้วยวิหยปัญญาและการตักเตือนที่ดี เจริญและตอบโต้ด้วยความสุขุมและนุ่มนวล (อัลกุรอาน 16 : 125) และท่านนบีได้รับสั่งให้ทุกคนทำงานตะวะฮ์ แม้ปริมาณงานตะวะฮ์จะมีเพียงเล็กน้อยก็ตาม ท่านกล่าวไว้ปรากฏในหะดีษ ความว่า พวกท่านจงบอกต่อจากฉัน แม้เพียงหนึ่งอายะฮ์ (หมายถึงเพียงเล็กน้อย) (บันทึกโดยบุคอรี)”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 47, 5)

จากตัวอย่างคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการเชิญชวนผู้อื่นให้เข้าสู่ศาสนาอิสลามหรือการตะวะฮ์ ผู้เขียนอ้างอิงข้อความจากคัมภีร์อัล - กุรอาน ที่อัลลอฮ์ได้ระบุให้บรรดานบีและ “ประชาชาติมุสลิม” ซึ่งหมายถึงชาวมุสลิมทุกคนมีหน้าที่ในการเชิญชวนผู้อื่นให้เข้าสู่ศาสนาอิสลาม ด้วยวิธีการที่สุขุมและนุ่มนวล นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้อ้างอิงหะดีษซึ่งเป็นคำกล่าวของนบีมุฮัมมัดประกอบด้วย จากตัวบทจะเห็นว่ากลวิธีการสอนโดยการอ้างอิงจากหลักวินัยกฏหมายอิสลาม จะสร้างความน่าเชื่อถือให้กับคำสอน ทำให้คำสอนมีความศักดิ์สิทธิ์ในฐานะคำบัญชาของอัลลอฮ์ และแบบอย่างของนบีมุฮัมมัด ทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของคำสอนและน้อมปฏิบัติด้วยความศรัทธา

ลักษณะเด่นด้านกลวิธีการสอนที่อ้างอิงจากหลักวินัยกฏหมายอิสลาม ได้แก่ คัมภีร์อัล - กุรอาน และหะดีษ สะท้อนให้เห็นความศรัทธาในอัลลอฮ์ของชาวมุสลิม แม้ว่าบริบททางสังคมกรุงเทพมหานครปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีเทคโนโลยี ความทันสมัยด้านต่าง ๆ มากมาย มีการติดต่อสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ชุดความคิด ความเชื่อ ที่หลากหลาย แต่ความเชื่อมั่นและความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ของชาวไทยมุสลิมยังมีความมั่นคง เข้มแข็ง ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นอัตลักษณ์สำคัญที่โดดเด่นของชาวไทยมุสลิม ผลการวิเคราะห์ทำให้เห็นภูมิหลังในการผลิตวรรณกรรมคำสอนที่ใช้อัตลักษณ์ดังกล่าวในการกำหนดกลวิธีการสอน ทำให้คำสอนมีความศักดิ์สิทธิ์และมีอำนาจควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มผู้อ่าน และทำให้กลวิธีการสอนนี้มีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากวรรณกรรมคำสอนทั่วไปของไทย

2. สอนโดยการอ้างอิงเรื่องราวในประวัติศาสตร์อิสลาม

การสอนโดยอ้างอิงเรื่องราวในประวัติศาสตร์อิสลามเป็นกลวิธีการสอนโดยนำเรื่องราวเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์อิสลามตั้งแต่ยุคเริ่มแรกจนถึงสมัยของท่านปมูฮัมมัดมากแล้วเพื่อใช้สอนเรื่องต่าง ๆ เนื้อหาประวัติศาสตร์อิสลามที่นำมาอ้างอิงส่วนมากจะเป็นประวัติศาสตร์ในช่วงชีวิตของนบีแต่ละท่าน โดยเฉพาะท่านปมูฮัมมัด เนื่องจากมีความสำคัญคือเป็นยุคของนบีหรือศาสดาคณสุดท้าย นบีปมูฮัมมัดเป็นศาสนทูตที่อัลลอฮ์มอบหมายให้เผยแพร่ข้อความจากพระองค์โดยตรง และบันทึกเป็นคัมภีร์อัล - กุรอาน ดังตัวอย่างข้อความคำสอนต่อไปนี้

“ในวันที่ท่านเราะซูลคือลลา (เป็นคำเรียกเพื่อยกย่องนบีปมูฮัมมัด) ป่วยหนัก นางอาอิชะฮ์ภรรยาท่านเราะซูลคือลลา เล่าว่า ท่านเราะซูลคือลลา พยายามลุกจากที่นอนเพื่อออกไปมัสยิดของท่าน แต่เนื่องจากอาการเจ็บป่วยของท่านจึงไม่สามารถพยุงตนเองยืนได้ บรรดาศอฮาบะฮ์จึงพรมน้ำลงบนใบหน้าของท่านหลายครั้งจนมีแรงลุกจากที่นอน บรรดาศอฮาบะฮ์ต่างช่วยกันพยุงท่านเราะซูลคือลลา ลงจากบ้านของนางอาอิชะฮ์ แล้วพาท่านไปยังมัสยิดตามที่ท่านประสงค์ เมื่อถึงมัสยิดท่านได้ขึ้นไปบนมิมบร (ที่ยืนสำหรับกล่าวเทศนา) เพื่อกล่าวธรรมเทศนาสุดท้ายแก่บรรดาชาวอันศอร (ชาวมะดีนะและมุฮารีน ผู้อพยพมาจากมักกะฮ์) ที่ต่างชุมนุมกันอยู่ในมัสยิดแล้ว ท่านเราะซูลคือลลา กล่าวแก่พวกเขาว่า ท่านทั้งหลาย ฉันรู้ว่าพวกท่านมีความกังวลเกี่ยวกับฉัน กลัวว่าจะมีสิ่งใดประสบแก่ฉันจนทำให้ฉันเสียชีวิต ฉันขอยืนยันกับพวกท่านว่าสถานที่นัดพบของฉันกับพวกท่านมิใช่บนโลกใบนี้ ที่นัดพบของเราอยู่ที่แอ่งน้ำโนน (หมายถึงแอ่งน้ำอัลเกาซร์ในสวนสวรรค์) ฉันขอสาบานต่อพระองค์อัลลอฮ์ซุบฯ ว่าฉันเห็นแอ่งน้ำนั้นจากจุดที่ฉันยืนอยู่ที่นี่ ท่านทั้งหลายฉันไม่กลัวว่าความยากจนจะประสบกับพวกท่าน แต่กลัวว่าโลกนี้จะสนองความใคร่ของพวกท่านอย่างไม่มีขีดจำกัด จนเกิดการแข่งขันแย่งชิงกันอย่างรุนแรงและไม่จบสิ้น โอ้อวดความมั่งคั่งต่อกันเหมือนดังประชาชาติก่อนพวกท่านปฏิบัติต่อกันมาแล้วในอดีต สุดท้ายโลกนี้ก็ทำให้พวกท่านพบกับความพินาศเช่นเดียวกับที่ประสบกับประชาชาติก่อนพวกท่านมาแล้วท่านทั้งหลาย ด้วยพระนามของพระองค์อัลลอฮ์ซุบฯ ฉันขอเตือนพวกท่านถึงความสำคัญของการละหมาด”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 52, 11)

จากตัวอย่างคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการละหมาดซึ่งเป็นหลักปฏิบัติประการหนึ่งของศาสนาอิสลาม ผู้เขียนนำเหตุการณ์การเทศนาครั้งสุดท้ายของท่านนบีปมูฮัมมัดก่อนที่ท่านจะเสียชีวิตมากล่าว เพื่อเน้นย้ำถึงความสำคัญของการละหมาด และแสดงให้เห็นถึงความห่วงใยของนบีต่อชาวมุสลิมทุกคน กลวิธีการสอนนี้นอกจากจะใช้เพื่อเพิ่มน้ำหนักให้แก่คำสอนแล้ว ยังสะท้อนถึงความภาคภูมิใจและความรักระหว่างอัลลอฮ์ ท่านนบี และชาวมุสลิม ที่มีต่อกันสืบเนื่องมาอย่างยาวนาน ดังที่ผู้เขียน

ระบุไว้ตอนหนึ่งว่า “จากคำเทศนาสุดท้ายของท่านเราะซูลศ็อลลา ทำให้บรรดามุสลิมรู้สึกซาบซึ้งในความรักและห่วงใยของท่านเราะซูลศ็อลลา ที่มีต่อประชาชาติของท่าน ท่านได้สั่งให้มุสลิมตระหนักถึงคุณค่าของการละหมาด”

“อีกมะหิในการบัญญัติเรื่องการเชือดสัตว์พลีหรือการชือดกรบาน สิ่งที่ควรทราบก็คืออูดฮียะห์ (สัตว์ที่จะนำมาเชือด) นั้นเป็นอิวาดะห์ (การแสดงความเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์) และนอกจากการเชือดอูดฮียะห์จะเป็นการยอมจำนนต่อคำบัญชาของอัลลอฮ์ตะอาลาในความหมายของความเป็น “ป่าว” แล้วในอูดฮียะห์นี้ก็มีอีกมะหิและประโยชน์อื่น ๆ อีกความหมายที่ชัดเจนและยิ่งใหญ่ที่สุดเกี่ยวกับอูดฮียะห์ก็คือเป็นการฟื้นฟูความหมายของการเสียสละอันยิ่งใหญ่ที่สุดที่ท่านนบีอิบรอฮีม (อะลัยฮิสสลาม) ได้กระทำไว้ขณะที่อัลลอฮ์ตะอาลาทรงทดสอบท่านนบีอิบรอฮีม โดยมีบัญชาให้เชือดบุตรชายของตนคืออิสมาอิล และต่อมาอัลลอฮ์ก็ได้ไถ่ตัวบุตรชายของเขาด้วยแกะที่พระองค์ได้ประทานลงมา และมีคำสั่งให้เชือดแกะตัวนั้นแทนบุตรชายหลังจากท่านนบีอิบรอฮีมและบุตรชายได้พยายามปฏิบัติตามคำบัญชาของพระองค์ให้เป็นความจริงอย่างถึงที่สุดแล้ว และที่ยิ่งไปกว่านั้นก็คือเป็นความเอื้อเฟื้อแก่คนยากไร้และคนที่ขัดสนทำให้คนในครอบครัวมีความดีใจและปิติยินดีในวันอีด และเป็นการเสริมสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกในสังคมมุสลิมให้เกิดความมั่นคง แน่นเหนียว”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 26, 2)

จากตัวอย่างคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการเชือดสัตว์พลี หรือการเชือดกรบาน ผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนโดยอ้างถึงเรื่องราวในประวัติศาสตร์อิสลามสมัยของท่านนบีอิบรอฮีม ซึ่งเป็นที่มาของการเชือดสัตว์พลี ในเรื่องนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนดังนี้ คืบหนึ่งอัลลอฮ์ทรงบันดาลให้ท่านนบีอิบรอฮีมฝันว่าพระองค์ได้ทรงมีบัญชาให้ท่านเชือดอิสมาอิลลูกชายของท่านเป็นการพลีถวายให้แก่พระองค์ ในวันรุ่งขึ้นนบีอิบรอฮีมจึงได้นำเรื่องนี้ไปเล่าให้อิสมาอิลฟัง อิสมาอิลมิได้ตกใจกลัวต่อคำบอกเล่าดังกล่าว แต่บอกแก่นบีอิบรอฮีมผู้เป็นพ่อว่า “หากเป็นพระประสงค์ของอัลลอฮ์แล้วก็ขอให้พ่อปฏิบัติตาม และพ่อจะพบว่าฉันเป็นคนหนึ่งในบรรดาผู้อดทน” (อัล - กุรอาน 37: 102) ดังนั้นนบีอิบรอฮีมจึงได้นำอิสมาอิลไปยังสถานที่แห่งหนึ่งเพื่อทำตามคำสั่งของอัลลอฮ์ ในระหว่างทางอิบรอฮีมได้ถูกมารร้ายล่อลวงมิให้ท่านทำตามคำสั่งถึงสามครั้งในที่ต่าง ๆ กัน แต่ท่านก็สามารถที่จะเอาชนะการล่อลวงของมารร้าย และใช้หินขว้างขับไล่มันไป เมื่อมาถึงสถานที่แห่งหนึ่งซึ่งนบีอิบรอฮีมจะใช้เป็นที่เชือดบุตร และเตรียมจะลงมือเชือด อัลลอฮ์ก็ทรงเห็นว่านบีอิบรอฮีมเป็นผู้ศรัทธาที่พร้อมจะปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์อย่างแท้จริง พระองค์จึงได้มีบัญชาให้นบีอิบรอฮีมเชือดแกะหรือแพะแทนลูกชายของท่าน การเชือดสัตว์พลีจึงเป็นที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่นั้น และถือเป็นข้อปฏิบัติอย่างหนึ่งในการประกอบพิธีฮัจญ์

กลวิธีการสอนเรื่องการเชือดสัตว์พลีโดยกล่าวอ้างถึงเรื่องราวสมัยท่านปีอิบรอฮีมนี้ นอกจากจะทำให้ผู้อ่านทราบวิธีการเชือดที่ถูกต้องแล้ว ยังแสดงให้เห็นตัวอย่างความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ของนบีอิบรอฮีมและอิสมาอีลด้วย ทำให้เห็นว่าคำสอนนี้มีที่มา และหลักการหรือเหตุผลในการยึดถือปฏิบัติ นอกจากนี้ยังทำให้มุสลิมได้รำลึกถึงวีรประวัติแห่งความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และการเสียสละอันสูงส่งของนบีอิบรอฮีมและนบีอิสมาอีลด้วย

การสอนโดยการอ้างอิงเรื่องราวในประวัติศาสตร์อิสลามนั้นนอกจากจะมุ่งถ่ายทอดเนื้อหาคำสอนแล้ว ยังเป็นกลวิธีในการสืบทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อิสลาม อันเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมสำคัญของชาวมุสลิมให้แพร่หลาย และจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก่อนที่จะผิดเพี้ยนหรือเลือนหายไปท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนให้ชาวไทยมุสลิมตระหนักถึงความรัก ความปรารถนาดี ของอัลลอฮ์ และบรรดานบีที่มีต่อมวลประชาชาติมุสลิม เสริมสร้างความภาคภูมิใจในเกียรติภูมิ และประวัติศาสตร์อันยาวนานของศาสนาอิสลาม

3. สอนโดยการใช้ชีวประวัติ

การสอนโดยการใช้ชีวประวัติเป็นกลวิธีการสอนโดยนำเรื่องราว เหตุการณ์ในชีวิตประวัติของบุคคลที่มีความดีเด่นในเรื่องที่จะสอน หรือเป็นบุคคลที่มีบทบาท หน้าที่ เกี่ยวกับเรื่องที่จะสอน มากล่าวถึงและสรุปเป็นประเด็นในการสอน หรือนำผลงานดีเด่นของบุคคลนั้น ๆ มานำเสนอเพื่อใช้เชื่อมโยงกับเนื้อหาคำสอน การเรียบเรียงคำสอนอาจเป็นการบรรยายของผู้เขียน หรือใช้ข้อความเป็นการบอกเล่าของเจ้าของชีวประวัติเอง ดังตัวอย่างข้อความคำสอนต่อไปนี้

“อาจารย์อรุณ บุญชม ท่านบอกกับผมว่า “มุสต่อฟาไปเรียนที่นี้นะเราว่าที่นี้ดี” ผมจำคำที่ครูบอกได้วันนั้น จึงตัดสินใจไปเรียนที่วิทยาลัยอิสลามยะลา (มหาวิทยาลัยฟาฏอนี) เมื่อปี 2545 ผมเรียนที่นี้ในระบบโควต้ายกเว้นค่าหน่วยกิต ผมเสียเงินค่าเทอม ๆ ละ 500 บาท ถือเป็นความโชคคิของผมที่ได้มาเรียนที่นี้ มัสนิดบางอุทิศให้ทุนผมเดือนละ 1000 บาท ตลอดระยะเวลา 4 ปี เริ่มแรกผมมาเรียนภาษาก่อน เมื่อสำเร็จพื้นฐานภาษาแล้วก็ลงทะเบียนในคณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์สาขาวิชาภาษาอาหรับ ที่คณะศิลปศาสตร์นี้เองที่สร้างผมต่อจากมิฟตะห์ ผมเป็นคนชอบทำกิจกรรมเพราะคิดว่าทำแล้วสนุก ทำแล้วมีความสุข ได้ประสบการณ์ที่มากกว่าการเรียนในห้อง ช่วงแรก ๆ เวลาเขามีกิจกรรมอะไรกันถ้าสะดวกผมเข้าร่วมไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมกับนักศึกษากรุงเทพ และนักศึกษาสามจังหวัดกิจกรรมทำให้ใคร ๆ ก็รู้จักผม อาจารย์ นักศึกษาโดยมากจะรู้จักผมในนาม “อนุสรณ์” ครั้งหนึ่งเคยเป็นประชาสัมพันธ์ขององค์การบริหารนักศึกษา เป็นได้ 1 ปีจึงผันตัวมาร่วมก่อตั้งชมรมนักศึกษามุสลิมภาคกลางวิทยาลัยอิสลามยะลา โดยมีรุ่นพี่เป็นประธานชมรมนี้ก็รวมนักศึกษาภาค

กลางที่ไปศึกษาที่วิทยาลัยอิสลามยะลาสามารถร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ปีต่อ ๆ มาผมก็ได้เป็นประธานชมรมที่นี้ละเมื่อเป็นแล้วก็คิดนั่นคิดนี่ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นนักกิจกรรมอย่างเต็มตัว สมัยที่เป็นจำได้ว่ามีนักศึกษาที่มีฐานะยากจนหลายคน บางคนจะเลิกเรียนเพราะไม่มีทุนเขามาร้องทุกข์กับผม ผมก็สงสารเขาเลยช่วยกันระดมทุนเป็นครั้งแรกโดยการจัดงาน “รวมน้ำใจสู่ชมรมนักศึกษามุสลิมภาคกลางวิทยาลัยอิสลามยะลาครั้งที่ 1” งานในครั้งนั้นสร้างความปลื้มใจให้ ดร. อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา อธิการบดีไม่ใช่น้อย ท่านมาเห็นด้วยตาของท่าน ท่านนำกลับไปเล่าให้อาจารย์ บุคลากร นักศึกษาฟังกันถ้วนทั่วผมนำเงินกำไรจากการจัดงานที่ได้มาส่งเพื่อนเรียนส่งจนจบการศึกษากันไปหลายคน ทุกวันนี้นางานนี้ก็ยังมีอยู่...”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 14, 5)

จากตัวอย่างคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเยาวชนมุสลิมให้มีจิตสาธารณะ โดยใช้ชีวประวัติของอิมาม อนุสรณ์ องอาจ (มุสตอฟา) ในขณะเป็นนักศึกษาที่มุ่งมั่นทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์อยู่เสมอ ผู้เขียนเรียบเรียงโดยใช้ข้อความจากการสัมภาษณ์ ทำให้มีลักษณะเป็นการเล่าอัตชีวประวัติของอิมาม อนุสรณ์ องอาจ เมื่อเล่าประวัติจบแล้วผู้เขียนจึงสรุปเพื่อเป็นการสังเคราะห์ชีวประวัติและเชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาที่สอนว่า “จากชีวประวัติอันน่าชื่นชมของอิมามมุสตอฟานี้ เยาวชนมุสลิมควรนำไปเป็นแบบอย่างในเรื่องของจิตสาธารณะ นั่นคือการทำความดีต่อคนอื่น ต่อสังคม ต่อส่วนรวม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ เว้นแต่การตอบรับความดีงามจากอัลลอฮ์” (วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 14, 7)

“เด็กชายคนหนึ่งเกิดขึ้นในครอบครัวของผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาอิสลามศึกษา ในบริบทของสถาบัน “ปอเนาะ” ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช คุณตาซึ่งเป็นโต๊ะครูได้ตั้งชื่อให้หลานตามชื่อของนักการเมืองในท้องถิ่นนั้น ซึ่งเป็นนักต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของสังคมคือนายสุรินทร์ มาศดิตถ์ หลานจึงมีชื่อ “สุรินทร์” ควบคู่กับชื่อภาษาอาหรับคือ “อับดุลฮาติม” และคุณตาซึ่งเป็น “นักธรรม” ก็ปรารถนาที่จะให้หลานชายคนนี้ได้ศึกษาองค์ความรู้ของโลกปัจจุบันที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้งควบคู่กับ การปลูกฝังจิตวิญญาณของอิสลาม นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมให้หลานได้รู้จักใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมที่มีความต่างในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี และศาสนาเพื่อจะได้เตรียมตัวออกสู่สังคมกว้างในอนาคตข้างหน้าต่อไป... ด้วยความมุ่งมั่น และแน่วแน่ตามเป้าหมายของชีวิตที่ถูกถ่ายทอดจากคุณตา ทำให้สุรินทร์สามารถเดินเข้าสู่ประตูมหาวิทยาลัยในเมืองหลวง “ธรรมศาสตร์” ...และได้รับทุนการศึกษาของมูลนิธิการกุศลของอเมริกา ได้มีโอกาสไปศึกษาในมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกคือ “ฮาร์เวิร์ด” ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก...”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 43, 5)

ข้อความคำสอนข้างต้นผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนโดยการกล่าวถึงชีวประวัติของ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ ที่มีความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิตจนประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ในที่สุด เพื่อเป็นตัวอย่างและแบบอย่าง ให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนอย่างเป็นรูปธรรม ตอนท้ายผู้เขียนได้สรุปความจากคำกล่าวของ ดร. สุรินทร์ เพื่อเป็นการเน้นย้ำให้ตัวบทเกิดสารัตถภาพ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่สอนโดยไม่หลงประเด็น ดังนี้

“ท่านเคยกล่าวว่า สัตว์ส่วนประชากรไม่ใช่เป็นปัญหาที่เราจะประสบความสำเร็จ แต่อยู่ที่ศักยภาพความตั้งใจจริงโดยเฉพาะความมุ่งมั่น เมื่อมีความมุ่งมั่น ร่วมกับความเมตตาของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของที่จะประทานพรให้ เพราะนครศรีธรรมราชในเขตเลือกตั้งผมมีพื้นที่น้องชาวมุสลิมประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์ แต่คนที่ประชาชนเขามอบคะแนนความไว้วางใจให้มากที่สุดในการเลือกตั้งคือผมสุรินทร์ ที่เป็นมุสลิมครับ”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 43, 5)

จากตัวอย่างคำสอนที่สอนโดยการใช้ชีวประวัติ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าชีวประวัติของบุคคลที่นำมาถวายนั้นล้วนเป็นชาวมุสลิมทั้งสิ้น แม้ว่าเรื่องที่สอนจะมุ่งสอนบุคคลทั่วไปก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากการสอนจะแทรกเรื่องความเมตตาและการประทานทางนำจากอัลลอฮ์ไว้ด้วย ดังข้อความ “ผมเชื่อเสมอว่าถ้ามีคนที่ทำประโยชน์ให้ส่วนรวมมาก ๆ สังคมและประเทศชาติเราจะเจริญรุ่งเรือง เยาวชนเด็ก ๆ ควรเริ่มฝึกการทำความดี ทำประโยชน์ให้สาธารณะ มีจิตใจที่เห็นแก่คนอื่นส่วนรวม สิ่งเหล่านี้เมื่อรวมกับความเมตตาแห่งองค์อัลลอฮ์ ตาอาลา ย่อมทำให้ประเทศไทยเราก้าวหน้าได้แน่นอน” (วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 43, 5) ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นการสร้างคุณสมบัติในตัวบททั้งในเรื่องของทางโลกและทางธรรม และอิทธิพลของหลักศรัทธาข้อที่ 1 การศรัทธาว่าอัลลอฮ์คือพระเจ้าสูงสุด ที่เป็นแกนหลักยึดโยงเนื้อหาคำสอนอันเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามที่แตกต่างวรรณกรรมคำสอนโดยทั่วไป

4. สอนโดยการขยายความจากเอกสารราชการ

การสอนโดยการขยายความจากเอกสารราชการ เป็นกลวิธีการสอนโดยนำเอกสารของทางราชการ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา มาตรากฎหมาย คำสั่ง ประกาศ รวมถึงสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่โดยหน่วยงานทางราชการต่าง ๆ มากกล่าวถึงและขยายความเชื่อมโยงเข้าสู่การสอนเรื่องต่าง ๆ อาจตัดตอน หรือแยกเป็นประเด็นเพื่อสอนเป็นข้อ ๆ และอาจมีสรุปตอนท้ายเพื่อเน้นย้ำคำสอน ดังตัวอย่างข้อความคำสอนต่อไปนี้

“ กรอบวิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ (VISION) ให้ ความสำคัญกับการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพโดย เริ่มจากครอบครัว รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสร้างสรรค์เพื่อเป็น กลไกหลักของการพัฒนาทุนมนุษย์ และรองรับการเรียนรู้ที่เป็นพลวัตของ โลกศตวรรษที่ 21...เด็ก ๆ จึงควรใช้เวลาว่างอย่างฉลาด เช่น ละหมาด หรือ อ่านอัล - กุรอาน ร่วมกันกับพ่อ แม่ หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ในบ้าน อาจ เดินทางไปที่มัสยิดด้วยกัน หรือไปที่มูซ็อลลา (สถานที่ละหมาดของชุมชน) ... หากมีเวลามากอาจหาโอกาสพบปะปู่ ย่า ตา ยาย (กรณียังมีชีวิตอยู่) ญาติที่ น้องทั้งฝ่ายพ่อและแม่ อาจเริ่มจากผู้ที่อยู่ใกล้ ๆ ก่อน เพื่อกระชับพื้นที่แห่ง ความรัก ความเคารพยกย่อง และสายสัมพันธ์แห่งความเป็นเครือญาติให้ แน่นแฟ้นอยู่เสมอ...นี่เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเริ่มจากการ สร้างระบบการศึกษาในครอบครัวตามวิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ และแนวทางแห่งอิสลาม”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 20, 3)

ข้อความคำสอนข้างต้นผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนโดยการขยายความจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2574 พิมพ์และเผยแพร่โดยกระทรวงศึกษาธิการ เนื้อหาคำสอนมุ่งให้เยาวชนมุสลิม พัฒนาคุณภาพชีวิตโดยเน้นการใช้เวลาว่างในการประกอบศาสนกิจศาสนาอิสลาม และส่งเสริม ความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว รวมถึงเครือญาติ เพื่อสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพโดยเริ่มจากครอบครัว ตามกรอบวิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว

“ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการ ผลที่ สำเร็จเป็นรูปธรรม คือ

1. มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่า ด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 326) พ.ศ. 2541 ได้นำลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2541
2. มีการออกกฎกระทรวงการคลังฉบับที่ 214 (พ.ศ. 2541) ออกตามความ ในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากรได้นำลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2541
3. มีการออกกฎกระทรวงมหาดไทยฉบับที่ 47 (พ.ศ. 2541) ออกตามความ ในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ได้นำลงประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2541

สรุปสาระสำคัญคือจากพระราชกฤษฎีกาและกฎกระทรวงรวมทั้ง 3 ฉบับ เป็นเหตุให้มีการยกเว้นภาษีเงินได้ตามส่วน 3 หมวด 3 และภาษีธุรกิจเฉพาะตามหมวด 5 ในลักษณะ 2 แห่งประมวลรัษฎากรสำหรับการโอนกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองในที่ดินโดยไม่มีค่าตอบแทนให้แก่วัด มัสยิด และวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ทั้งนี้เฉพาะการโอนที่ดินส่วนที่ทำให้ศาสนสถานดังกล่าวมีที่ดินไม่เกิน 50 ไร่ เป็นอันไม่ต้องเสียภาษีทั้ง 3 ประเภท และสำหรับค่าจดทะเบียนเฉพาะในกรณีที่วัดวาอาราม วัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก หรือมัสยิดอิสลามเป็นผู้รับให้เพื่อใช้เป็นที่ตั้งศาสนสถาน ทั้งนี้ในส่วนที่ได้มารวมกับที่ดินที่มีอยู่ก่อนแล้วไม่เกิน 50 ไร่ เรียกตามราคาประเมินทุนทรัพย์ตามที่คณะกรรมการกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์กำหนดในอัตราร้อยละ 0.01 หรือร้อยละ 1 สตางค์ จากราคาประเมินที่ดินที่ทางราชการกำหนด ดังนั้นในปัจจุบันมัสยิดโดยังไม่ดำเนินการก็ขอให้รีบดำเนินการเสีย...”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 33, 3)

ข้อความคำสอนข้างต้นผู้เขียนสอนเรื่องการจัดการที่ดินวะกัฟของมัสยิด โดยใช้กลวิธีการขยายความจากเอกสารราชการ 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 326) พ.ศ. 2541 กฎกระทรวงการคลังฉบับที่ 214 (พ.ศ. 2541) และกฎกระทรวงมหาดไทยฉบับที่ 47 (พ.ศ. 2541) ทั้งนี้ผู้เขียนได้สรุปสาระสำคัญของเอกสารทั้ง 3 ฉบับเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ และแก้ปัญหาเกี่ยวกับที่ดินวะกัฟของมัสยิดในตอนท้าย

จากตัวอย่างคำสอนที่สอนโดยการขยายความจากเอกสารราชการ จะเห็นว่าเป็นกลวิธีที่มุ่งสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ตัวบท ผู้อ่านสามารถใช้อ้างอิง หรือนำไปถ่ายทอดต่อได้อย่างชัดเจน เนื่องจากเอกสารราชการเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่น่าเชื่อถือ ผู้วิจัยพบว่าบทความคำสอนที่สอนด้วยกลวิธีนี้ผู้เขียนมักเป็นนักวิชาการ หรือนักกฎหมายอิสลาม เช่น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อับดุลเลาะ หนุ่มสุข ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิศรุต เลาะวิถี อาจารย์สมัย เจริญช่าง เป็นต้น ผู้เขียนจึงนำรูปแบบการเขียนทางวิชาการที่อ้างอิงตัวบทข้อมูลปฐมภูมิมาใช้ในการสอน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อกลวิธีในการสอน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่ากลวิธีการสอนโดยขยายความจากเอกสารราชการนี้ มักใช้สอนกรรมการประจำองค์กรอิสลาม หรือเยาวชนมุสลิม ซึ่งเป็นกลุ่มผู้อ่านที่ต้องใช้ความน่าเชื่อถือของตัวบทในการสอน กล่าวคือ กรรมการประจำองค์กรอิสลามมักเป็นผู้มีความรู้หรือมีความสามารถในด้านศาสนบัญญัติ เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของประชาชนทั่วไป การสอนคนกลุ่มนี้จึงต้องอ้างอิงหลักฐานที่น่าเชื่อถือ ไม่เช่นนั้นอาจทำให้ผู้อ่านต่อต้านคำสอนได้ ในขณะที่การสอนเยาวชนผู้เขียนมุ่งสอนเยาวชนที่มีวิจรรย์ญาณและมีวุฒิภาวะในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ เนื่องจากเป็นเยาวชนที่สนใจอ่านวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ หรือเป็นเยาวชนกลุ่มที่สนใจการอ่านเรื่องศาสนาและเรื่องวิชาการเป็น

พิเศษ ดังนั้นผู้เขียนจึงใช้กลวิธีการสอนโดยการขยายความจากเอกสารราชการเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของคำสอน และเพื่อให้คำสอนมีเหตุและผล เยาวชนที่อยู่ในวัยเรียนรู้สามารถพิสูจน์คำสอนนั้น ๆ ได้ตามหลักทางวิทยาศาสตร์ ทำให้ลดความเคลงใจ หรือข้อสงสัยต่าง ๆ นำไปสู่การเชื่อและยอมตามคำสอนในที่สุด อย่างไรก็ตามเนื่องจากผู้อ่านยังเป็นเยาวชน ผู้เขียนจึงเลือกใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมายได้ชัดเจน เข้าใจง่าย และสรุปประเด็นสำคัญในคำสอนให้ผู้อ่านคิดตามและสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย

5. สอนโดยการแสดงผลของการกระทำ

การสอนโดยการแสดงผลของการกระทำเป็นกลวิธีการสอนโดยชี้ให้เห็นผลลัพธ์ของการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดแก่ตัวผู้กระทำและสังคมโดยรวม ผู้วิจัยพบว่าวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ จะใช้กลวิธีการสอนโดยการแสดงผลของการกระทำทั้งการทำความดี และผลของการกระทำชั่ว ผลของการกระทำที่นำมากล่าวมีทั้งผลที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน และโลกหลังความตาย ดังตัวอย่างข้อความคำสอนต่อไปนี้

“การจ่ายชะกาตถือเป็นการทำความดีทั้งต่อตนเองและต่อประชาชาติ ผลของการจ่ายชะกาตไม่ได้ทำให้ทรัพย์สินพร่องลดน้อยลง แต่อัลลอฮ์ตาอาลาจะช่วยเหลือเพิ่มพูนให้แก่เขา ด้วยการไม่โทษเขาและครอบครัว ต้องประสบกับโรคร้ายไข้เจ็บ ไม่ให้มีใครปองร้ายเขา และอัลลอฮ์จะเอื้ออำนวยให้เขาพบคู่ทางที่จะทำให้ทรัพย์สินของเขาออกงอกเงยขึ้นอย่างง่ายดาย ทั้งนี้ นอกเหนือจากผลบุญอันยิ่งใหญ่ที่เขาจะได้รับตอบแทนจากพระองค์ ชะกาตทำให้สายสัมพันธ์แห่งพี่น้องและความรักระหว่างผู้ให้กับผู้รับมั่นคงแน่นเหนียว และถ้าหากรูกัน (อิสลาม) ขอนี้ถูกยกขึ้นมาปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในสังคม และมุสลิมทุกคนที่ครอบครองชะกาตได้จ่ายแก่ผู้มีสิทธิ์ได้รับอย่างครบถ้วน เราก็จะเห็นภาพความสนิทสนม ซึ่งสายใยของมันจะสอดคล้องประสานสังคมมุสลิมให้แน่นแฟ้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อย่างชัดเจนที่สุด และถ้าปราศจากความสนิทสนมนี้ สังคมก็ไม่อาจก่อติดกันได้ ซึ่งโดยหน้าที่ของมันแล้วจะต้องก่อติดและยึดกันแน่นดุจตั้งอาคาร และมีความอาทรมีความรักดูจรร่างเดียวกัน”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 50, 5)

ข้อความคำสอนข้างต้นผู้เขียนสอนเรื่องการจ่ายชะกาต ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติข้อที่ 4 ในหลักปฏิบัติ 5 ประการ หรือรูกันอิสลาม ผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนโดยการแสดงผลของการกระทำ เมื่อชาวมุสลิมจ่ายชะกาตครบถ้วน จะเกิดผลดีต่อตนเองทั้งในโลกปัจจุบันและโลกหลังความตาย ในโลกปัจจุบันอัลลอฮ์จะทรงปกป้องผู้จ่ายชะกาตและครอบครัวจากโรคร้าย อันตรายต่าง ๆ และบันดาลให้มีช่องทางหาทรัพย์สินเพิ่มเติม ในโลกหลังความก็จะได้รับผลบุญอันยิ่งใหญ่ นอกจากนี้ผู้เขียนยังกล่าวถึง

ผลของการจ่ายชะกาดต่อสังคมส่วนรวม คือทำให้เกิดความรักใคร่ สนับสนุน ระหว่างผู้จ่ายชะกาดและผู้รับชะกาด เป็นผลทำให้สังคมมุสลิมมีความสามัคคีเข้มแข็งในที่สุด

“หากองค์กรมัสยิดในปัจจุบันได้พัฒนาบริบทของมัสยิดตามแนวทางที่เสนอมานี้ คือการพัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์ ความสะอาด ความสะดวกสบายรื่นรมย์ ทุก ๆ มัสยิดก็จะเป็นองค์กรต้นแบบของการพัฒนา และทุกชีวิตในชุมชนมัสยิดจะมีความสุขร่วมกัน มีรอยยิ้มแห่งความสุขสมหวัง และเราได้ประสบความสำเร็จแล้วที่เราจะไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง เราจะเดินไปพร้อม ๆ กัน”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 48, 7)

ข้อความคำสอนข้างต้นผู้เขียนสอนเรื่องการพัฒนาภูมิทัศน์ของมัสยิด ผู้เขียนชี้ให้ผู้อ่านเห็นถึงผลของการพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ ทั้งในเรื่องความสะอาด การเสริมสร้างบรรยากาศที่พึงประสงค์นำไปสู่ความ “สะดวกสบายรื่นรมย์” ทำให้ประชาคมในชุมชนที่มัสยิดตั้งอยู่นำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาภูมิทัศน์ของพื้นที่ของชุมชนต่อไป

จะเห็นได้ว่าสวนใหญ่กลวิธีการสอนนี้จะกล่าวถึงผลของการกระทำความดี ทั้งต่อตัวผู้ทำและสังคมโดยรวม ผู้เขียนไม่นิยมกล่าวถึงผลของการกระทำชั่ว จากการวิเคราะห์พบว่าการกล่าวถึงผลของความชั่วนั้นพบน้อย ดังตัวอย่างคำสอนต่อไปนี้

“...การได้ตำแหน่งมาโดยการซื้อสิทธิ์ขายเสียงซึ่งถือว่าเป็นสิ่งต้องห้ามที่จะกระทำไม่ได้โดยเด็ดขาด และเป็นบาปใหญ่เพราะท่านรอซูลุลเลาะห์ (ซ.ล.) ได้กล่าวสาปแช่งไว้ดัง หะดีษที่ว่า ท่านรอซูลุลเลาะห์ได้สาปแช่งผู้จ่ายสินบนและผู้รับสินบน และรวมไปถึงผู้ประสานงานในการจ่ายสินบนด้วย และการสาปแช่งนั้นหมายถึงการขอให้ผู้นั้นไม่ได้รับความเมตตาใด ๆ จากอัลลอฮ์ ตอาลา การซื้อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นการติดสินบนชนิดหนึ่งที่ทำให้ผู้รับสินบนเกิดความลำเอียง และเข้าข้างผู้ที่จ่ายสินบนให้โดยจะไม่ใช้ดุลพินิจใด ๆ ในการตัดสินใจอย่างเป็นธรรม เหล่านี้คือคำสั่งสอน คำเตือน และคำแนะนำของท่านนบี (ซ.ล.) บุคคลทั่วไปที่น้อมรับและปฏิบัติตามเขาจะไม่ได้พบกับความเสียใจในอาคิเราะห์อย่างแน่นอน”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 48, 5)

ข้อความคำสอนข้างต้นผู้เขียนสอนให้ละเว้นการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ผู้เขียนกล่าวว่าการซื้อสิทธิ์ขายเสียงเป็นบาปใหญ่ ผลของการกระทำนี้คือการถูกท่านนบีมุฮัมมัดสาปแช่งให้ไม่ได้รับความเมตตาจากอัลลอฮ์ ซึ่งสามารถอนุมานได้ว่าไม่ได้รับการอนุมัติให้ได้รับผลบุญใด ๆ รวมถึงไม่ได้รับการตอบแทนในวันพิพากษาด้วย อย่างไรก็ตามผู้เขียนยังแทรกผลของการไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง ซึ่งเป็นการ

กระทำความดีอย่างหนึ่งว่า “บุคคลทั่วไปที่น้อมรับและปฏิบัติตามเขาจะไม่ได้พบกับความเสียใจในอาคิ
เราะห์อย่างแน่นอน” หมายถึงผู้ที่ไม่เชื่อสิทธิ์ชายเสียจะได้รับการตอบแทนผลบุญในวันพิพากษา ซึ่งก็
เป็นกลวิธีการสอนโดยกล่าวถึงผลของการทำความดีนั่นเอง

จากตัวอย่างคำสอนที่สอนโดยการแสดงผลของการกระทำ จะเห็นว่าเป็นกลวิธีที่มุ่งโน้มน้าว
จิตใจ ให้ผู้อ่านกระทำความดีตามคำสอนในตัวบท โดยยังคงแสดงให้เห็นถึงเอกภาพของอัลลอฮ์ (เตา
ฮีด) สะท้อนให้เห็นค่านิยมของชาวไทยมุสลิมที่ยึดมั่นในความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และกระทำความดีเพื่อ
แสวงหาความเมตตาจากอัลลอฮ์ การกล่าวถึงผลการทำดีมากกว่าผลการทำชั่วถือเป็นลักษณะเด่นของ
ตัวบท ทำให้เห็นระบบความคิดในการสอนว่าเน้นกลวิธีที่ละมุนละม่อม นำเสนอเนื้อหาที่สอนอย่าง
งดงาม สร้างสรรค์ มากกว่าการขู่หรือทำให้กลัวซึ่งขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ผลของ
การทำความดีที่มีต่อทั้งตนเอง และสังคมโดยรวมก็เป็นลักษณะเด่นอีกประการที่แตกต่างไปจากกลวิธี
การสอนในวรรณกรรมคำสอนทั่วไป ที่มีกล่าวถึงผลของการกระทำความดีที่มีต่อผู้กระทำเท่านั้น

6. สอนโดยการใช้ภาพพจน์

การสอนโดยใช้ภาพพจน์เป็นกลวิธีการสอนโดยใช้ถ้อยคำ สำนวน โวหาร ที่ทำให้ผู้อ่านเกิด
ภาพขึ้นในใจ มีจินตนาการเกี่ยวกับเรื่องที่สอน กลวิธีการสอนในลักษณะนี้เป็นการใช้ภาษาเชิงศิลปะ
หรือวรรณศิลป์ เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาคำสอน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนได้ชัดเจนและมีอารมณ์
ความรู้สึกเกิดขึ้นในใจตามวัตถุประสงค์ในการสอน จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมคำ
สอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ใช้ภาพพจน์เป็นกลวิธีในการสอนหลายลักษณะ ดังนี้

6.1 สอนโดยใช้ภาพพจน์อุปมา

การสอนโดยใช้ภาพพจน์อุปมาเป็นกลวิธีการสอนโดยใช้ถ้อยคำเปรียบเรื่องที่สอน
หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สอน ว่าเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่งที่มีสภาพต่างกัน แต่มีลักษณะเด่นร่วมกัน
ผู้เขียนมักใช้คำเปรียบที่มีความหมายว่าเหมือน คล้าย เป็นคำแสดงการเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นว่า
เหมือนอย่างไร ทำให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนชัดเจนและเกิดจินตนาการขึ้นในใจ ดังข้อความคำสอนต่อไปนี้

“การเสพยาสูบโดยไม่พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว
ไม่ใช่สติปัญญาตรองดูด้วยหลักเหตุผล เหมือนกับการนำปากไปรองรับน้ำดื่ม
จากลำคลองโดยไม่ผ่านเครื่องกรองใด ๆ นอกจากจะได้รับน้ำแล้วยังอาจ
ได้รับเชื้อโรคและสิ่งปฏิภูลต่าง ๆ เข้าสู่ร่างกาย อาจเกิดผลเสียได้มากกว่า
ผลดี”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 52, 2)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการใช้วิจารณญาณในการรับข่าวสาร ผู้เขียนใช้ภาพพจน์อุปมาเปรียบเทียบการรับฟังข่าวสารโดยไม่ใช้วิจารณญาณพิจารณาอย่างรอบคอบ เหมือนกับการเติมน้ำจากลำคลองโดยไม่ผ่านเครื่องกรองทำความสะอาดก่อน ในที่นี้ผู้เขียนใช้คำว่า “เสมือน” เป็นคำแสดงการเปรียบเทียบ คำสอนนี้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนอย่างชัดเจน ทั้งยังเกิดอารมณ์ความรู้สึก “รังเกียจ” “ขยะแขยง” หรือรู้สึกถึงอันตรายจากความสกปรกของ “การนำปากไปรองรับน้ำดื่มจากลำคลองโดยไม่ผ่านเครื่องกรองใด ๆ”

“...ชะกาดทำให้สายสัมพันธ์แห่งพี่น้องและความรักระหว่างผู้ให้กับผู้รับมั่นคงแน่นเหนียว และถ้าหากรกกัน (อิสลาม) ข้อนี้ถูกยกขึ้นมาปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในสังคม และมุสลิมทุกคนที่ครอบครองชะกาดได้ จ่ายแก่ผู้มีสิทธิได้รับอย่างครบถ้วน เราก็จะเห็นภาพความสนิทสนม ซึ่งสายใยของมันจะสอดคล้องประสานสังคมมุสลิมให้แน่นแฟ้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อย่างชัดเจนที่สุด และถ้าปราศจากความสนิทสนมนี้ สังคมก็ไม่อาจก่อติดกันได้ ซึ่งโดยหน้าที่ของมันแล้วจะต้องก่อติดและยึดกันแน่นดุจตั้งอาคาร และมีความอาหารมีความรักดุจร้างเดียวกัน”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 50, 5)

ข้อความคำสอนข้างต้นผู้เขียนสอนเรื่องการจ่ายชะกาด โดยใช้ภาพพจน์อุปมาเปรียบสังคมมุสลิมที่จ่ายชะกาดครบถ้วนทำให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่มั่นคง แข็งแรง เหมือนความแข็งแรงของอาคาร และเปรียบความรัก ความห่วงใยระหว่างชาวมุสลิมในสังคมดังกล่าวเหมือนร่างกายเดียวกัน ที่เมื่ออวัยวะส่วนหนึ่งบาดเจ็บก็ส่งผลกระทบต่ออวัยวะส่วนอื่น ๆ ด้วย ในการอุปมาผู้เขียนใช้คำว่า “ดุจ” เป็นคำเปรียบ กลวิธีการใช้อุปมาในคำสอนข้างต้นนอกจากจะทำให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของการจ่ายชะกาดได้ชัดเจน เป็นรูปธรรมมากขึ้นแล้ว ยังก่อให้เกิดความรู้สึกถึงความรักและความเอื้ออาทรระหว่างมุสลิมในการจ่ายชะกาด ส่งผลให้รู้สึกอยากจ่ายชะกาดตามวัตถุประสงค์ของผู้เขียน

6.2 สอนโดยใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์

การสอนโดยใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์เป็นกลวิธีการสอนโดยใช้ถ้อยคำเปรียบเรื่องที่สอนหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สอน ว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะเด่นบางอย่างร่วมกัน ผู้เขียนมักเปรียบเทียบทันทีโดยไม่กล่าวตรง ๆ ไม่มีคำแสดงการเปรียบเทียบปรากฏ หรือหากจำเป็นต้องใช้คำเปรียบเพื่อขยายความให้ชัดเจนจะใช้คำว่า “เป็น” ดังข้อความคำสอนตัวอย่างต่อไปนี้

“เพชรเม็ดงามที่ส่องประกายแวววาวและเข็มแข็งมั่นคงอยู่เสมอ
ตราบกระทั่งปัจจุบัน เพชรเม็ดนั้นชื่อสุรินทร์ พิศสุวรรณ”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 50, 5)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องความมุ่งมั่น โดยยกชีวประวัติของ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ มากล่าวเป็นตัวอย่างอุทาหรณ์ให้ผู้อ่านเห็นแนวทาง และผลของการนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม และในข้อความที่นำมากล่าวผู้เขียนใช้ภาพพจน์ อุปลักษณ์เป็นกลวิธีในการสอน โดยเปรียบดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ ที่มีความสามารถและความมุ่งมั่น เป็นเพชรเม็ดงาม ลักษณะเด่นของดร.สุรินทร์คือความมุ่งมั่น ผู้เขียนใช้ลักษณะเด่นดังกล่าวเปรียบเป็นความแข็งของเพชร ทำให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนและเกิดจินตภาพเกี่ยวกับความมุ่งมั่นซึ่งเป็นนามธรรมได้ชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้สิ่งที่ผู้เขียนนำมาเปรียบได้แก่เพชรซึ่งเป็นเครื่องประดับมีค่า ยังทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกถึงคุณค่าของดร.สุรินทร์และความมุ่งมั่นของท่าน ซึ่งเป็นสาระคำสอนที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดแก่ผู้อ่าน อนึ่ง จะเห็นว่าผู้เขียนใช้อุปลักษณ์โดยไม่มีคำแสดงการเปรียบเทียบใด ๆ

“ตำแหน่งต่าง ๆ ที่ได้มาโดยมิชอบ โดยเฉพาะจากการซื้อสิทธิ์ขายเสียง เป็นภาวะแม่ให้นมที่ดี และเป็นภาวะแม่หย่านมที่เลว ในระหว่างอยู่ในตำแหน่งนั้นเป็นแม่ให้นมที่ดี หมายถึง ได้อำนาจ ได้ทรัพย์สิน ได้บริวาร ในระหว่างนั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกดุนยา (โลกปัจจุบัน) เป็นภาวะแม่หย่านมที่เลว หมายถึง ทารกที่ถูกหย่านมก่อนวัยอันควร ขาดสารอาหาร อาจเสียชีวิตได้ เป็นสภาพหลังจากพ้นตำแหน่ง อาจด้วยวาระหมดลงหรือเสียชีวิต”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 48, 5)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนให้ละเว้นการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ผู้เขียนใช้อุปลักษณ์เป็นกลวิธีในการสอน โดยเปรียบเทียบเวลาการครองตำแหน่งของผู้ซื้อสิทธิ์ว่าเป็นภาวะแม่ให้นมที่ดี เด็กมีความอุดมสมบูรณ์ ผู้ซื้อสิทธิ์ก็มีความสุข มีอำนาจ มีทรัพย์สินและบริวารมากมาย แต่เมื่อพ้นตำแหน่งก็จะเป็นภาวะแม่หย่านมที่เลว คือไร้ซึ่งอำนาจ ทรัพย์สิน และบริวารที่เคยมี ซึ่งผู้เขียนไม่ได้อธิบายไว้อย่างชัดเจน ผู้อ่านต้องตีความจากบริบท ลักษณะเช่นนี้ดังที่กล่าวไว้แล้วว่าวรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ไม่นิยมกล่าวถึงผลของการกระทำความชั่วหรือความผิด แต่จะกล่าวถึงผลของการกระทำความดีอย่างละเอียด ชัดเจน เพื่อโน้มน้าวใจผู้อ่านให้ทำตามคำสอน ข้อความตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนใช้คำว่า “เป็น” ในการเปรียบเทียบ เมื่อใช้อุปลักษณ์เปรียบเทียบแล้วทำให้นื้อหาคำสอนมีความชัดเจน ผู้อ่านเห็นภาพผู้ที่ซื้อเสียงในระหว่างครองตำแหน่งเป็นทารกที่อุดมสมบูรณ์ และจินตนาการภาพของเขาหลังพ้นตำแหน่งเป็นเด็กทารกที่หย่านมก่อนวัยอันควร จินตภาพดังกล่าวส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกไม่พึงประสงค์ต่อ “ภาวะแม่หย่านมที่เลว” และหลีกเลี่ยงการซื้อเสียงตามนื้อหาคำสอน

6.3 สอนโดยใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน

การสอนโดยใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐานเป็นกลวิธีการสอนโดยใช้ถ้อยคำสมมติสิ่งที่ไม่มีชีวิต สิ่งที่เป็นนามธรรม หรือสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ กระทำหรือเกิดความอารมณ์ ความรู้สึก เช่นเดียวกับกับ

มนุษย์ กลวิธีการใช้ภาพพจน์บุคคลาธิษฐานในการสอนนี้ นอกจากจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจน เกิดจินตภาพ อารมณ์ ความรู้สึกกับเรื่องที่สอนแล้ว ยังทำให้คำสอนมีชีวิตชีวา น่าสนใจ และดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้ด้วย ดังข้อความคำสอนตัวอย่างต่อไปนี้

“ตุลาคม 2561 ถือเป็นวาระครบรอบ 2 ปี ที่คนไทยได้สูญเสียพ่อของแผ่นดิน เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2559 วันดังกล่าวแม่ศิลาที่แข็งแกร่งก็สะอื้น แสงตะวันที่ร้อนแรงก็หลั่งน้ำตา กล่าวคือเป็นวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์ผู้ทรงทำเพื่อประโยชน์สุขของคนไทยตลอดพระชนม์ชีพ นอกเหนือจากพระราชกรณียกิจมากมายนับไม่ถ้วนและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากกว่า 4,000 โครงการ ซึ่งก่อให้เกิดผลอันเป็นคุณอนันต์ต่อประเทศชาติบ้านเมืองสืบจนถึงปัจจุบันและอนาคต...”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 43, 3)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ผู้เขียนเกริ่นนำโดยกล่าวถึงการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ก่อนจะเข้าสู่เนื้อหาคำสอน เพื่อเป็นการให้ข้อมูลพื้นฐานแก่ผู้อ่านเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระองค์ที่สร้างคุณประโยชน์ต่อชาวไทยและประเทศชาติ ผู้เขียนใช้ภาพพจน์บุคคลาธิษฐานเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากษัตริย์ และสื่อถึงความโศกเศร้าที่สูญเสียพระมหากษัตริย์ โดยกล่าวถึงก้อนหินและแสงอาทิตย์ ซึ่งเป็นสิ่งไม่มีชีวิตแต่มีลักษณะเด่นคือแข็งแกร่งและร้อนแรง ให้กระทำอาการ “ร้องไห้” ซึ่งเป็นการกระทำของมนุษย์ แสดงให้เห็นว่าแม้แต่สิ่งที่แข็งแกร่งและร้อนแรงที่สุดยังโศกเศร้าต่อเหตุการณ์ดังกล่าว ข้อความนี้ นอกจากจะทำให้เกิดภาพชัดเจนตามที่ผู้เขียนคาดหวังแล้ว ยังทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความเศร้าโศก และมีอารมณ์ร่วมไปกับผู้เขียน ทำให้สนใจอ่านข้อความคำสอนต่อไปจนจบ และรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากษัตริย์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร นำไปสู่ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นแก่นคำสอนที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอแก่ผู้อ่าน

“เมื่อบริจาครหรือทำทานด้วยใจที่บริสุทธิ์ ผลบุญจะเกิดขึ้นทันที ตั้งแต่เริ่มคิดจนถึงขณะปฏิบัติ เมื่อบริจาคแล้วหัวใจจะกล่าวว่าท่านได้สลัดคราบสกปรกออกจากใจไปแล้วส่วนหนึ่ง ดังนั้นเมื่อท่านบริจาครด้วยใจบริสุทธิ์บ่อยครั้ง หัวใจของท่านก็จะสะอาดมากขึ้นทุกขณะ”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 43, 2)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการบริจาครที่ต้องทำด้วยเจตนาดีและบริสุทธิ์ใจ ผู้เขียนใช้ภาพพจน์บุคคลาธิษฐานในการสอนโดยกล่าวถึง “หัวใจ” ซึ่งเป็นอวัยวะในร่างกายไม่มีความรู้สึกนึกคิดและไม่สามารถกระทำอาหารต่าง ๆ เหมือนมนุษย์ แต่ในตัวบทนี้หัวใจได้กระทำ

อาการอย่างมนุษย์ โดยหัวใจกล่าวว่า “ท่านได้สลัดคราบสกปรกออกจากใจไปแล้วส่วนหนึ่ง” ซึ่งเป็น การพูดจากระบบความคิดแบบมนุษย์ ทำให้ข้อความคำสอนน่าสนใจ สื่อถึงเนื้อหาคำสอนได้ชัดเจน ทำ ให้ผู้อ่านเห็นภาพหัวใจที่สะอาดจากการบริจาควัยเจตนาดีและความบริสุทธิ์ใจ กล่าวได้ว่ากล วิธีการใช้ภาพพจน์ดังกล่าวสามารถโน้มน้าวใจผู้อ่านให้บริจาทานตามคำสอนนี้ เนื่องจากจะทำให้ “หัวใจของท่านก็จะสะอาดมากขึ้นทุกขณะ” นั่นเอง

จากตัวอย่างคำสอนที่สอนด้วยกลวิธีการใช้ภาพพจน์ในลักษณะต่าง ๆ ทั้งอุปมา อุปลักษณ์ และบุคลาธิษฐาน ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนเลือกใช้สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ เป็นที่รับรู้แพร่หลายโดยทั่วไปใน สังคมไทย เช่น ก้อนหิน แสงอาทิตย์ เพชร ลำคลอง รวมถึงอวัยวะของมนุษย์ มาเป็นองค์ประกอบใน การใช้ภาพพจน์ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้มีลักษณะเด่นและเป็นสิ่งสามัญที่รู้จักกันโดยทั่วไป ภาพพจน์ที่ใช้ สอนจึงช่วยขยายความเนื้อหาคำสอนที่เป็นนามธรรม หรือมีความละเอียด ซับซ้อน ให้มีความชัดเจน มีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งยังสามารถเน้นตัวบทให้โดดเด่น มีชีวิตชีวา น่าสนใจ ดึงดูดให้ผู้อ่าน สนใจติดตามอ่าน และสามารถโน้มน้าวใจผู้อ่านให้ปฏิบัติตามคำสอนได้ด้วย

7. สอนโดยการใช้ข่าวหรือเหตุการณ์

การสอนโดยใช้ข่าวหรือเหตุการณ์เป็นกลวิธีการสอนโดยใช้เรื่องราว ปรากฏการณ์ หรือข้อมูล เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง มากแล้วเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาคำสอน หรือเพื่อสรุปความ แล้วถอดบทเรียนให้เห็นคำสอนอย่างเป็นรูปธรรม ดังข้อความคำสอนตัวอย่างต่อไปนี้

“มัสดิดารัฐลือบาตะห์ (สามวา) ได้จัดโครงการอบรมมุสลัฟ มาอย่างต่อเนื่อง สำหรับการจัดโครงการอบรมมุสลัฟในปีนี้ได้จัดขึ้นในวัน อาทิตย์ของทุกสัปดาห์ตั้งแต่เวลา 09.00 น. จนถึง 12.30 น. มี เพื่อให้การ อบรมมีประสิทธิภาพ จึงแบ่งมุสลัฟออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มมุสลัฟใหม่ และกลุ่มมุสลัฟเก่า กลุ่มมุสลัฟใหม่ ได้แก่ กลุ่มมุสลัฟที่เพิ่งรับอิสลาม ใหม่หรืออยู่ระหว่างการทดสอบและประเมินจากทางกรรมการมัสดิดเพื่อเข้า สู่พิธีนิกะห์ (แต่งงาน) และอนุมัติให้ลงทะเบียนเป็นสัปบุรุษของมัสดิดฯ มุสลัฟกลุ่มนี้จะเน้นอบรมพื้นฐานที่สำคัญเท่านั้น ...

สำหรับมุสลัฟกลุ่มที่ 2 จะอบรมรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องหลัก ศรัทธา หลักปฏิบัติ หลักจริยธรรม ประวัตินบีต่าง ๆ และอบรมการอ่านอัล- กุรอานตุอาฮ์และซิเกร ที่สำคัญ มีกิจกรรมประกอบการอบรมนอกเหนือจาก การเรียนการสอนและการอบรมในห้องเรียน ดังนี้: 1. ฝึกวิธีการอาบน้ำ ละหมาดและการละหมาดร่วมกัน (ญะมาอะห์) ที่มัสดิด 2. จัดเวทีให้มุสลัฟ ทุกคนได้แสดงความสามารถในการอ่านอัล-กุรอานและอื่น ๆ 3. เข้าร่วมพิธี นิกะห์(แต่งงาน) เพื่อนมุสลัฟที่มัสดิดและเรียนรู้เรื่องราวและปัญหาที่ เกี่ยวข้อง 4. ทักษะศึกษาและเยี่ยมเยียนพี่น้องมุสลัฟต่างจังหวัด และเรียนรู้

วิธีการละหมาดย่อและละหมาดรวม และข้อบัญญัติทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง 5. ก่อตั้งชมรมมุอัลลัฟของมัสยิดเพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสทำประโยชน์ให้แก่สังคมส่วนรวม

โครงการอบรมที่จัดนี้เป็นช่องทางหนึ่งในการช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ให้ความรู้ และแสดงความจริงใจต่อพี่น้องมุอัลลัฟ เนื่องจากผู้ที่เป็นมุอัลลัฟต้องปรับตัวตามสังคมใหม่ คือสังคมมุสลิมที่ตนไม่เคยคุ้นเคยมาก่อน ต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ การแต่งกาย อาหารการกิน หรือแม้แต่การเรียกชื่อใหม่ หรือการทำคัตานสำหรับผู้ชาย การต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลามในชีวิตประจำวันในเรื่องของการละหมาด 5 เวลาเรื่องความสะอาด และการชำระล้าง ตลอดจนจนถึงมารยาทต่าง ๆ ของอิสลามที่เป็นขนบธรรมเนียมและประเพณีปฏิบัติในชุมชนมุสลิมทั้งหลายทั้งปวง...”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 48, 8)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการปรับตัวเข้าสู่สังคมใหม่ของมุอัลลัฟ (ผู้รับอิสลามใหม่) ผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนโดยกล่าวถึงเหตุการณ์การจัดโครงการอบรมมุอัลลัฟของมัสยิดดารุ้ลอิบาดะห์ (สามวา) เมื่อกล่าวถึงรายละเอียด ความเป็นมา และกิจกรรมสำคัญของโครงการฯ แล้ว ผู้เขียนก็เริ่มสอนมุอัลลัฟให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมอิสลาม การนำเหตุการณ์ดังกล่าวมานำเสนออีกเพื่อแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมุอัลลัฟ และแสดงถึงความเอื้ออาทรและความจริงใจที่จะสนับสนุนให้ชาวมุอัลลัฟปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามบทบัญญัติทางศาสนาและบริบททางสังคมได้ ทำให้ผู้อ่านที่เป็นมุอัลลัฟมีกำลังใจและมีแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่าง ๆ ตามคำสอนดังกล่าว

“เมื่อปลายของวันที่ 18 เมษายน 2558 ผู้เขียนได้มีโอกาสชมภาพยนตร์เรื่อง “อมิน” ที่ห้องประชุมขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ถนนแจ้งวัฒนะ โดยการประสานจากเจ้าหน้าที่ของไวท์ชานเนล ซึ่งต้องขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ เสียตายที่นั่งใกล้จอไปนิดหนึ่งจึงไม่ค่อยได้รสชาติในการดูเท่าที่ควร ทำให้นึกถึงสมัยเด็ก ๆ ที่มักชอบนั่งอยู่ใกล้จอหนึ่งกลางแปลงเพราะรู้สึกสนุกกว่าการนั่งอยู่ไกล ๆ ใครมีประสบการณ์สมัยเด็ก ๆ เหมือนกับผู้เขียนคงเข้าใจเรื่องนี้ดี และคงหาเหตุผลได้ว่าทำไมจึงเป็นอย่างนั้น หันมาพูดถึงภาพยนตร์เรื่องอมินซึ่งได้กลายเป็นภาพยนตร์ที่มุสลิมในเมืองไทยพูดถึงมากที่สุดในขณะนี้ ผู้เขียนไม่บังอาจวิจารณ์ภาพยนตร์เรื่องนี้เพราะมิใช่เป็นนักวิจารณ์ภาพยนตร์ แต่จะขอพูดถึงภาพยนตร์ในแง่ของปรากฏการณ์ในสังคมมุสลิมไทย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของการของการทำสื่ออะวะฮ์อิสลามในรูปแบบใหม่ ๆ ที่สามารถดึงดูดผู้คนในสังคมให้สนใจอิสลามและเข้าใจอิสลามอย่างถูกต้อง กลุ่มเป้าหมายของภาพยนตร์จึงมิได้

จำกัดอยู่เฉพาะผู้นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น แต่ผู้ที่ไม่ได้นับถืออิสลามก็เป็นอีกกลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่น่าสนใจไม่น้อย ต้องขอชื่นชมคนเขียนบทภาพยนตร์ ผู้กำกับการแสดง ดารา นักแสดง และโปรดิวเซอร์ผู้ผลิต ที่ทำภาพยนตร์เรื่องนี้ออกมาได้ดี แม้จะมีข้อวิจารณ์ในบางจุดซึ่งถือเป็นเรื่องปกติของงานทุกงานที่ทำโดยมนุษย์”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 16, 6)

ข้อความคำสอนที่นำมากล่าวข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลาม ผู้เขียนกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ได้เข้าชมภาพยนตร์เรื่อง “อมิน” รอบผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนจะจัดฉายจริงในโรงภาพยนตร์ทั่วประเทศ จากนั้นเชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาคำสอนที่มุ่งให้ชาวมุสลิมใช้สื่อใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสังคมกรุงเทพมหานครปัจจุบันเพื่อเชิญชวนผู้อื่นให้เข้าสู่ศาสนาอิสลาม ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพจากกรณีศึกษาภาพยนตร์อมินได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในตอนท้ายผู้เขียนยังได้ถอดบทเรียนและชื่นชมคณะผู้จัดทำภาพยนตร์ดังกล่าว เพื่อเสริมแรงและให้แนวทางแก่มุสลิมเพื่อเชิญชวนผู้อื่นเข้าสู่ศาสนาอิสลามต่อไป

จากตัวอย่างคำสอนที่สอนด้วยกลวิธีการใช้ข่าวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนมักเลือกกล่าวถึงข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามและชาวมุสลิม เนื่องจากประเด็นจากข่าวและเหตุการณ์เหล่านี้จะอยู่ในความสนใจและเป็นที่ยอมรับในแวดวงของชาวมุสลิม กลวิธีการสอนโดยใช้ข่าวและเหตุการณ์จึงทำให้ผู้อ่านมีความสนใจและเกิดคึกคักกับตัวบท ความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น ข่าวสารและเหตุการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องใกล้ตัวในวงสังคมของผู้อ่านเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและชาวมุสลิม ส่งผลให้ผู้อ่านตั้งใจอ่านคำสอนและซึมซับคำสอนไปในขณะที่อ่าน นอกจากนี้เนื้อหาข่าวหรือเหตุการณ์ที่นำมาใช้ในกลวิธีการสอนยังเป็นการประชาสัมพันธ์ ความเคลื่อนไหวและกิจการต่าง ๆ ของชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานครให้แพร่หลายอีกด้วย

8. สอนโดยใช้เรื่องตลก

การสอนโดยใช้เรื่องตลกเป็นกลวิธีการสอนที่ใช้เรื่องราวสมมติ ตัวละครในเรื่องแสดงพฤติกรรมที่ผิดปกติ ไม่เป็นไปตามวิสัยโดยทั่วไป เช่น การพูด การแก้ปัญหา การแก้แค้น เอาคืน อันเป็นเหตุให้ผู้อ่านรู้สึกตลก ขบขัน ระหว่างการบรรยายเรื่องตลกผู้เขียนมักแทรกสัญลักษณ์เกี่ยวกับความตลกขบขันประกอบ ได้แก่ รอยยิ้ม (^=^) เสียงหัวเราะ (555) ผู้เขียนจะแทรกคำสอนผ่านพฤติกรรมชวนตลกของตัวละคร หรืออาจเผยแก่นคำสอนตอนท้ายเรื่องผ่านตัวละคร ไม่กล่าวสอนผู้อ่านโดยตรง คำสอนลักษณะนี้ผู้อ่านจะต้องตีความหรือสังเคราะห์เรื่องราวตลกเพื่อเพื่หาคำสอนที่แฝงอยู่ ดังข้อความคำสอนตัวอย่างต่อไปนี้

“ขณะที่โยฮาอยู่ที่ชั้นบนของบ้าน มีชายคนหนึ่งมาเคาะประตูบ้าน เขาชะงักมองดูทางหน้าต่างเห็นชายคนหนึ่งยืนอยู่จึงถามว่ามีธุระอะไร

?? เขาตอบว่าลงมาข้างล่างสิฉันต้องการพูดธุระกับท่าน โยฮาจึงลงไปข้างล่าง ชายคนนั้นพูดขึ้นว่าเจ้านายครับผมเป็นคนจนต้องการความช่วยเหลือจากท่าน โยฮาบอกแก่ชายคนนั้นว่าถ้าเช่นนั้นตามฉันมา โยฮาพาชายคนนั้นขึ้นไปชั้นบนเมื่อขึ้นไปถึงชั้นบนแล้ว ... เขาจึงหันไปหาชายคนนั้นแล้วพูดขึ้นว่า ไม่เป็นไรนะอัลเลาะห์จะช่วยเหลือท่านเอง ส่วนฉันไม่มีอะไรจะให้ท่านหรอก 5555 ชายคนนั้นจึงพูดขึ้นว่าแล้วทำไมไม่บอกฉันตอนอยู่ข้างล่างเล่า? โยฮาจึงสวนกลับไปว่าแล้วทำไมท่านจึงให้ฉันลงไปข้างล่างโดยไม่บอกธุระของท่านตอนฉันอยู่ข้างบน 555”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 8, 2)

ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนมารยาทในการติดต่อกิจธุระ ผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนโดยใช้เรื่องตลก ตัวละคร “โยฮา” มีพฤติกรรมการแก้แค้น เอาคืนผู้มาติดต่อกิจธุระที่ไม่มีมารยาท โดยการลวงให้ผู้มาติดต่อเดินขึ้นมาด้านบนก่อน แล้วจึงปฏิเสธการช่วยเหลือ ทำให้ผู้มาติดต่อต้องผิดหวังและเสียเวลาเดินขึ้นมาด้านบน เป็นการเอาคืนที่โยฮาต้องเดินลงไปพบผู้มาติดต่อธุระในตอนแรก ระหว่างการบรรยายเรื่องผู้เขียนแทรกสัญลักษณ์เพื่อสื่อถึงความตลกเป็นระยะ ได้แก่ “555” เนื้อหาคำสอนเผยให้เห็นจากบทสนทนาของตัวละครตอนท้ายเรื่อง “ชายคนนั้นจึงพูดขึ้นว่าแล้วทำไมไม่บอกฉันตอนอยู่ข้างล่างเล่า? โยฮาจึงสวนกลับไปว่าแล้วทำไมท่านจึงให้ฉันลงไปข้างล่างโดยไม่บอกธุระของท่านตอนฉันอยู่ข้างบน 555” จากบทสนทนานี้ผู้อ่านสามารถตีความคำสอนได้ว่าการติดต่อกิจธุระโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานที่ส่วนบุคคลของผู้อื่นควรแจ้งธุระของตน หรือเรื่องที่ต้องการติดต่อให้ชัดเจนเสียก่อน เพื่อไม่ให้เสียเวลาและเพื่อไม่เป็นการเสียมารยาท

“ชายคนหนึ่งไปหาหมอแล้วบอกหมอว่าเขามีอาการปวดท้อง หมอถามว่าไปกินอะไรมา? คนไข้ตอบว่ากินขนมปังไหม้มาครับ หมอบอกนางพยาบาลให้เอายาหยอดตามาเพื่อหยอดให้คนไข้ $\wedge = \wedge$. ผมปวดท้องไม่ได้เจ็บตาครับคุณหมอ?? .. หมอบอกว่าผมรู้แล้ว แต่ต้องการทำให้ตาคุณสว่างเพื่อจะได้เห็นขนมปังไหม้ .. จะได้ไม่กินมันเข้าไปอีก 555”

(วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ ฉบับที่ 7, 2)

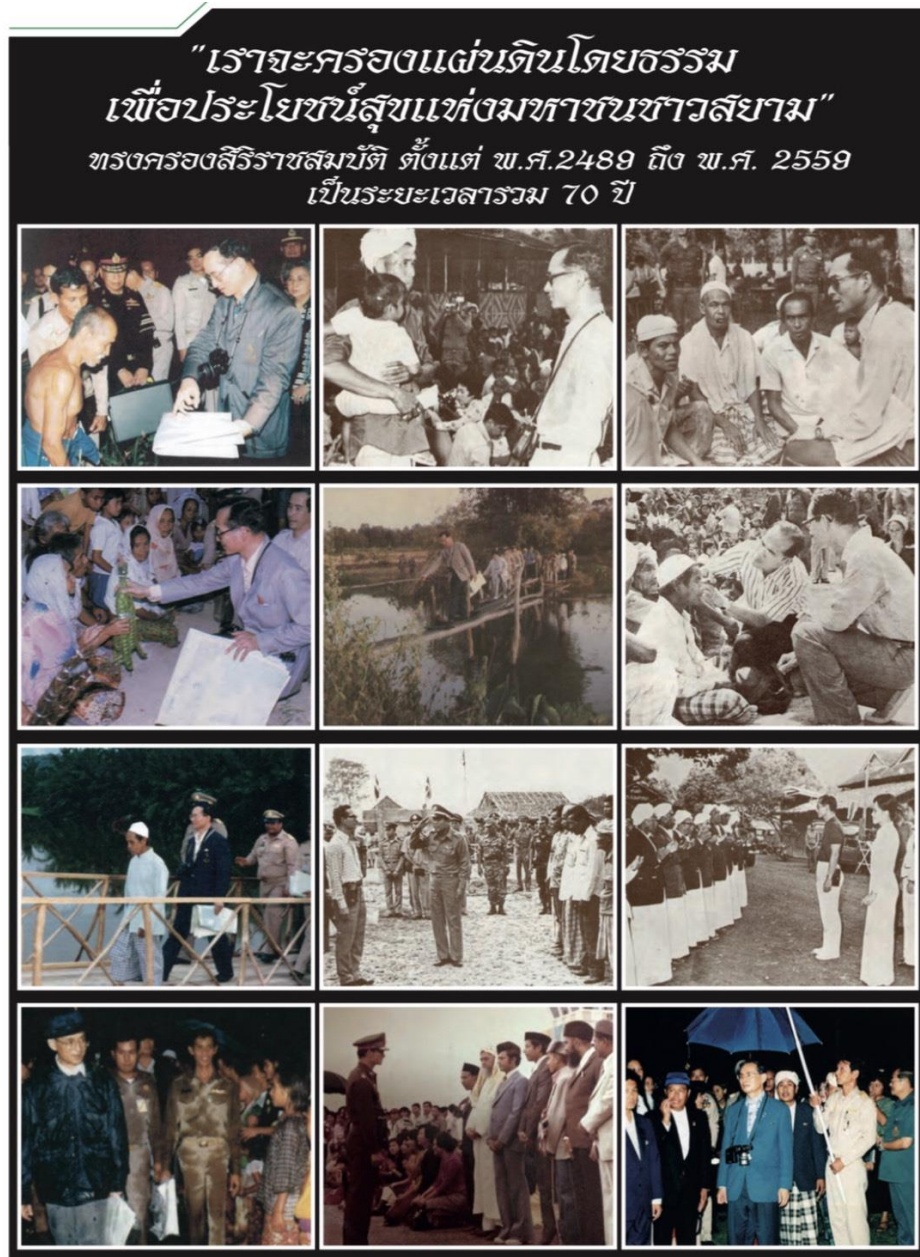
ข้อความคำสอนข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ผู้เขียนสอนโดยใช้เรื่องตลกแพทย์ที่ตรวจผู้ป่วยซึ่งมีอาการปวดท้องแต่สั่งจ่ายยาหยอดตา เป็นพฤติกรรมที่ผิดปกติ ไม่ตรงกับปกติวิสัยที่จะต้องจ่ายยาเพื่อรักษาอาการปวดท้อง ทำให้เกิดความตลกขำขัน พฤติกรรมของแพทย์ดังกล่าวเป็นกลวิธีในการสอนเรื่องการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ เนื่องจากการวินิจฉัยต้นตอของปัญหาที่ผู้อ่านคาดไม่ถึง นั่นคือปัญหาด้านสายตาที่ทำให้ผู้ป่วยมองไม่เห็นขนมปังไหม้ และนำไปรับประทานจนเกิดอาการท้องเสีย ผู้อ่านสามารถตีความคำสอนได้จากบทสนทนาตอนท้ายของเรื่องที่ว่า “ผมปวดท้องไม่ได้เจ็บตาครับคุณหมอ?? .. หมอบอกว่าผมรู้แล้ว แต่ต้องการทำให้ตาคุณสว่างเพื่อจะได้เห็นขนมปัง

ใหม่ .. จะได้ไม่กินมันเข้าไปอีก 555” จะเห็นว่าผู้เขียนแทรกสัญลักษณ์ รอยยิ้ม (^=^) และเสียงหัวเราะ (555) เพื่อสื่อถึงความตลก ขำขัน ในระหว่างบรรยายเรื่องด้วย

จากตัวอย่างคำสอนที่สอนด้วยกลวิธีการใช้เรื่องตลก ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนมักสร้างตัวละครที่มีลักษณะคล้ายปูชนะทั่วไป มีความรู้สึกนึกคิดทั้งด้านบวกและลบ เช่น โยฮา ที่ใช้วิธีการแก้แค้นเอาคืนผู้มาติดต่อกิจธุระที่ไม่มีมารยาท แทนที่จะให้อภัยตามแบบฉบับของวรรณกรรมคำสอนทั่วไป หรือผู้ป่วยกับแพทย์ที่ใช้ถ้อยคำระดับไม่เป็นทางการในการสนทนา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านเข้าถึงคำสอนได้โดยง่าย และรู้สึกใกล้ชิดกับเนื้อหา ทำให้การบรรยายเป็นธรรมชาติ ตัวบทที่มีความเป็นสามัญและใกล้ชิดกับผู้อ่านนี้ทำให้ผู้อ่านไม่รู้สึกตึงเครียดแต่จะรู้สึกผ่อนคลาย นำไปสู่ความตลกขำขัน และสามารถตีความเข้าถึงเนื้อหาคำสอนได้ในที่สุด เนื้อเรื่องมีขนาดสั้น การดำเนินเรื่องกระชับ ผู้เขียนเป็นผู้บรรยายเรื่อง สลับกับการสนทนาของตัวละครทำให้สามารถดำเนินเรื่องได้รวดเร็ว ช่วยให้ตัวบทมีเอกภาพผู้อ่านสามารถตีความได้ง่ายไม่หลงประเด็น

9. สอนโดยการใช้ภาพหรือแผนภูมิประกอบ

การสอนโดยใช้ภาพหรือแผนภูมิประกอบเป็นกลวิธีการสอนที่ใช้ภาพถ่ายจากของจริง เช่น ภาพบุคคล ภาพกลุ่มบุคคล ภาพสถานที่ ภาพวัตถุต่าง ๆ หรือใช้แผนภูมิแสดงเพื่อประกอบคำสอนให้เห็นภาพเป็นรูปธรรม หรือเพื่อสร้างบรรยากาศ สื่อถึงอารมณ์ ความรู้สึก อันเนื่องมาจากคำสอน กลวิธีนี้เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งที่ไม่พบในวรรณกรรมคำสอนอื่น ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ภาพประกอบคำสอนเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์
ที่มา : วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ (ฉบับที่ 43, 2)

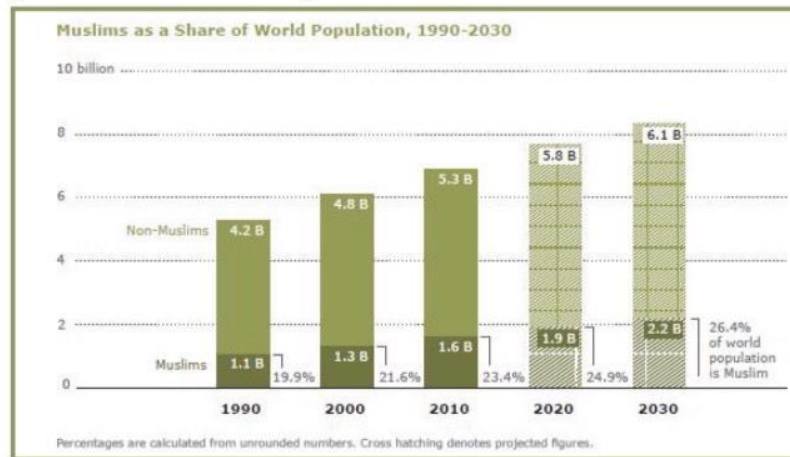
ภาพที่ 1 ข้างต้น เป็นภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตรขณะทรงงานในท้องที่ต่าง ๆ ผู้เขียนใช้ภาพประกอบเต็ม 1 หน้ากระดาษขนาด A4 ก่อนจะเริ่มกล่าวถึงเนื้อหาคำสอน แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับภาพประกอบในตัวเองทันที การใช้ภาพประกอบดังกล่าวเป็นการขยายความคำสอนที่มุ่งให้ผู้อ่านเห็นภาพการทรงงานตลอดระยะเวลาที่ทรงครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ทั้งยังก่อให้เกิดไปความรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทย เป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงคำสอนและสร้างอารมณ์

ความรู้สึกขึ้นในใจผู้อ่านไปพร้อม ๆ กันด้วย ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนคัดเลือกรูปภาพเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ที่เกี่ยวข้องกับชาวมุสลิมและการทำนุบำรุงศาสนาอิสลามในประเทศไทย แม้เนื้อหาคำสอนจะเป็นการสอนบุคคลทั่วไปก็ตาม ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นความผูกพันใกล้ชิดระหว่างชาวไทยมุสลิมกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และเป็นการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ตัวบทคำสอนจึงทำหน้าที่นอกเหนือจากการให้คำสอนคือการสื่อสารกับสังคม เรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของชาวไทยมุสลิมอีกด้วย

เนื่องจากอัตราการมีบุตรที่มากกว่ากลุ่มอื่น การอพยพย้ายถิ่นฐานของมุสลิมเข้าสู่ภูมิภาค และการมีผู้ศรัทธาเข้ารับอิสลามมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น มุสลิมยังกระจายตัวอยู่ทุกภูมิภาคของโลก รายงานของ The Royal Islamic Strategic Studies Centre ระบุว่า มีอย่างน้อย 134 ประเทศทั่วโลก ที่มีประชากรภายในประเทศมากกว่า 1% นับถือศาสนาอิสลาม

รูปที่ 1: แสดงสัดส่วนประชากรมุสลิมต่อประชากรโลกระหว่างปี ค.ศ. 1990 - 2030

ข้อมูลจาก Pew Research Center

ภาพที่ 2 แผนภูมิประกอบคำสอนเรื่องธุรกิจอิสลาม
ที่มา : วารสารมุสลิม กทม. นิวส์ (ฉบับที่ 51, 6)

ภาพที่ 2 เป็นแผนภูมิประกอบคำสอนเรื่องธุรกิจอิสลาม ผู้เขียนใช้แผนภูมิแท่งแสดงสัดส่วนประชากรมุสลิมต่อประชากรโลกระหว่างปีค.ศ. 1990 -2030 เพื่อประกอบการสอนการลงทุน และแนวโน้มของตลาดธุรกิจอิสลาม แผนภูมิดังกล่าวทำให้ผู้อ่านเห็นแนวโน้มการเติบโตของธุรกิจอิสลามจากปัจจัยด้านจำนวนประชากรมุสลิมในโลกปัจจุบันชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งยังทำให้คำสอนมีความน่าสนใจมากกว่าการพรรณนาเพียงอย่างเดียว ผู้อ่านสามารถพักสายตาจากตัวอักษร และสามารถจดจำรายละเอียดจากแผนภูมิได้โดยง่าย

จากตัวอย่างคำสอนที่สอนด้วยกลวิธีการใช้ภาพหรือแผนภูมิ ผู้วิจัยพบว่านอกจากผู้เขียนจะใช้ภาพหรือแผนภูมิที่สอดคล้องกับเนื้อหาคำสอนแล้ว ผู้เขียนยังเลือกภาพหรือแผนภูมิที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามหรือมุสลิมมาใช้ด้วย เช่น สีเขียว (สีประจำตัวท่านپیغمبر) ภาพเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ที่เกี่ยวข้องกับชาวมุสลิมและการทำนุบำรุงศาสนาอิสลามในประเทศไทย เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวมุสลิม สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านที่เป็นชาวมุสลิม ในขณะเดียวกันก็เป็นการแสดงตัวตนในสังคมของชาวมุสลิมผ่านวรรณกรรมคำสอน ทำให้ผู้อ่านที่ไม่ใช่ชาวมุสลิมตระหนักถึงการดำรงอยู่ร่วมสังคมของชาวมุสลิม และสะท้อนถึงความเป็นเอกภาพทางวัฒนธรรมชาวไทยมุสลิมอันสืบเนื่องมาจากศาสนาอิสลาม

ลักษณะเด่นด้านกลวิธีการสอนของวรรณกรรมคำสอนในวารสารมุสลิม กทม. นิวส์ สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาในการสอนที่ผสมผสานหลักการทางศาสนาอิสลาม เนื้อหาคำสอน ลักษณะของผู้ที่จะสอน ศิลปะการใช้ภาษาไทย และบริบททางสังคมในปัจจุบันเข้าด้วยกัน ทำให้ตัวบทมีความน่าสนใจ มีชีวิตชีวา ทันสมัย สามารถสื่อสารคำสอนไปยังผู้อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมได้อย่างชัดเจน กล่าวคือผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อนำเสนอคำสอน โดยยังคงรากฐานของอิสลามที่ศรัทธามั่นคงต่ออัลลอฮ์ มาเป็นแก่นของกลวิธีการสอนทั้งโดยตรง เช่น กลวิธีการสอนโดยการอ้างอิงจากหลักกวีนิพนธ์กฎหมายอิสลาม กลวิธีการสอนโดยการอ้างอิงเรื่องราวในประวัติศาสตร์อิสลาม และโดยอ้อม เช่น การแสดงผลของการกระทำ ซึ่งก็ยึดโยงกับหลักเอกภาพของอัลลอฮ์ ที่อัลลอฮ์จะทรงตอบแทนหรือลงโทษมนุษย์จากการกระทำที่ได้ทำไว้ การใช้ชีวประวัติของบุคคล ซึ่งนอกจากจะเป็นต้นแบบในเรื่องที่สอนแล้ว ยังมีแง่มุมการปฏิบัติตนหรือปรัชญาในการดำเนินชีวิตเพื่อแสวงหาความเมตตาจากอัลลอฮ์แทรกอยู่เสมอ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของหลักศรัทธาในอัลลอฮ์ที่มีต่อกลวิธีในการสอน

ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนเลือกใช้กลวิธีการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาคำสอน และลักษณะของผู้ที่จะสอนด้วย เช่น สอนเรื่องการจ่ายชะกาต ซึ่งเป็นหลักสำคัญที่ชาวมุสลิมต้องปฏิบัติให้ครบถ้วน เนื่องจากจะมีผลต่อสังคมส่วนรวม ผู้เขียนก็เลือกใช้กลวิธีการสอนโดยการอ้างอิงจากหลักกวีนิพนธ์กฎหมายอิสลาม ที่มีความเด็ดขาด ชัดเจน และอ้างอิงมาจากคำสั่งของอัลลอฮ์ที่ถ่ายทอดผ่านอัล - กุรอานโดยตรง ทำให้ตัวบทมีอำนาจเข้มข้นในการควบคุมพฤติกรรมกรจ่ายชะกาตให้เป็นไปตามหลักการทางศาสนา การสอนกรรมกรประจำองค์กรอิสลาม เช่น มัสยิด หรือโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ทางศาสนาอิสลามในระดับดีถึงดีมาก ทั้งยังเป็นผู้ที่ได้รับการสรรหาและเลือกตั้งเข้าสู่ตำแหน่ง สะท้อนให้เห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้และผลงานเป็นที่ยอมรับในองค์กรและชุมชน ผู้เขียนไม่ใช้กลวิธีการสอนโดยการอ้างอิงจากหลักกวีนิพนธ์กฎหมายอิสลาม เนื่องจากกลุ่มบุคคลที่ต้องการสอนมีความรู้ในเรื่องดังกล่าวดีอยู่แล้ว ผู้เขียนเลือกใช้กลวิธีการสอนโดยการการขยายความจากเอกสารราชการ ที่มีความน่าเชื่อถือ และเป็นแหล่งอ้างอิงที่เอื้อให้ผู้อ่านซึ่งเป็นกรรมกรประจำองค์กรอิสลาม สามารถนำไปอ้างอิงเผยแพร่ต่อไปหรือนำไปเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างน่าเชื่อถือ มีหลักฐานรองรับ

กลวิธีการสอนที่ปรากฏยังสะท้อนถึงความสามารถในการใช้ภาษาไทยของผู้เขียน และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตัวบทมีลักษณะโดดเด่น การใช้ภาพพจน์ในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ และบุคลาธิษฐาน ที่ผู้เขียนใช้ถ่ายทอดเนื้อหาคำสอนนามธรรม เช่น เรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การใช้วิจารณ์ญาณในการรับสาร ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพชัดเจนขึ้นในใจ และยังสร้างอารมณ์ความรู้สึกตลอดจนความประทับใจจากกลวิธีดังกล่าว การใช้เรื่องตลกที่มีการวางเค้าโครงให้กระชับ การใช้ถ้อยคำสื่ออารมณ์ขัน การสร้างฉากและตัวละครที่น่าสนใจ ทำให้ตัวบทสามารถดึงดูดให้ผู้อ่านสนใจติดตามอ่านตัวบทจนจบด้วยความสนุกสนาน พร้อม ๆ กับได้สาระคำสอนที่ผู้เขียนสอดแทรกไว้อย่างมีชั้นเชิง

นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลยังพบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการสอนที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมปัจจุบัน โดยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการสอน เช่น การใช้ภาพหรือแผนภูมิในลักษณะต่าง ๆ มาขยายความคำสอนที่มีความเป็นนามธรรมหรือสลับซับซ้อน เช่น การสอนเรื่องธุรกิจอิสลามที่มีข้อมูลเป็นตัวเลขหลายชุด ต้องอาศัยการเชื่อมโยงคำสอนกับข้อมูลต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจ ผู้เขียนก็ใช้แผนภูมิแท่งเพื่อขยายความและนำเสนอข้อมูลประกอบการสอน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย และทำให้ตัวบทมีความทันสมัย น่าสนใจ การใช้กลวิธีการสอนโดยใช้ข่าวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้ข้อมูลที่สอนมีความเป็นปัจจุบัน ผู้อ่านรู้สึกใกล้ชิด คั่นเคยกับเรื่องที่สอน เนื่องจากเหตุการณ์หรือข่าวที่ผู้เขียนนำมาใช้สอนเป็นเรื่องเกี่ยวกับชาวมุสลิม และเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายในการเผยแพร่คำสอน กลวิธีเหล่านี้ทำให้ตัวบทคำสอนมีความทันสมัย สัมพันธ์และสอดคล้องกับบริบททางสังคมปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมกรุงเทพมหานคร

จากลักษณะเด่นที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้วรรณกรรมคำสอนศาสนาอิสลามในวารสารมุสลิมกทม. นิวส์ มีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากวรรณกรรมคำสอนอื่น ๆ ทั่วไป และสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของศาสนาอิสลามที่มีข้อบัญญัติ หลักการ และคำสอนยึดโยงกับอัลลอฮ์ ซึ่งเป็นพระเจ้าสูงสุดและเป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวมุสลิม ทำให้เข้าใจในอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ที่มีความศรัทธามั่นคงในศาสนาอิสลาม ยึดมั่นคำสอนทางศาสนาเป็นธรรมนูญในการดำเนินชีวิตทุกด้าน แม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร ชาวมุสลิมก็ไม่ได้ถูกผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม แต่พยายามนำคำสอนทางศาสนาอิสลามมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทดังกล่าว ทำให้ยังคงอัตลักษณ์ทางศาสนาไว้ได้โดยมีวรรณกรรมคำสอนเป็นเครื่องมือสำคัญ